ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΡΗΓΑ ΠΑΛΑΜΗΔΗ 4, ΤΗΛ. 30-297 ||| ΙΔΡΥΤΗΣ: Κ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ ||| ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝΤΩΝ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ||| ΣΑΒΒΑΤΟ 6 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1940

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΚΑΙ

Ο ΠΛΟΥΤΟΣ ΤΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ ΜΑΣ

Τοῦ ἀρχαιολόγου κ. ΓΙΑΝΝΗ ΜΗΛΙΑΔΗ

Στὸν τόπο μας δὲν εἶνε, δυστυχῶς, σπάνιο τὸ φαινόμενον ἀνθρώπων ποὺ εἶναι πιὸ καλὰ κατατοπισμένοι σὲ μερικὰ πράματα τοῦ ἐξωτερικοῦ, παρὰ σ' ἀντίστοιχα ζητήματα τοῦ τόπου τους. Θὰ βρεῖτε πολλοὺς μορφωμένους ἀνθρώπους ποὺ εἶναι πρόθυμοι νὰ σᾶς μιλήσουν μὲ θαυμασμὸ γιὰ τὰ Μουσεῖα τῆς Εὐρώπης. Βέβαια πολλοὶ τὰ θαυμάζουν καὶ χωρὶς νὰ τὰ ἔχουν ἰδεῖ καμμιὰ φορὰ — ἔτσι ἀπὸ ἀνάγκη νὰ θαυμάσουν καὶ νὰ μεγαλοποιήσουν κάτι μακρυνό, ποὺ πρέπει ἀναγκαστικὰ νὰ εἶναι καὶ σπουδαῖο, ἀφοῦ εἶναι Εὐρωπαϊκό.

Ἂς ἀφήσουμε ὅμως αὐτοὺς κατὰ μέρος. Πρόκειται γιὰ τοὺς ἄλλους, ποὺ πραγματικὰ ἐγνώρισαν τὰ Εὐρωπαϊκὰ Μουσεῖα ἀπὸ κοντά, δηλαδή, θέλω νὰ πῶ, ἀπὸ μέσα, ποὺ τὰ εἶδαν δυὸ καὶ τρεῖς φορές, τὰ πρόσεξαν καὶ τὰ χάρηκαν. Μποροῦν νὰ σοῦ μιλήσουν γι' αὐτὰ μ' ἕνα πιθανὸν ὑπερβολικό, μὰ ὡς τόσον εἰλικρινῆ ἐνθουσιασμό.

Ἂν τοὺς ρωτήσετε ὅμως γιὰ τὰ δικά μας Μουσεῖα, τοὺς βλέπετε νὰ στενοχωριοῦνται, νὰ χάνουν τὰ λόγια τους, καὶ νὰ σᾶς κοιτάζουν μ' ἕναν τρόπο, σὰ νὰ θέλουν νὰ σᾶς ποῦν: μὰ μὲ συγχωρεῖτε, ἔχουμε καὶ στὴν Ἑλλάδα Μουσεῖα ποὺ νὰ μποροῦν νὰ συγκριθοῦν....

Ἔ, ναί, λοιπόν! Αὐτὸ ἀκριβῶς θέλω νὰ πῶ, ὅτι ἔχουμε στὴν Ἑλλάδα περίφημα Μουσεῖα, ποὺ δὲν φοβοῦνται τὴ σύγκρισι μὲ κανένα ἄλλο ἀπολύτως Μουσεῖο τοῦ κόσμου. Εἶναι καιρὸς πιὰ νὰ παινέψουμε τὸ σπίτι μας, γιατὶ τοῦ ἀξίζει. Καὶ ἅμα ὁ ξενητεμένος ἢ ὁ ταξιδευτὴς στὸ ἐξωτερικὸ Ἕλληνας ἀκούει νὰ τοῦ μιλοῦν γιὰ τὰ ξένα Μουσεῖα, μπορεῖ σταθερὰ νὰ λέει ὅτι ἐξίσου καλὰ καὶ σπουδαῖα, ἂν ὄχι, πολὺ συχνά, καὶ καλλίτερα, ἔχουμε καὶ στὸν τόπο μας. Φτάνει μόνο νὰ φροντίζει καὶ ὁ ἴδιος νὰ τὰ γνωρίσει ἀπὸ μέσα.

Γιὰ ν' ἀποφύγω ὅμως κάθε παρεξήγηση, πρέπει νὰ σπεύσω ἀμέσως νὰ ἐξηγηθῶ ὅτι λέγοντας Μουσεῖα, ἐννοῶ μόνον τὰ ἀρχαιολογικά, τὰ Μουσεῖα τῆς ἀρχαίας τέχνης, γιατὶ μόνον τέτοια ἔχουμε στὸν τόπο μας. Ὅσο γιὰ Μουσεῖα νέας τέχνης καὶ πινακοθῆκες, δὲν ἔχουμε, βέβαια, τέτοια ποὺ νὰ μποροῦμε νὰ συγκριθοῦμε μὲ τὴ Δυτικὴ Εὐρώπη καὶ τὴν Ἀμερική, ὅπως δὲν ἔχουν, ἄλλωστε, καὶ τ' ἄλλα Βαλκανικὰ κράτη.

Ἀλλὰ γιατὶ συμβαίνει αὐτό, νὰ ξέρουμε καὶ νὰ θαυμάζουμε περισσότερο τὰ ξένα ἀρχαιολογικὰ Μουσεῖα ἀπὸ τὰ δικά μας;

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι, ὅταν ταξιδεύουμε στὸ ἐξωτερικό, διαθέτουμε περισσότερο καιρὸ γιὰ ἐπίσκεψη Μουσείων, γιατὶ ἡ ἐπίσκεψη αὐτὴ ἀκριβῶς στὰ «ἀξιοθέατα» — ὅπως τὰ λένε — ἑνὸς τόπου, εἶναι ἐξ ἀρχῆς ἕνας σκοπὸς τοῦ ταξιδιοῦ μας. Ἐνῶ, ὅταν εἴμαστε στὸν τόπο μας, ποὺ κανένας ὁδηγὸς δὲν μᾶς καταρτίζει τὸ πρόγραμμα τῆς ἡμέρας μας, τὸ ρίχνουμε στὸ αὔριο, δὲ χάλασε ὁ κόσμος! Καὶ τὸ αὔριο αὐτὸ μπορεῖ νὰ μὴν ἔρθει καὶ ποτέ. Κι' ἔτσι ἀπομένουμε μὲ τὴν εἰκόνα τῶν ξένων Μουσείων, ποὺ μᾶς γίνεται τόσο μάλλον ἑλκυστική, ὅσο μᾶς θυμίζει μέσα μας καὶ μᾶς ἐπιβεβαιώνει ἀπέναντι τῶν ἄλλων τὸ ταξιδάκι μας στὴν Εὐρώπη, ἀπ' ὅπου συγκομίζουμε καὶ τὶς εἰκόνες ἐκεῖνες ποὺ μπορούσαμε νὰ τὶς ἔχουμε ζωηρότερες κάθε μέρα μπρὸς στὰ μάτια μας, στὸν τόπο μας.

Ἔπειτα ἀσφαλῶς μᾶς ἐπηρεάζει τὸ ὅτι τὰ Εὐρωπαϊκὰ Μουσεῖα εἶναι διαφημισμένα ἀπὸ χρόνια πολλὰ κι' ἔχει γίνει πιὰ σὰν παράδοση ὁ θαυμασμός τους. Κολακευόμαστε ὅτι εἴδαμε ὀνομαστὰ καὶ ἔνδοξα Μουσεῖα, ἀκόμη κι' αὐτὰ τὰ φανταχτερὰ καὶ μεγαλοπρεπῆ — ἂν ὄχι ὡραῖα — οἰκοδομήματα τῶν παλαιῶν Εὐρωπαϊκῶν Μουσείων παίζουν τὸ ρόλο τους.

Καὶ τέλος κάτι ποὺ εἶναι ἀπολύτως σωστό, ὅτι στὰ ξένα Μουσεῖα βρίσκουμε πολυποίκιλους καταλόγους καὶ ὁδηγοὺς καλοτυπωμένους ποὺ μᾶς βοηθοῦν νὰ κατατοπιστοῦμε στὸν πλοῦτο τους, ὁλημερὶς δὲ μέσα στὶς αἴθουσές τους γίνονται εἰδικὲς ὁμιλίες καὶ ἀπὸ ἐπιστήμονες ἀρχαιολόγους.

Ἂν ὅμως οἱ παραπάνω λόγοι ἐξηγοῦν τὸ ψυχολογικὸ αὐτὸ φαινόμενο νὰ θαυμάζουμε περισσότερο τὰ ξένα Μουσεῖα καὶ νὰ μὴν ξέρουμε ἀρκετὰ τὰ δικά μας, δὲ θὰ πεῖ καθόλου ὅτι καὶ τὸ δικαιολογοῦν.

Καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ ὀφείλουμε μιὰ διαφώτιση τοῦ κοινοῦ. Δυὸ πράματα ἀπαρτίζουν τὴν ὁμορφιὰ ἑνὸς Μουσείου ὡς θεάματος. Ἡ ὁμορφιὰ καὶ ἡ ἀξία τῶν ἔργων ποὺ κλείνει καὶ ἡ καλὴ μουσειακὴ τοποθέτησή τους, ὥστε νὰ ἐξαίρεται ἡ ὁμορφιά τους. Ὅσο γιὰ τὸ δεύτερο, σᾶς βεβαιώνω ὅτι τὰ πλεῖστα ἀπὸ τὰ φημισμένα ἀρχαιολογικὰ Μουσεῖα τῶν μεγάλων πρωτευουσῶν, δὲν εἶναι γιὰ νὰ τὰ θαυμάζει κανεὶς ἀνεπιφύλακτα. Τὰ βαρειὰ καὶ παλιὰ οἰκοδομήματα, ὅσο κι' ἂν εἶναι μεγαλοπρεπῆ, δὲν εἶναι κατάλληλα γιὰ Μουσεῖα, ὅπως τουλάχιστον σήμερα ἀντιλαμβανόμαστε ἕνα μοντέρνο Μουσεῖο. Ἡ ἔλλειψη συχνὰ ὄχι μόνον κατάλληλου, ἀλλὰ καὶ ἐπαρκοῦς ἀκόμη φωτισμοῦ, ἡ διάθεση τοῦ ἐσωτερικοῦ χώρου, ἡ ἄλλοτε περίπλοκη καὶ ἄλλοτε μονότονη, αὐτὴ ἀκόμη ἡ διακόσμηση ἡ βαρειὰ τῶν αἰθουσῶν καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ ἡ διάταξη τῶν ἔργων, ἀνταποκρίνεται στὴ Μουσειακὴ ἀντίληψη τοῦ 18ου καὶ τῶν ἀρχῶν ἀκόμη τοῦ 19ου αἰώνα, κατὰ τὴν ὁποία τὸ Μουσεῖο ἦταν ἕνα ἐπιβλητικὸ σύνολο κτιρίου καὶ ἔργων, ὅπου τὰ ἔργα βοίσκονταν σὲ ἐξάρτηση ἀπὸ τὸ κτίριο σὰν διακόσμησή του. Ἡ σημερινὴ ἀντίληψη εἶναι βασικὰ διάφορη. Τὸ κτίριο γίνεται ἀποκλειστικὰ γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσει τὸ ἔργο ποὺ ἀποκτᾶ μέσα στὸ Μουσεῖο τὴν πλήρη ἀνεξαρτησία του καὶ βρίσκει τὸν κατάλληλο σταθερὸ φωτισμό του. Οἱ τοῖχοι πρέπει νὰ εἶναι ἀπολύτως ἁπλοῖ καὶ τὰ χρώματά του ἐλαφρὰ καὶ ἁρμονικά, ὥστε νὰ μὴν ἀποσπᾶται μὲ κανένα τρόπο ἡ προσοχὴ ἀπὸ τὸ κύριο ἔργο.

Ἡ ἁπλότητα πολλῶν δικῶν μας Μουσείων — χωρὶς νὰ θέλω νὰ πῶ ὅτι καὶ τὰ δικά μας εἶνοι τέλεια καὶ ἀπολύτως συγχρονισμένα — πάντως ἡ ἁπλότητά τους κάθε ἄλλο παρα εἶναι εἰς βάρος τους. Ἐννοεῖται ὅτι τὰ νέα Μουσεῖα ποὺ γίνονται τώρα στὴν Εὐρώπη εἶναι ἀπολύτως ὑποδειγματικά, ὅπως τὸ Περγαμηνὸ Μουσεῖο τοῦ Βερολίνου, ἀλλὰ εἶναι πολὺ δύσκολα πράγματα νὰ τροποποιηθοῦν τὰ μεγάλα παλιὰ Μουσεῖα τῶν Εὐρωπαϊκῶν πρωτευουσῶν, ἂν καὶ γίνονται κάθε τόσο προσπάθειες. Ὁπωσδήποτε ἐμεῖς δὲν εἴμαστε καθόλου ὑποχρεωμένοι νὰ τὰ θαυμάζουμε ἀκριβῶς γιὰ τὰ ἐλαττώματά τους.

Ἂς ρίξουμε τώρα μιὰ ματιὰ στὸ περιεχόμενο. Εἶναι μακρυὰ βέβαια ἀπὸ μένα ἡ σκέψη ν' ἀρνηθῶ ὅτι πολλὰ Εὐρωπαϊκὰ Μουσεῖα περικλείνουν περίφημα ἀριστουργήματα τῆς ἀρχαίας τέχνης. Ἡ ἑλληνικὴ γῆ, ἄλλωστε, ἀνέλαβε στὶς ἀρχὲς τοῦ περασμένου αἰώνα νὰ τὰ πλουτίσει μὲ τὰ πιὸ ἀνεκτίμητα στολίδια τους. Πῶς μποροῦμε νὰ ξεχάσουμε τὰ ἀετώματα τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφαίας στὴ Γλυπτοθήκη τοῦ Μονάχου ἢ τὰ γλυπτὰ τοῦ Παρθενῶνα στὸ Βρεττανικὸ Μουσεῖο; Δὲν μοῦ ἀρκεῖ ὅμως τὸ σημεῖο αὐτὸ νὰ πῶ ἁπλῶς ὅτι τὰ δικά μας Μουσεῖα δὲν ὑστεροῦν καθόλου σὲ μεγάλα ἀριστουργήματα πρωτίστης γραμμῆς. Δὲν μοῦ ἀρκεῖ στὰ ἔργα ποὺ ἀνέφερα τῶν ξένων Μουσείων ν' ἀντιπαρατάξω τὰ περίφημα γλυπτὰ τῆς Ὀλυμπίας, ποὺ δὲν εἶναι δεύτερα ἀπὸ κανένα ἀπολύτως ἄλλο ἀριστούργημα τῆς ἀρχαίας τέχνης. Ἐπιθυμῶ νὰ τὸ ἰδοῦμε οὐσιαστικώτερα τὸ πρᾶγμα. Ἡ σημασία ἑνὸς Μεγάλου Μουσείου δὲν ἔγκειται τόσο στὸ ἂν ἔχει ἕνα-δυὸ ἢ περισσότερα ἐξαιρετικὰ καὶ φημισμένα ἔργα, ὅσο

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 4

Πορτραῖτο τοῦ Ρακίνα ἀπὸ τὸν πρωτότοκο γιό του.

300 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠ' ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΡΑΚΙΝΑΣ

21 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1639

Τοῦ κ. ΠΙΕΡ ΜΠΡΙΣΣΟΝ

Τρεῖς αἰῶνες πέρασαν ἀπὸ τότε ποὺ γεννήθηκε κι' ὁ πέπλος ἀνάμεσα σ' αὐτὸν καὶ σ' ἐμᾶς, ἀκόμα νὰ σκιστεῖ. Στὰ εἰκοσιοχτὼ τοῦ χρόνια ἔδινε τὴν «Ἀνδρομάχη», στὰ τριανταοχτὼ ἡ «Φαῖδρα» τὸν τρόμαζε. Δοξασμένος, ἄφηνε τὸ θέατρο, χωρὶς νὰ παραιτηθεῖ ἀπὸ τὶς τιμές. Τὸ πορτραῖτο του τοῦ Μουσείου τοῦ Λάνγκρ μᾶς δείχνει ἕνα μέτωπο νεανικό, μιὰν ἡδονικὴ πτυχὴ στὸ στόμα καί, δὲν ξαίρω ποιὰ ἀπειλή, στὸ γαλάζιο τοῦ βλέμματός του. Ὁ πίνακας τοῦ Σαντέρρ, εἴκοσι χρόνια πιὸ ὕστερα, θυμίζει τὸν Λουδοβίκο τὸν 14ο μὲ τὸ παγὺ πηγούνι, τὴ μεγαλόπρεπη παρειά, τὸ ὑπερήφανο παράστημα, τὴν ἐπίσημη περρούκα. Εἶχε δυὸ πρόσωπα, δυὸ ζωές, δυὸ ψυχές. Τρία χρόνια μόνο ἔμεινε στὰ Μικρὰ Σχολειὰ καὶ ἡ διδαχὴ τοῦ Λεμαίτρ καὶ τοῦ Λανσελὸ ἔμειναν γιὰ πάντα μέσα του. Πρόδωσε γιὰ πρώτη φορὰ τὴν Βασιλικὴ Εὐγένεια πέφτοντας στὸν κόσμο γιὰ τὴν ἐκπλήρωση τῶν σκοπῶν του. Ἔγινε προδότης γιὰ δεύτερη φορά, σπάζοντας τὴν πέννα του, χωρὶς νὰ σπάσει καὶ τὸ αὐλικό του ξίφος. Μετανοοῦσε, σιχαινόταν τὴ μάταιη δόξα. Ἀλλὰ ἡ εἰλικρινὴς αὐτὴ μετάνοιά του δὲν ἔφτανε ὡς τὴν προσωπικὴ λησμονιὰ καὶ τὸ ξεκόλλημα ἀπ' ὅλα τὰ πράματα. Νεκρός, παραμόνευε τὸ βασιλικὸ βλέμμα. Ἤθελε ἡ ἀξιοπρέπεια τῆς στάσης του νὰ εἶναι παραδειγματικὴ καὶ ἡ διακριτικότητά του νὰ θαυμαστεῖ. Οἱ μεγάλοι αὐλικοί, συγκεντρωμένοι στὸ δωμάτιό του, τὸν συντρόφευαν στὶς τελευταῖες του στιγμές. Δυὸ φορὲς ἄπιστος στοὺς αὐστηροὺς δασκάλους τῆς νειότης του, μὲ τὴν ἔνδοξη πρώτη φυγή του, κι' ὕστερα, μὲ τὴν ταπεινή του ὑποταγή, δὲν ἔπαψε ποτὲ νὰναι δικός τους.

Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς σταδιοδρομίας του, τὴν ἴδια μέρα τοῦ «Ἀλέξαντρου», μπόρεσε νὰ μετρήσει τὴν ἐξαιρετικὴ ἀνωτερότητα τῶν ἱκανοτήτων του. Ἔβραζεν ἀπὸ ἀνυπομονησία κι' ἀπὸ μαχητικὴ φλόγα. Κανένας συγγραφέας, ποὺ τόσον ἀπότομα θριάμβευσε, δὲν παραξενεύτηκε λιγώτερο ἀπ' αὐτὸν γι' αὐτό. Ἡ ἀνεμελιά του, ἂς ποῦμε: ἀναίδεια ἀπέναντι στὸν Μολιέρο, ἐδειχνε τὸν ὁλοκληρωμένο, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀφόρητο δραματουργό. Εἴταν εἰκοσιέξ χρόνων, ὁ Μολιέρος σαραντατριῶν, καὶ γιὰ ἕνα τιποτε πετοῦσε τὴ φιλία τους ἀπ' τὸ παραθυρο.

⁂

Αὐτὴ τὴ θαυμαστὴ ἐποχὴ ποὺ ἀλλεπάλληλα δίνει, χωρὶς ν' ἀνασανῇ, τὴν «Ἀντρομάχη», τοὺς «Διαδικους», τὸν «Βρεττανικὸ» καὶ τὴ «Βερενίκη», ἡ πιὸ συνηθισμένη φυσιογνωμία του καὶ ἡ πιὸ γνωστή, εἶναι μιὰ φυσιογνωμία γεμάτη πάθος. Μιλάει σὰν ἀναμφισβήτητος νικητής. Ἔχει μιά, κι' ἐγὼ δὲν ξαίρω ποιά, ἄγνωστη λύσσα, προπέτεια, πεῖσμα. Διωγμένος ἀπ' τὴ Βασιλικὴ Εὐγένεια, γίνεται σχεδὸν φαρμακερός. Ἡ πρωτη ἀπὸ τὶς περηφημες ἀπαντήσεις του στὸν Νικόλ, ἔχει μέσα της κάτι τὸ αἱμοστηρό: «Διάβασα ὡς τώρα τὰ γράμματάσας μ' ἀδιαφορία, μ' εὐχαρίστηση, καὶ πότε-πότε μ' ἀηδία... Ἔ, κύριέ μου, ἀρκεσθεῖτε νὰ κανονίζετε τὰ πράματα στὸν ἄλλο κόσμο, κι' ὄχι σὲ τοῦτον δῶ». Τὸ φαρμάκι ξεχειλίζει. Καὶ καταλαβαίνει κανένας πὼς πρόκειται γιὰ ἄνθρωπο ποὺ ἐκδικιέται, ὄντας ἀχάριστος.

Νοιώθει ἐπίσης κανένας καὶ τὴ μέθη ποὺ τοῦ δίνει ἡ πλημμυρίδα τοῦ ταλέντου του. Οἱ φλέβες του χρησιμεύουν γιὰ νὰ κυκλοφοροῦν μέσα τους φωτιές. Ξαίρει τὶς ἱκανότητές του. Ξαίρει τί εἶναι καὶ τί ἀξίζει. Ξαίρει τὶ μπορεῖ καὶ τὶ θὰ κάμει. Τὸ Πεπρωμένο τὸν σπρώχνει. Ἡ τέχνη τὸν κινεῖ, τοῦ δίνει πυρετό, τὸν κατατρώγει. Εἶναι νέος, γοητευτικὸς, ἀπαιτητικὸς. Ἔχει ἀνάγκη νὰ παράγει, νὰ ἀγαπᾶ, ν' ἀγαπιεται. Σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ ὁ Θωμᾶς Κορνήλιος κυριαρχεῖ στὴν τραγωδία, βλέπει τὶ μπορεῖ νὰ προσφέρει στὸ θέατρο μιὰ νέα δραματουργία. Μαγεύεται ἀπὸ αὐτό. Ἡ ποίησή ἀναπηδᾶ μέσα του. Διαθέτει ἕνα ἀσύγκριτο μελωδικὸ ὄργανο. Ὅταν ἀνακαλύπτει στὴν Ντὺ Πάρκ μιὰ φωνὴ σὰν ἐκείνη ποὺ ὀνειρεύεται, τρυφερή, συγκινητική, εὐγενική, ἁρπάζει τὴ θεατρίνα ἀπ' τὸ θέατρο τοῦ Παλαὶ — Ρουαγιάλ, τὴν ἐρωτεύεται τρελλὰ καὶ γράφει γι' αὐτὴ τὸ ρόλο τῆς Ἀντρομάχης. Εἶναι φιλήδονος. Ξαίρει τὴ ζήλεια τῶν γυναικῶν. Βασανίζει τὴν Ἑρμιόνη. Δημιουργεῖ μιὰν Ἀγριππίνα, γεμάτη βίτσια. Ἔχει ἕνα πνεῦμα γεμάτο βιαιότητα. Εἶναι δραματιστὴς ὡς τὸν ὑπέρτατο βαθμό, ἀλλὰ μένει, ταυτόχρονα, καὶ στενὰ δεμένος μὲ τὸ πραγματικό.

⁂

Κάθε εἴδους παρατολμία βρισκόταν μέσα του, τὸν ἔκαιγε, τὸν ἔρριχνε στὴ μάχη. Ἀλλὰ μιὰ γερὴ πειθαρχία περιόριζε τὶς παράτολμες σκέψεις του νὰ γίνουν πράξεις. Ὄχι πειθαρχία συνειδητή, ἀλλὰ ἀθέλητη, κάτι σὰν μιὰ πτυχὴ τῆς ψυχῆς. Εἴταν κάποιο ἴχνος ἀνεξάλειπτο ποὺ τ' ἄφησεν ἡ ἀγωγὴ τῶν γερο-δασκάλων του. Μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐπανάστασης μέσα του καὶ μέσα στὸν πλέριον ὀργασμὸ τῆς νειότης του, ἀγρυπνοῦσε πάνω στὴν ἔμπνευσή του. Ἔλεγχος ἀνθρώπου ποὺ ἐνεδρεύει, ποὺ ξαίρει νὰ ξεκαθαρίζει μιὰ συνείδηση, νὰ μετρᾶ τὴν ἀπειλὴ ἑνὸς πειρασμοῦ, νὰ βάνει τὸ ἐλάχιστο τῆς βιαιότητας στὶς λέξεις ποὺ χρωμάτιζαν τὶς τρέλλες τῆς βίας. Μποροῦσε νὰ βρίζει τὸν Νικόλ. Ἀλλὰ ἡ κατάχρηση αὐτὴ τῆς βιαιότητας ἔδειχνε τὴ στενότητα τοῦ δεσμοῦ τους. Ὅσο ὁρμητικὸς κι' ἂν εἴταν, διατηροῦσε σ' ὅλη τὴ σταδιοδρομία του τὴ σύνεση διοικητῆ. Δὲν ἔχανε ἀπὸ τὴν προσοχή του τὶς ματαιότητες τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ δὲν ξεχνοῦσε ἀπὸ ποῦ προερχόταν ἐδῶ κάτω ἡ παντοδυναμία. Εἴταν φιλόνικος, ἀλλὰ ἤξαιρε καὶ νὰ κυριαρχεῖ στὸν ἑαυτό του.

Μόνος, μπροστὰ στὸ ἄσπρο χαρτί, ἔχοντας ν' ἀκούσει εἴτε νὰ κάμει νὰ μιλήσει, τὴν Ἑρμιόνη, τὴν Ἀγριππίνα ἢ τὴν Ρωξάνη, ἐρευνοῦσε μέχρι καὶ τὶς πιὸ μικρὲς βρωμιὲς τῶν αἰσχῶν τους ἢ τῶν εγκλημάτων τους, τὶς γνώριζε ὁλότελα καὶ παθαινόταν μαζί τους. Ἀνίκανος νὰ ξεγελάσει ὡς πρὸς τὸ βάθος, ἀδυνάτιζε τὴ μορφή. Ὑποχρέωση ποὺ πήγαζε ἀπὸ τὴν εὐπρέπεια; Ἄ, μπά... Κάθε ἄλλο: ἀνάγκη ἐπιτακτικὴ καὶ τυραννική. Ὅταν εἴταν νὰ ἐκφράσει μιὰ τρέλλα, τὸ πνεῦμα τοῦ μέτροῦ εἴταν πιὸ δυνατὸ μέσα του, παρὰ ἡ ἴδια ἡ τρέλλα. Κ' ἡ ἀντίφαση αὐτὴ βοηθοῦσε ἀφανῶς τὸ μεγάλο καλλιτεχνικό του ἔνστικτο. Φαντασία σκληρὴ καὶ δῶρα ἐλεγειακά. Οἱ δυὸ χορδὲς πάλλονταν σύγχρονα μέσα του. Ἔνοιωθε τὴν ἐξαιρετικὴ δύναμη αὐτοῦ τοῦ προνόμιου. Ἡ ἐσωτερικὴ μελωδία του ἔφερνε τὴν Ἀντρομάχη ἀπέναντι στὴν Ἑρμιόνη. Τοῦ χρειάζονταν αὐτὲς οἱ διάφορες μεταξύ τους ἠχητικότητες, γιὰ νὰ νοιώθει τὸν ἑαυτό του ὁλότελα μουσικόν. Ἡ συγκίνηση αὐτὴ δὲν τοῦ εἴταν πλέρια φυσική. Ὁ πομπώδης κομφορμισμὸς τῆς «Νύμφης τοῦ Σηκουάνα» δὲν ἀφίνει τίποτε νὰ προβλέψουμε. Οἱ πρῶτοι του θεατρικοὶ στίχοι, τῆς «Θηβαΐδας», τοῦ «Ἀλέξαντρου» εἶναι ἐγκεφαλικοί, Ὕστερ' ἀπ' τὴν «Ἀντρομάχη», ἀναμιγνύει τὶς ἄρπες μὲ τὰ ποιήματά του. Ἔχω τὴ γνώμη πως τὸ ἀκρόαμα τὸν ἔκαμε νὰ καταλάβει τὶς δυνατότητες τοῦ ταλέντου του. Ἔτσι μονάχα ἐξηγεῖται ἡ ἄβυσσος ποὺ χωρίζει τὶς δυὸ πρῶτες του τραγωδίες μὲ τὴν τρίτη. Οἱ στίχοι του πέρασαν ἀπὸ τὸ θεϊλιστήριο τῆς ἀνθρώπινης φωνῆς. Οἱ ἥρωές του ἔζησαν μπροστά του. Εἶχε νοιώσει ὅλες τὶς μουσικὲς ὁμορφιὲς αὐτοῦ τοῦ μυστηρίου. Ὁ «θεῖος ἀναγνώστης» ποὺ ἀργότερα θὰ ἀνασκέβαζε τὶς ἀϋπνίες τοῦ Βασιλιᾶ, εἶχε ζυ-

πνήσει. Το θαύμα, το αληθινό θαύμα τοῦ Ρακίνα, εἶναι ἀκριβώς αὐτή ἡ εὐτυχία τῆς ἔκφρασης, τά τρυφερά αὐτά ἀνανουρίσματα δεν εἶχαν ποτέ ἀποκοιμήσει τὸ ἐσωτερικό του ἀγρίμι. Κανένας συγγραφέας δὲν θά εἶταν πιό γλυκός μὲ περισσότερην ἐπιτυχία. Ὁ Ρακίνας συνέχιζε ν' ἀκολουθεῖ τὸ νόμο τῶν περιφρονημένων δασκάλων, πού τὸν ἀνάγκαζε νὰ μὴ λέει τιποτε ποὺ νά μὴν εἶναι ἀποτελεσματικό.

Ὕστερα ἀπο τὴν ἀκαδημαϊκή ἄσκηση τῆς «Ἰφιγενείας», ἡ «Φαῖδρα» στάθηκε ἡ ὑπέρτατη ἀπόδειξη τῶν δώρων του. Ποιοθέι κανένας ἕνα δράμα ποὺ γεννιέται μέσα στὸ μισόφωτο τῆς συνείδησης. Ὑπάρχουν φανερὲς ταχύτες, παραξενες ζώνες σιγῆς γυρω ἀπὸ τα πρόσωπα. Ὑπάρχουν κι' ἐγώ δὲν ξαίρω ποιες βουθές προσεγγίσεις, ποιές προστριβές, ποιά προσμονή τοῦ πεπρωμένου. Ἐδῶ οἱ κρουγες τῆς Ἐρμιόνης θὰ πλήγναν καὶ τὸν ἀέρα ποὺ ἀναπνέει κανένας, καὶ ἡ ἴδια ἡ διαιότητα γίνεται μελωδική. Ποτέ μπροστά σ' ἕνα δράμα πιὸ καυτερό, ὁ Ρακίνας ὄχι εἶταν πιὸ πλέρια καλλιτέχνης. Κατω ἀπ' αὐτοὺς τοὺς χιονέινους πέπλους ἔβαλε στὴ σκια τοῦ σώματος μιάν ἄθλη ἐλαφρότητα, ἕλκοντας πάγους τῆς ἀδυναμίας, κι' ἔβαλε ἀκόμα τὸ λαφιασμένο ἐνστικτο μιᾶς σκύλας σὲ παρεξωσμό. Τὸ πιὸ ἀγνὸ του ποίημα ἐκφράζει τὶς αἰσχρότερες ἀπλησιτὲς τῆς σάρκας. Τὸ ξαίρει, τὸ νοιώθει, ἀνησυχεῖ, προσέχει τὸν ἑαυτό του καὶ ἡ ἔμπνευσή του εἶναι ἡ πιὸ δυνατή, τὸ ταλέντο του τὸν κυριαρχεῖ καὶ τὸ δράμα τοῦ ξεφεύγει. Ὑπάρχει ἐκεῖ κάτι σὰν ὀποχώρηση, σὰν λιποψυχία. Κοντὰ στὴν Ἀντρομάχη, στὴν Ἐρμιόνη, στὴ Ρωξάνη, στὴν Ἐριφίλη καὶ στὴ Βερενίκη ἀκόμα μποροῦσε νὰ ἐνεργεῖ μὲ τρόπο πολὺ οἰκεῖον. Τὶς χάϊδευε μὲ τὸ θλέμμα...

⁂

Ἡ πρώτη παράσταση χρονολογεῖται ἀπό τὴν 1η τοῦ Γενάρη τοῦ 1677. τὸ δὲ ἔργο κυκλοφόρησε στά βιβλιοπωλεῖα στὶς 15 τοῦ Μάρτη. Τὴν 1η Ἰούνη ὁ Ρακίνας, ξετρελαμένος, ριχνόταν, στὴν περιπέτεια τοῦ γάμου. Σ' αὐτὸ τὸ μεταξὺ εἶχε γίνει ἡ περίφημη καὶ μα πράξεη ἐπίσκεψη μεταμέλειας στὸν μεγάλον Ἀρνώ. Ὁ Ρακίνας, μὲ δάκρυα στὰ μάτια, εἶχεν ἐκφράσει τὴν ἐπιθυμία νὰ γίνει μονεχός. Ὁ Ἀρνώ, ἔχοντας πιὸ σαφῆ ἀντίληψη τῆς ταπεινοφροσύνης, τοῦ σύστησε νὰ παντρευτεῖ. Παντρεύτηκε μια μικρὴ ἐπαρχιώτισσα κληρονόμο, κλωνάρι ἑνὸς δένδρου συμβολαιογράφων. Βιαστικά τὴ διάλεξε, γιατὶ τὴ βρῆκε πολὺ κουτὴ καὶ πολὺ ἄξια νὰ γίνει μιὰ καλὴ φοραδίτσα. Τὸν Ὀκτώβρη, γινότανν ὁ ἱστοριογράφος τοῦ Βασιλιᾶ. Ἡ διακοπὴ τῶν σχέσεων μὲ τὸ θέατρο εἶχεν ὁλοκληρωθεῖ. Ἕνα χρόνο καὶ κάτι ἀργότερα, τὸ σκάνδαλο τῶν δηλητηρίων ξέσπασε: ὁ χρομερὸς Βουαζὲν τὸν κατηγοροῦσε ὅτι, δέκα χρόνια πρίν, εἶχε δηλητηριάσει τὴν Ντὸ Πάρκ. Γιὰ λίγον καιρὸ ἔζησε κάτω ἀπ' τὴν ἀπειλὴ τῆς σύλληψης -- καὶ τὸ περισταστικὸ αὐτὸ εἶχε πάνω του μιὰν ἐπίδραση ἀποφασιστική.

Ἡ συμφορὰ τῆς «Φαίδρας» ἔκαμε νὰ ξεσπάσει μέσα του μιὰ κρίση, ποὺ εἶταν αἴσθητὴ ἀπ' τὸν καιρὸ τῆς «Ἰφιγένειας». Κρίση βαθειά, πίστης ξύπνημα, ἀηδία, τέλος, αὐτοῦ ποὺ ἀποκάλεσε «δεκαπέντε χρόνια ἀθλιότητας καὶ παραλογισμοῦ». Ἡ θεία του, ἡ κυρία Ἀγνὴ ντὲ Σαϊντ-Τέκλ, δὲν τὸν εἶχε ποτὲ βγάλει ἀπ' τὴν καρδιὰ τῆς καὶ δὲν εἶχε ποτέ χάσει τὴν ἐλπίδα νὰ τὸν ξαναφέρει πίσω στὴν Λόλή, κι' ἡ ἐπέμβασή της στὴν κατάλληλη στιγμὴ εἶχε ἀναμφίβολο κι' ὁριστικὸ ἀποτέλεσμα. Ὁ Ρακίνας ξαναγυρίζει στὸ Θεὸ γίνεται κάποια ψυχικὴ ἀναταραχὴ μέσα του, παίρνει μιὰ ὁρμὴ καὶ μιὰν ἀπόφαση. Ἀλλὰ ἀκόμα δὲν ἔχει πλέρια ἀλλάξει. Ὕστερ' ἀπ' τὴν ὑπόθεση τῶν δηλητηριων, μεταμορφώνεται. Ἡ μεταμόρφωση εἶναι ὁλοκληρωτική, ἀναντίρρητη, καταπληκτική. "Ενας δεύτερος Ρακίνας ξεφυτρώνει ἀπό ὅλα τά ἔργα, ἕνας ἄνθρωπος ποὺ τὸν ξιφασε τὸ σκάνδαλο καὶ ποὺ φυλάει, μέχρι τὰ κόκκαλα, τὸ τρεμοὐλιασμα τοῦ φόβου. Δὲν προκειται πιὰ τώρα γιὰ μιὰ δραστήρια τσόπεθεια, γιὰ ἕναν φλογερὸ ζῆλο ἀρετῆς. Πρόκειται γιὰ βοῶδες ἀγωνίες καὶ τρόμους, κάτω ἀπ' τὴ σκιὰ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας. Ὀργανώνει μεθοδικὰ μιὰ ζωὴ γεμάτη δουλικότητα καὶ φοβισμένες φιλοδοξίες. Φέρνει τὴν αὐλοκολακεία νὰ τέτοιο βαθμὸ ὑπερβολῆς, ποὺ ὁ Λουδοβίκος ὁ 14ος δείχνεται φορὲς-φορὲς στενοχωρημένος. Δεν καταφέρνει νὰ γίνει ποτὲ ἀρκετὰ ταπεινός, ἀρκετὰ γλυκοῦδης, εὐστροφος καὶ σιωπηλός. "Οταν μιὰ εὔνοια τὸν φέρνει στὶς Βερσαλίες, αἰσθάνεται τὸ ἀνατρίχιασμα ἐκεῖνο τῆς ὑπακοῆς, ποὺ γίνεται σχεδὸν ἡδονή.

"Ἐχομε μπροστά μας τὸν ἀρχιμουσικὸ τοῦ παρεκκλησιου, πατερα ἑφτὰ παιδιῶν, ἀκριβέστατο στὴν ἐκτέλεση τῶν παραμικρῶν καθηκόντων του, ποὺ πηγαίνει πάντα μετὰ τὸ φαγητὸ τὴν οἰκογένειά του στὸν Κεραμεικό, Σ' ἕνα νεῦμα τῆς Κυρίας ντὲ Μαιντενόν, ἀρχίζει τὴν ἐλεγεία τοῦ κηρύγματος καὶ στὴν ἔξαρση τῆς ἐγκαρτέρησης. Δὲν ἔχασε τὰ μυστικὰ τῆς τέχνης του — καὶ γιὰ τὶ κοσι χρόνια ὁ Ρακίνας φιλόεις σκοπος στὸ κατῶφλι τοῦ ναφου του.

Δὲν εἶχε, λοιπόν, διατηρήσει τίποτε ζωντανὸ στὰ κατάβαθα τῆς καρδιᾶς του; "Ἐμεινε πραγματικὰ ἀναίσθητος στὶς ἀναμνησεις τῆς φιλολογικῆς δόξας του; Εἶχε τα πάντα ἀρνηθεῖ, τὰ πάντα καταστρέψει; "Ενα μικρὸ περιστατικὸ ἀφίνει κάποιες ἀμφιβολίες: Λίγους μῆνες πρὶν πεθάνει, ἔκαψε τὸ χειρογραφο τῆς «Ἀλκηστης».

Τὸ ἔργο του εἶναι ἕνα πύραυνο μέσα στοὺς κήπους τῶν Βερσαλιῶν. Οἱ στιχοι του, ποὺ τὸ κούστιλλό τους θάντεχε γιὰ παντα, ἐκφροζουν μιὰν ἀγωνία. Ἡ γαλλικὴ εὐαισθησία εἶχε ἀνάγκη αὐτοῦ τοῦ ἐγκωμιαστοῦ κ' αὐτῆς τῆς μελωδίας — καὶ δίχως αὐτὸν δὲν θάμαστε ἀκριβῶς ὅ,τι εἴμαστε...

Μετάφρ. Ν. ΑΝΔΡΙΚΟΠΟΥΛΟΥ

Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΥ

SOTTO VOCE

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΣΤΑ ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ

ΓΙΑ ΤΗ ΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Φίλε κ. Φωτιάδη,

"Αν τὸ νομίζετε, μὲ φιλοξενεῖτε καὶ τούτη τὴ φορὰ στὰ «Νεοελ. Γράμματα».

Τυραννιόμαστε ἀπὸ τὴ γραφὴ τῆς ἑλληνικῆς λαλιᾶς. Τώρα ξητοῦν ν' αὐξήσουν τὴν τυραννία στὴ γραφὴ καὶ νὰ τὴν ἐκτείνουν καὶ στὴ λαλιά!

Φαίνεται πὼς ποέπει ταχτικὰ νὰ παρουσιάζεται ὅσο τὰ δυνατὰ ποστρικότερα: 1) Ποιοὶ εἶναι οἱ φθόγγοι. 2) Ποιὰ τὰ γράμματα. 3) Τί πρέπει νὰ ξητιέται.

ΠΟΙΟΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΦΘΟΓΓΟΙ. Οἱ φθόγγοι μας εἶναι εἴκοσι: α, ε, ι, ο, ου τὰ «φωνήεντα», καὶ π, κ, τ, ς | β, γ, δ, ζ | φ, χ, θ | μ, ν | λ, ρ τὰ «σύμφωνα». Μπορεῖ καθένας δίχως καμιὰ δυσκολία νὰ τὸ πιστοποιήσει μόνος του.

ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ ΓΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ. Τὰ ἀντίστοιχα στοὺς φθόγγους γράμματα εἶναι α = α (α, ά, ἄλφα «ψιλή» μὲ «ὑπογεγραμμένη», ἄλφα «δασεῖα» μὲ «ὑπογεγραμμένη», ᾷ, ᾱ, ἄλφα μὲ «ψιλή, ὀξεῖα» καὶ «ὑπογεγραμμένη», ᾴ, ᾳ ᾲ, ἄλφα μὲ «δασεία, βαρεῖα» καὶ μὲ «ὑπογεγραμμένη», ἄλφα μὲ «δασεία, περισπωμένη» καὶ μὲ «ὑπογεγραμμένη») | ε = ε, αι (ἐ, ἔ, αί αὶ αἴ αἶ, αῖ) | ι = ι, η, υ, ει, οι, υι (ἰ, ἴ, ἶ, ῖ ἰ, ἴ, ἶ, ῖ, ἡ, ἤ, ἢ, ἦ ἢ ἦ ἤτα μὲ «ψιλὴ» καὶ «ὑπογεγραμμένη, ἦτα μὲ «δασεῖα» καὶ μὲ «ὑπογεγραμμένη», ἦτα «μὲ ψιλή, περισπωμένη» καὶ «ὑπογεγραμμένη», ἦτα μὲ «δασεῖα, περισπωμένη» καὶ «ὑπογεγραμμένη»), ὑ ὕ ὗ, ὐ ὔ, ὖ, ὐ, εἰ εἴ εἶ εἰ, εἴ, εἶ, οἰ, οἴ οἷ, οἰ οἴ οἷ, υἱ, ᾳ υἴ υἷ) | ω = ο, ω (ὁ, ὁ, ὅ, ὃ, ῷ, ὦ, ὧ, ὦ, ῷ ὁμέγα μὲ «δασεῖα» περισπωμένη» καὶ μὲ «ὑπογεγραμμένη», ὦμέγα μὲ «ψιλή, περισπωμένη» καὶ μὲ «ὑπογεγραμμένη»,| ου = ου || π = π, πτ | κ = κ, κκ, γ (γγ) | τ = τ, ττ| ς = σ, σσ | β = β, ββ, υ (ου, ευ, ηυ) || γ = γ, κ (γγ) | δ = δ, δδ | ζ = ζ | φ = φ, φφ, υ (αυ, ευ, ηυ) | χ = χ| θ = θ| μ = μ, μμ | ν = ν, νν, λ = λ, λλ | ρ = ρ, ρρ.— Δηλαδὴ στοὺς 20 φθόγγους κάπου 90 ἀντίστοιχα γράμματα! Σ' αὐτὰ μποροῦν νὰ προστεθοῦν τὰ κεφαλαῖα, τὰ ἰδιαίτερα ἀρκτικὰ καὶ ἄλλες γραφικὲς ποικιλίες, καθὼς καὶ ὅσα τυχὸν ἄλλα παραλείφθηκαν. Ἐπίσης θὰ σημειωθοῦν τὰ δυὸ γράμματα ξ καὶ ψ (συντομογραφίες τῶν συφθογγισμῶν κς (κσ) καὶ πς (πσ). (Τέτοιες συντομογραφίες θὰ μποροῦσαν νὰ γίνουν ἰόσες δοσι εἶναι οἱ συφθογγισμοί, ἀκόμα καὶ οἱ συλλαβές. Μ' αὐτὸ τὸ δρόμο θὰ φθάναμε κάποτε χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουμε στὴ στενογραφία καὶ ἀπὸ κεῖ στὴν ἱερογλυφικὴ καὶ ἐκεῖθε πάλι στὴ στοιχειώδη γραφή, γιὰ νὰ συμπληρωθεῖ ὁ κύκλος.)

ΤΙ ΘΑ ΠΡΕΠΕ ΝΑ ΖΗΤΙΕΤΑΙ. Νὰ ὁριστεῖ ἕνα γράμμα γιὰ τὸ φθόγγο ου. 2) Νὰ καταργηθοῦν ὅλα τὰ περισσὰ γράμματα καὶ ἡ γραφὴ τοῦ συφθογγισμοῦ γκ μὲ γγ. 3) Ν' ἀντικατασταθεῖ ἡ γραφὴ αυ, ευ, ηυ μὲ τὴ γραφὴ αβ—ψ, εβ—ψ, ηβ—ψ (ἄφθρο, ἀφτί, ἐβρῆκα ἐφχαριστος κλπ.).

ΚΑΙ ΤΙ ΖΗΤΙΕΤΑΙ. Ζητιέται νὰ προστεθοῦν στὴν ἑλληνική λαλιὰ μερικοὶ ξενικοὶ φθόγγοι: ἕνας ἀνάμεσα ε—ου, ἄλλος ἀνάμεσα ι—ου, μερικοὶ ποὺ μοιάζουν ντ, μπ, γκ (ς, τς, ζ (βασύρωκα) καὶ δὲν ξέρω ποιοί' ἄλλοι. Ζητοῦνται αὐτά γιατί; Γιὰ νά... βοηθιέται ὁποιος μαθαίνει ξένη γλῶσσα.

Ἡ κοινὴ γλωσσικὴ αἴσθηση ὅμως μπορεῖ ν' ἀνέχεται: μερικοὺς φθόγγους καὶ σύφθογγους σὰν ἀτομικοὺς ἢ τοπικοὺς ἰδιωματισμούς, ἐπίσης ὅμως δὲν τοὺς δέχεται ποτέ. Ἡ ἐθνοθεία τῆς ἑλληνικῆς λαλιᾶς (ποὺ εἶναι ἐπιπλέον ἐθνική καὶ φυλετική ὑπόθεση), καθὼς καὶ ἡ σαδιστικὴ αὐτὴ αὔξηση τῆς φοβερῆς νοραυνίας εἶναι ὑπέρογκη πληρωμή, καὶ δουλικὴ ὑπηρεσία στὶς ξένες γλῶσσες.

Μὲ ἀγάπη

ΚΩΣΤ. ΡΩΤΑΣ

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ

Ο ΑΝΤΕΓΚΛΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΩΝ

Ἀγαπητὰ «Νεοελ. Γράμματα»,

Ἐδῶ καὶ χρόνια παρακολουθῶ μὲ λύπη μου τὶς ἄντε, κλησεις ἀνάμεσα στοὺς διανοουμένους καὶ λογοτέχνες, ποὺ κάτω ἀπὸ τὴν μορφὴ τοῦ «γράμματος» παίρνουν μιὰν ὀξύτηκα ἀκριβὰ ὑβριστική, ἀσυνήθιστη σὲ πολιτισμένες χῶρες. Συχνὰ μοῦ ἤρθε ἡ αὐθόρμητη ἐπιθυμία νὰ φανερώσω τὴν ἀπογοήτευσή μου. μὰ ξένος σὲ προσωπικὲς καὶ φατριαστικὲς διαφορές, προτίμησα νὰ σωπάσω. Τελευταῖα, ὅμως, ἀλλεπάλληλες περιπτώσεις μοῦ γέννησαν τὴν πεποίθηση πὼς πρόκειται ἐδῶ γιὰ ἕνα φαινόμενο σχεδόν, θάλεγα, νοσηρό, ποὺ θὰ πρέπε ν' ἀπασχολήσει ὅσους ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν ἀξιοπρέπεια τῆς ἑλληνικῆς διανόησης. Δὲν ἀντέχω, λοιπόν, στὸν πειρασμὸ νὰ πῶ δυὸ λόγια πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα.

"Η... ἀλληλογραφία αὐτή, σὲ ὅπως τόσο αὐξημένο, ποὺ παίρνει κάποτε χαρακτῆρα καὶ ἔκταση λιβέλλου, ποὺ ἐκμηδενίζει τὴν ἠθική προσωπικότητα τοῦ ἀντιπάλου, εἶναι βέβαιο πὼς δείχνει κάτω ἀπὸ ἕνα πολὺ θλιβερὸ φῶς τὴν ἑλληνικὴ διανόηση στὸ μάτια τοῦ κοινοῦ, καὶ εἰδικὰ, στὴν περίπτωση ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει, τοὺς λογοτέχνες. "Οταν κριτικοὶ καὶ λογοτέχνες φέρονται ἀπὸ ἕνα στὸν ἄλλον μ' τόση ἐμπάθεια, μὲ τόσο φιλοκατήγορη λύσσα, τότε, πὼς θέλομε τὸ ἑλληνικὸ κοινὸ νὰ τοὺς ἐκτιμήσει; Δὲν εἶναι ἴσως ἄσχετο μὲ τὶς ἐκβιάζοσεις αὐτὲς τὸ ὅτι τὸ κοινὸ δὲν ἔδειξε (τουλάχιστο ὡς τὰ τελευτσισὸ χρόνια) ἀντίκρυ στοὺς λογοτέγνες τὴν ἐμπιστοσύνη καὶ τὴν ἐκτίμηση ποὺ τοὺς ἀξίζει. Ἡ ἀποθέωση αὐτὴ βρίσκεται σὲ λαν-θάνουσα κατάσταση καὶ σὲ μερικοὺς διαπρεπεῖς ἀνθρώπους τῆς λογοτεχνίας μας καὶ ἀποφέρω τὴν περίπτωση ἑνὸς ἀπὸ τοὺς πιὸ δόκιμους πεζογράφους μας, ποὺ μοῦ ἔλεγε τὶς προάλλες πὼς στὸ γραφεῖο δπου δουλεύεται, ντρέπεται ἡ ἀποφεύγει νὰ πεῖ πὼς γράφει κάτω ἀπὸ τὸ τίτλο φιλολογικὸ, ἀπὸ φόβο μὴν τύχει καὶ βγάλουν τὸ συμπέρασμα πὼς εἶναι σνίκα ος γιὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν καθηκόντων του. Ἐγὼ φρονῶ, ἀπεναντίας, πὼς ὅσοι, πλάι στὴ διανοητικὴ τους ἐργασία, καταφέρνουν νὰ πλουτίζουν τὴ λογοτεχνία μας μὲ ἔργα ἀντιπροσωπευτικά, ἀξίζουν διπλὴ ἐκτίμηση, γιατὶ αὐτοὶ μόνο ξαίρουν μὲ πόση καταβολὴ τὸ πετυχαίνουν.

Λέγαμε, λοιπόν, πὼς μὲ τὸ νὰ ἀλληλοεξευτελίζονται ὁτι; στῆλες τῶν περιοδικῶν οἱ λογοτέχνες μας, ἐκθέτοὺν τὸ γόητρο τῆς λογοτεχνίας μας στὰ μάτια τοῦ ὅνθεου κοινοῦ, ποὺ τείνει εὔκολα νὰ γενικίψει καὶ νὰ συναγάγει συμπεράσματα κάθε ἄλλο παρὰ τιμητικὰ γιὰ τὰ ἄτομα.

Πονῶ σὰν πολιτισμένος "Ελληνας καὶ σὰν λογοτέχνης, ποὺ δὲ θλέπω ἀνάμεσα στοὺς λογοτέχνες μας νὰ ἐπικρατεῖ ἐκεῖνο τὸ αἴσθημα τοῦ αὐτοσεβασμοῦ, ὁ σεβασμὸς τῆς προσωπικότητας τοῦ συναδέλφου, ἡ ἀξιοπρέπεια, ἡ ἀμοιβαία συνενόηση, ποὺ εἶναι τὸ πρῶτιστο καὶ κύριο χρέος τοῦ σταχζομένου ἀνθρώπου. Καταντῶ (μὰ δὲ θέλω) νὰ πιστέψω πὼς θάπρεπε ν' ἀναζητήσει κανείς βαθύτερα, ἴσως σὲ μιὰν καταλυτικὴ ροπὴ σ' ἕναν ψυχικὸ μηδενισμό, τὸ γεννετικὸ αἴτιο μιᾶς τέτοιας κατάστασης.

Σ' ἕναν μηδενισμὸ, ποὺ μὴ μπορώντας, ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἀδυναμία, νὰ ἐπιτόχει μιὰ δημιουρ,ικὴ ἀντικειμενικοποίηση, νὰ συνεργαστεῖ πειθαρχικὰ στὸ στῆλωμα ἀξιῶν πολιτισμοῦ, ἀφίνει τὸ ὑποκειμενικὸ νὰ ὑποδουλώνει τὸ ἀντικειμενικὸ καὶ τρυπανίζει μὲ τὸ χάχανο τοῦ σαρκασμοῦ τοῦ ὅ,τι ὑψηλὸ ἢ ἀλλόδοξο δὲ στέργει νὰ δικαιώσει μέσα του.

Ὁμολογῶ πὼς σπόνια εἶδα τὴ διαβρωτικὴ αὐχμηρότητα τῶν δικῶν μας λογοτεχνικῶν καυγάδων σὲ ξένα περιοδικά. Ὑπάρχει, μοῦ φαίνεται, στὶς σχέσεις ἀνάμεσα σὲ ἀνθρώπους πολιτισμένους καὶ μάλιστα λογοτέχνες, ἕνα ἀνώτατο ὅριο ἐμπιστοσύνης, ποὺ δὲν ἐπιτρέπει ὁ κανονικὸς ρυθμὸς τῆς πολιτισμένης ζωῆς νὰ ξεπεραστεῖ, δίχως κίνδυνο γιὰ τὶς πνευματικὲς ἀξίες ἑνὸς ἀθρόπου. Θάπρεπε, ὁτά περίφημα αὐτὰ «γράμματα», οἱ ἐπιστολογράφοι νὰ ζυγίζουν προσεχτικότερα τὴ σημασία καὶ τὴν ἔκταση μιᾶς πικρῆς λέξης πρὶν τὴ γράψουν. "Ἐχομε ἀνάγκη ἀπὸ προσωπικότητες, ποὺ νὰ σέβεσαι, ποὺ νὰ σεβασμὸ, ποὺ ἀνήκει δικαιωματικὰ στὸ Πνεῦμα καὶ στὴν Τέχνη, ποὺ ἐκπροσωποῦν. Ἀλλοιῶς, δὲν ὑπάρχει ἡ ἱεραρχία ἀξιῶν, ποὺ δίχως αὐτὴ δὲν εἶναι νοητὴ ἡ στέρεη πολιτιστικὴ διάρθρωση σὲ μιὰν ἐθνικὴ κοινότητα.

Αὐτά, δίχως τὴν παραμικρὴ πρόθεση νὰ θίξω πρόσωπα καὶ μὲ τὴν πιὸ εἰλικρινὴ προαίρεση.

Εὐχαριστῶ γιὰ τὴ φιλοξενία.

Μὲ τιμὴ

ΠΑΥΛΟΣ ΦΛΩΡΟΣ

2 Γενάρη 1940

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΗ

Ἀγαπητὰ «Νεοελ. Γράμματα»,

Στὸν ἀπολογισμὸ τῆς ἀπεραντοσύνης ὁλοῦ τοῦ δημοσίευμα στὸ περασμένο φύλλο, δὲ λογάριασα, χωρὶς νὰ τὸ θέλω, στὴν ἑλληνικὴ παραγωγὴ τὸ ὡραῖο ἔργο τοῦ "Ἀγγελου Τερζάκη «Σταυρὸς καὶ σπαθί», ποὺ παίχτηκε στὸ «Βασιλικὸ Θέατρο», Μὲ τὴν προσθῆκη τοῦ στὸν κατάλογο τῶν ἑλληνικῶν ἔργων, ἡ ἀξία τῆς δραματικῆς μας παραγωγῆς, στὸν ἀπολογισμὸ τῆς χρονιᾶς αὐτῆς, βαραίνει πολύ.

Ζητῶ συγγνώμη γιὰ τὴν παρέλειψη κι' εὐχαριστῶ θερμὰ γιὰ τὴν ἐπανόρθωση.

Μὲ τιμὴ

Σ. ΚΑΡΑΝΤΙΝΟΣ

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ

Φίλε κ. Διευθυντά.

Κάποια παρεξήγηση ὑπάρχει στὶς σχέσεις μου μὲ τὸν κ. Ν. Λαπαθιώτη, ποὺ θὰ ἤθελα νὰ τὴν λύσω ὁπωσδήποτε.

Θὰ ἤμουν πολὺ εὐτυχισμένος, ἂν ὁ κ. Ναπ. Λαπαθιώτης μοῦ τηλεφωνοῦσε κανένα μεσημεράκι (ἀριθ. τηλεφώνου 70.712) νὰ παίρναμε ἕνα ραντεβού, νὰ γνωριστοῦμε προσωπικῶς, νὰ τὰ μιλήσουμε διὰ ζώσης. Κ' εἶμαι βέβαιος πὼς θὰ συνεννοηθοῦμε, γιατὶ καθόσο μὲ ἀφορᾶ, εἶμαι ἀποφασισμένος νὰ τὸ κανονίσω φιλικὰ τὸ ζήτημα τοῦ κ. Λαπαθιώτη.

Μὲ φιλικοὺς χαιρετισμοὺς

Μ. ΚΑΡΑΓΑΤΣΗΣ

ΕΝΑΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

Τὸ γνωστὸ περιοδικὸ «ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ» παρακαλεῖ ὅσους θέλουν νὰ πάρουν μέρος στὸ φιλολογικὸ διαγωνισμὸ ποὺ προκήρυξε τὸ Νοέμβρη νὰ ἀποστεῖλουν τὶς συλλογές τους τὸ ἀργότερο ὡς τὶς 15 τοῦ Φλεβάρη.

Τὸ τεῦχος τοῦ Γενάρη κυκλοφόρησε καὶ πωλεῖται σ' ὅλα τὰ περίπτερα καὶ βιβλιοπωλεῖα. Γραφεῖα Φιλελλήνων 4 (Σύνταγμα).

ΑΛΛΟ ΕΝΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

ΓΙΑ ΤΑ "ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗ,,

ΤΟΥ κ. Β. ΡΩΤΑ

Στὸ προπερασμένο φύλλο τῶν «Ν. Γ.», στὰ σημειώματα τοῦ Παρατηρητῆ ὁ Καρθαῖος μὲ τὴν περισσία του εὐγένεια καὶ καλωσύνη, προσπάθησε νὰ μοῦ δείξει, πὼς ἔχω ἀδικο νὰ τὸν κατακρίνω, ποὺ παραδέχεται τὰ «μεμονωμένα» «πεπερασμένος» κ. τ., ἀφοῦ κι' ἐγὼ ὁ ἴδιος τὰ χω μεταχειριστεῖ ἔστω καὶ μέσα σὲ εἰσαγωγικά. Αὐτὸ ἴσα-ἴσα τὸ ἐπιχείρημα μὲ δικαιώνει. Ἐγὼ δὲν εἶχα στὸ μάτι νὰ δῶσω μάθημα στὸν Καρθαῖο. Τὸ νόημά μου ἦταν καὶ εἶναι πὼς κάτι τέτια καθαρευουσιάνικα δὲν πρέπει νὰ τὰ παραδεχόμαστε κι' ἂν τυχὸν τὰ μεταχειριστεῖ κανείς, ἐπειδὴ μᾶς ἤρθαν πρόχειρα στὴν πένα, νὰ μὴν προσπαθοῦμε νὰ τὰ καθιερώσουμε, μὲ τὸ νὰ τὰ δικαιολογοῦμε. Ἐμεῖς ὅλοι — μὰ ὅλοι — εἴμαστε χαλασμένοι, γιατὶ μάθαμε καθαρεύουσα, ποὺ δὲν εἶναι γλῶσσα παρὰ ἰδίωμα ἀερολογικό. γι' αὐτὸ δὲ μποροῦμε νὰ νιώσουμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, οὐτε κἀν τὰ πράγματα τὰ ἴδια: Ἡ καθαρεύουσα εἶναι σὰν χαρτένιος ἀητὸς ποὺ φαντάζει καιαχωτὸς ὅσο εἶναι στὴν ἀέρα. "Ὅμως, μόλις πέσει χάμω, εἶναι ἕνα ἄθλιο χάρτινο κουρέλι. Ἔτοι κ' ἡ καθαρεύουσα μόλις δοκιμάσει νὰ περπατήσει μέσα στὰ πράγματα, ἀποδείχνεται ἀπελπιστικὰ φτωχεία καὶ ἀνόητη, ἀνίκανη νὰ μοιράσει δυὸ γαϊδουριῶν ἄχυρο. Αὐτὴ ὅμως ἡ ἀπελπιστικὰ φτωχεία γλῶσσα, ἡ ἀσυνάρτητη καὶ παράταιαρη, ποὺ πιστεῖ δὲ μπορεῖ νὰ εἰπεῖ κάτι καθαρά, παρὰ δουλεύει ὅλο μὲ «ἀπάνω — κάτω», τρεκλίζοντας σὰν μεθυσμένη ἀνάμεσα στὰ ζωντανὰ καὶ σοβαρὰ καὶ ὡραία τῆς ζωῆς, καὶ πότε δαινείζεται τρόπους ἀπὸ τ' ἀρχαῖα, πότε ἀπὸ τὰ γαλλικὰ καὶ ἄλλες ξένες γλῶσσες, αὐτὴ μᾶς εἶναι π ρ ο χ ε ι ρ η στὴν πέννα μας, ἐπειδὴ ὁ στοχασμός μας πιὰ γίνεται ἐξηγοῦν «ὄγρός, λαμπρός, γελαστός, ἐρωτικὸς» κλπ., ὅλα νοήματα ἀκοσθόριστα. Τὸ πόσο σπουδαῖο εἶναι, μάλιστα γιὰ ἕναν συγγραφέα, νὰ γνωρίζει ὁλοκάθαρα τὸ νόημα, ἢ τὰ νοήματα, ποὺ κλείνει μὰ λέξη, καὶ τὶ ἀξία ἔχει αὐτὴ ἡ γνώση γιὰ ἕναν λογοτέχνη, ἐμεῖς οἱ νεοέλληνες δὲν τὸ πήραμε ἀκόμα καλὰ μυρουδιά. Πάντως αὐτὸ εἶναι τὸ δικό μου τὸ μεγάλο βάσανο, ἡ τραγωδία μου. Τὴ λέξη γλωρὸς καὶ τὰ παράγωγά της, τόσο κοινόχρηστα, ἀντιριόμουνα· νὰ τὰ μετοχειριστῶ, ἢ τὰ μεταχειρίζομουνα ἔτσι γιὰ «φιοριτούρα» μὲ τὴν καθαρευουσιάνικη νοοτροπία τοῦ «ἀπάνω — κάτω».

Κάποτε κουβέντιαζα μὲ μιὰ γριὰ χωριάτισσα. Μὲ φίλευε στὸ σπίτι της φρέσκο ψωμὶ κ' ἐλιές. Ἐκεῖ ποὺ τῆς παίνευα τὸ ψωμί, ποὺ μόλις τόχε βγάλει μόνη της ἀπ' τὸ φοῦρνο, μοῦ λέει:

—Ἐγώ, γιέ μου, δὲν ἔχω δόντια καὶ τὸ θέλω τὸ ψωμὶ γλαρό. ἀλλιῶς δὲ μπορῶ νὰ τὸ μασήξω.

Τὴν ἄρπαξα ἀπ' τὸ λαιμό: (ὁ λόγος τὸ λέει).

—Πῶς τὸ πες, κυρὰ παπαδιά, γλαρό;

—Γλαρό, γιέ μου, γλαρό, πῶς ἀλλιῶς νὰ τὸ φάω; "Αμα τὸ ψωμὶ εἶναι γλαρό, μπορῶ καὶ τὸ μαλακουδιάζω μές στὸ στόμα μου καὶ τὸ μασσάω. Ἀμὴ ἄμα εἶναι σκληρό. δὲ μπορῶ.

Τί ναι τοῦτο, λέω μέσα μου, τὸ «γλαρὸς» σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ «σκληρός;»

—Δὲ μοῦ λές, τὴ ρωτῶ, γιὰ νὰ γίνει τὸ ψωμὶ γλαρό, πρέπει καὶ αὐτὸ λέω πὼς πρέπει νὰ κάνουν τὸ ἀλεύρι; Ὡραῖο παράδειγμα τοῦ πόσο ἡ καθαρευουσα μᾶς ἔχει χαλάσει, εἶναι ἴσα — ἴσα ἡ λέξη «γρεκλή». Ὁ Καρθαῖος ἀμφιβάλλει ὅτι θὰ πεῖ γραμμὴ τσακισμένη (τεθλασμένη — ζιγ — ζαγ)

ΑΝΤΟΥΑΝ ΧΑΣΛΕΥ

ΚΟΝΤΡΑΠΟΥΝΤΟ

Μετάφραση απ' τ' Αγγλικά Σταύρου Στάγκου

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠ' ΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ

Ἡ Λούση καὶ ὁ Τζων Μπιντλεκ γύρισαν καὶ εἶδαν τὴν κ. Μπέττερτον. χοντρή, μὲ γκριζο φουστάνι, μὲ χέρια σὰ λαγώνες χοντρὰ — σκεπτόταν ὁ γέρο Μπίντλεκ — καὶ μαλλιὰ κοντὰ στὶς παχύσαρκες μαγοῦλες καὶ παραμαγοῦλες, γελοῖα κοντά, σγουρὰ καὶ καστανά. Ἡ μύτη της ποὺ ἦταν ἀνάγυρτη τόσο χαριτωμένα τότε, στὶς καλὲς μέρες, ποὺ ἐκεῖνος καβάλαγε τὸ μαύρο ἄλογο κι ἐκεῖνη τὸ ξανθό, ἦτανε τώρα χοντρουλὴ σὰν ἕνα ἔλυσο πράμα μέσα στὸ μεσόκοπο πρόσωπο. Ὁ πραγματικὸς Μπίντλεκ εἶχε πάγει καβάλα μαζί της, λίγο πρὶν ζωγραφίσει αὐτὲς τὶς Λουόμενες. Του μιλοῦσε γιὰ τὴν τέχνη μὲ μιὰ ἀφελῆ μαθητικὴ σοβαρότητα ποὺ τὴν ἔβριζε κείνος ἀστεία καὶ χαριτωμένη. Τὴν εἶχε θερμπεύσει — θυμήτανε — ἀπὸ ἕνα πάθος γιὰ τὸ Μπύρν Τζόουνς, ἀλλὰ ποτέ, ἀλλοίμονο, ἀπὸ τὴν πρόληψη τῆς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς. Τώρα μιλοῦσε μὲ ἀκέραιη ἐκείνη τὴ σοβαρότητα καὶ μὲ κάποια χαρακτηριστικὴ αἰσθηματικότητα ἀνθρώπου ποὺ θυμᾶται παλιοὺς καιροὺς καὶ θὰ θελε νὰ ἀνταλλάξει ἀναμνήσεις καὶ ἰδέες. Ὁ Μπίντλεκ ἀναγκάστηκε νὰ προσποιηθεῖ χαρὰ ποὺ τὴν ἔβλεπε, ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια. Περίεργο — συλλογίζοταν, καθώς τῆς ἔπιανε τὸ χέρι — πόσο τέλεια κατόρθωσε νὰ τὴν ἀποφύγει. Δὲ θυμότανε νὰ τῆς μίλησε περισσότερο ἀπὸ τρεῖς τέσσερες φορὲς στὰ τελευταῖα εἰκοσιπέντε χρόνια ποὺ κατάντησαν τὴ Μαίρη Μπέττερτον σωστὸ memento mori.

«Ἀγαπητή μου, κ. Μπέττερτον!», εἶπε. «Ἀπόλαυση ποὺ σὰς βλέπω». "Ἐκρυβε, ὅμως πολὺ ἀδέξια τὴν ἀηδία του. Καὶ ὅταν ἐκεῖνη τοῦ μίλησε μὲ τὸ μικρό του ὄνομα — «Τόρα, Τζών», τοῦ εἶπε, «πρέπει νὰ δώσεις ἀπάντηση στὸ ἐρώτημά μας». Καὶ ἔβαλε τὸ χέρι της στὸ μπράτσο τῆς Λούσης, κάνοντας, τρόπον τινά, κοινὸ μέτωπο μαζί της — ὁ γέρο Μπίντλεκ κυριολεκτικῶς μάντισε. Οἰκειότης ἀπὸ ἕνα memento mori. — δὲν ἦταν ἀνεκτό. Θὰ τῆς ἔδινε ἕνα μάθημα. Εὐτυχῶς, ἡ ἐρώτηση τὸν βοηθοῦσε. Ἡ Μαίση εἶχε ἀξιόλογες διανοητικές, εἶχε γὴν ἀδυναμία νὰ θέλει νὰ θεωρεῖται γυναίκα μὲ ψυχή. Ὁ γέρο Μπίντλεκ τὸ θυμήθηκε καὶ, ἀπαντώντας, βεβαίωνε πὼς δὲ γνώρισε ποτέ του καμμιὰ γυναίκα προικισμένη μὲ τίποτε ἄλλο ἀπὸ δυὸ σκέλια καὶ σῶμα. Μερικές, μάλιστα — πρόσθεσε — δὲν εἶχαν οὔτε αὐτὰ τὰ ἀπαραίτητα λίγα πράγματα. Ἀλήθεια, πολλὲς εἶχαν ἐνδιαφέρον πρόσωπο, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ἦταν καὶ σπουδαῖο πραμα. Κάτι κυνηγετικοὶ σκύλοι, ἔλεγε, ἔχουν ὕφος σοφῶν δικαστῶν, τὰ βιβλία, ὅταν ἀναμασοῦν, μοιάζουν σὰ νὰ στοχάζονται μεταφυσικὰ προβλήματα, κι ὁ πίθηκος φαίνεται σὰ νὰ κάνει τὴν προσευχή του — ὅλα ὅμως εἶναι φαινομενικά. Τὸ ἴδιο εἶναι μὲ τὶς γυναῖκες. Ὁ ἴδιος εἶχε προτιμήσει νὰ ζωγραφίσει τὶς Λουόμενές του, χωρὶς προσωπίδα καὶ γυμνές, γιὰ νὰ πάρουν τὰ πρόσωπά τους ὁμοφυΐα ἀπὸ τὰ χαριτωμένα σώματά τους, ἀντὶ νὰ κάνει ἀπαπτηλὰ σύμβολα μιᾶς ἀνύπαρκτης πνευματικότητας. Αὐτὸ τοῦ φαινόταν πιὸ ρεαλιστικό, ἀνταποκρινόταν ἀληθινότερα στὰ βασικὰ γεγονότα. "Ενοιωθε νὰ τοῦ ξανάρχεται τὸ δροσερὸ χιοῦμορ του, καθὼς μιλοῦσε, καὶ καθὼς ξαναρχότανε. ἡ ἀηδία του γιὰ τὴ Μαίρη Μπέττερτον ἐμοιαζε σὰ νὰ ξεθύμαινε. "Οταν κανεὶς ἔχει κέφια, ὅλα τὰ ξεχνᾶ καὶ ὅλα τὰ ἀνέχεται.

«Τζών, εἶσαι ἀδιόρθωτος», εἶπε τὴ Λούση καὶ ὁ Τζων Μπιντλεκ. «Ἡ σὲ ἐιφομαγίες; "Ἡ σὲ τυφεκισμούς, ἴσως; "Ἡ στὶς ἀπολύσεις τοῦ Μαρκησίου ντὲ Σάντ. Πεδ;»

Ἡ Λούση σήκωσε τοὺς ὤμους της. «Ποιὸς ξαίρει;»

* * *

Ὁ Χοῦγκο Μπρόηλ καὶ ἡ Πόλλη μαλώνανε κιόλας.

«Νομίζω εἶναι ἀπαίσιο», ἔλεγε ἡ Πόλλη, καὶ τὸ πρόσωπό της πύρωνε ἀπ' τὸ θυμό, «νὰ καταδιώκει κανεὶς τοὺς φτωχούς».

«Δὲν τοὺς πολεμοῦν», εἶπε ὁ Χοῦγκο. «Διαβᾶστε τοὺς λόγους τοῦ Γουέμπλη».

«Διαβάζω μόνο τὶ κάνει».

«Ὄ,τι κάνει συμφωνεῖ μὲ τοὺς λόγους του».

«Ὄχι!».

«Ναί! Τὸ μόνο πρᾶγμα στὸ ὁποῖο ἀντιτίθεται, εἶναι ἡ δικτατορία μιᾶς τάξεως»

«Τῶν πουλεταρίων».

«Ὁποιασδήποτε τάξεως», ἐπέμενε σοβαρὸς ὁ Χοῦγκο. «Νὰ ἡ ἰδέα του. Οἱ τάξεις πρέπει νὰ εἶναι ἐξίσου δυνατές.

«Σὰν φύλλος στὴ ράχη τοῦ σκύλλου», ἔκανε ἡ Πόλλη καὶ ξέσπασε σπὰ γέλια. Τὸ φερνε στ' ἀστεῖο. Πάντα, ὅταν τῆς ἐρχόντον γελοῖες ἰδέες. δὲ μποροῦσε νὰ τὶς κρύψει ἀκόμη κι ὅταν ἔκανε τὸ σοβαρὸ, ἤ, ὅπως τόρα. τὸ θυμωμένο.

«Πρέπει, ὡστόσο, νὰ εἶναι ἐφευρετικοὶ καὶ προσδευτικοὶ οἱ ἐργοδότες». συνέχισε ὁ Χοῦγκο, ἀγωνιώντας νὰ εἶναι σαφής. «Ἀλλοιῶς δὲ θὰ μπορούσαν νὰ πληρώνουν τοὺς ἐργάτες ὅσα ζητοῦν καὶ συγχρόνως νὰ κερδίζουν. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, μιὰ δυνατὴ καὶ ξυπνὴ μεσαία τάξις ὠφελεῖ τοὺς ἐργάτες, γιατὶ τοὺς ἐξασφαλίζει καλοὺς ἀρχηγοὺς καὶ καθὴ ὀργάνωση. Τὸ ὁποῖο σημαίνει καλύτερα μερομίσθια, εἰρήνη καὶ εὐτυχία».

«Ἀμὴν», εἶπε ἡ Πόλλη.

«Ἔτσι, ἡ δικτατορία μιᾶς τάξεως εἶναι ἀνοησία», συνέχισε ὁ Χοῦγκο. «Ὁ Γουέμπλη θέλει νὰ ὑπάρχουν ὅλες οἱ τάξεις. Θέλει μάλιστα, νὰ ἐνδυναμώνουν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη. Θέλει νὰ ζοῦν σὲ ἔνταση. Ὥστε τὸ Κράτος νὰ ἰσορροπεῖται, μὲ τὴν καθεμιὰ τραβῶντας ὅσο μπορεῖ τὸ δρόμο της. Οἱ ἐπιστήμονες λένε ὅτι αὐτὸ γίνεται καὶ μὲ τὰ διάφορα μέρη τοῦ σώματος. Συνυπάρχουν σὲ μιὰ κατάσταση (ἐδίστασε, κοκκίνισε) ἐχθρικῆς συμβιώσεως».

«Φίνα!»

«Μὲ συγχωρεῖτε», εἶπε ἀπολογούμενα ὁ Χοῦγκο.

«Μ' ἄλλα λόγια», εἶπε ἡ Πόλλη, «δὲν ἐπιτρέπει, δὲν θέλει νὰ ἐπιτρέπει τὴν ἀπεργία».

«Διότι ἡ ἀπεργία εἶναι βλακεία».

«Εἶναι ἐναντίον τῆς λαοκρατίας»

«Διότι ἐπιτρέπει στὸν ὄχλο νὰ παίρνει τὴν ἐξουσία. Θέλει νὰ κυβερνοῦν οἱ καλύτεροι».

«Ὁ ἑαυτός του, λόγου χάρη», εἶπε ἡ Πόλλη σαρκαστικά.

«Καὶ γιατὶ ὄχι; "Αν ξαίρατε τὶ λαμπρὸς κύριος εἶναι». Ὁ Χοῦγκο ἐνθουσιάστηκε. "Ητανε ὑπαστιστὴς τοῦ Γουέμπλη τοὺς τελευταίους τρεῖς μῆνες. «Δὲν εἶδα ἄλλον σὰν αὐτόν» πρόσθεσε.

Ἡ Πόλλη ἄκουγε τοὺς ἐκθειασμοὺς χαμογελώντας. "Ενοιωθε σὰ νὰ ἦταν μιὰ γεμάλη κι ἀνώτερη. "Οταν ἤταν στὸ σχολειὸ κι ἐκεῖνη αἰσθανόταν καὶ μιλοῦσε μὲ τὸν ἴδιο τρόπο γιὰ τὴ βασκάλα τῆς οἰκιακῆς οἰκονομία. Ὡστόσο, τὸν ἄρεζε ποὺ ἤταν πιστός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Υ

Λόγγος μ'ἀναρίθμητα δενδρα, σκαρφαλωτοὺς ἀνθοὺς καὶ πρασινάδες — αὐτὸ ἤτανε στὴ φαντοσία τοῦ Γῶλτερ Μπιντλεκ οἱ δεξιώσεις. Λόγγος θορυβῶδης, ὅπου αὐτὸς εἶχε χαθεῖ καὶ πολέμαε ν' ἀνοίξει δρόμο ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ πλουμιστὸ πλῆθος του. Οἱ καλεσμένοι ἤταν οἱ ρίζες τῶν δένδρων κ' εἰ φωνὲς ἤταν οἱ κορμοί, οἱ κυματιστοὶ κλῶνοι, οἱ ἀλυσιδωτὲς πεοιπλοκάδες — ναί, κι οἱ παπαγάλοι κι οἱ φλύαρι πίθηκοι μαζί.

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ)

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΚΑΙ Ο ΠΛΟΥΤΟΣ ΤΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ ΜΑΣ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 1)

σὲ τοῦτο: ἀν ἔχει νὰ ἐπιδείξει μιὰ συνεχῆ σειρὰ γνήσιων καὶ πρωτότυπων ἔργων ὅλων τῶν ἐποχῶν, ὥστε νὰ δίνει ὅσο τὸ δυνατὸν πιὸ πιστὴ εἰκόνα τῆς ἐξέλιξης τῆς τέχνης τοῦ λαοῦ.

Βέβαια αὐτὸ δὲν τὸ κατορθώνει τελείως κανένα Μουσεῖο τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ γιὰ τὰ δικά μας Μουσεῖα μποροῦμε νὰ ποῦμε ἀδίσταχτα ὅτι, ἐκτὸς ἀπὸ πολλὰ ἐξαιρετικὰ ἀριστουργήματα ποὺ περικλείνουν, εἶναι τὰ πλουσιώτερα σὲ σειρὰ πρωτότυπων ἔργων ποὺ ἀπὸκαλύπτουν τὴ γνήσια καλλιτεχνικὴ ἐπίδοση ὁ ρισμένων μεγάλων ἐπωχῶν τῆς τέχνης, ἀντιπροσωπευμένη. Ἐστω καὶ σ' ἔργα δευτέρας γραμῆς. Γιὰ τὴν ἀρχαϊκὴ μάλιστα ἐποχὴ ποὺ σήμερα εἶναι τόσο κοντὰ—περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη—στὸ σύγχρονό μας καλλιτεχνικὸ γοῦστο καὶ τῆς ὁποίας τόσον οἱ ἀρχαιολόγοι ὅσο καὶ οἱ καλλιτέχνες βροντοφωνοῦν σήμερα τὸ ἄπειρο ἐνδιαφέρον της, γιὰ τὴν τέχνη αὐτὴ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι μόνον στὰ Ἑλληνικὰ Μουσεῖα μπορεῖ πλήρως νὰ μελετηθεῖ. Ἡ ἀρχαϊκὴ συλλογὴ τοῦ Ἐθνικοῦ μας Μουσείου, τὸ Μουσεῖο τῆς Ἀκροπόλεως, τῶν Δελφῶν, τῆς Δήλου, τῆς Σάμου, τῆς Κερκύρας εἶναι τὰ μεγάλα κέντρα τῆς μελέτης τῆς μεγάλης αὐτῆς τέχνης. "Οσο γιὰ τὴν τέχνη μιᾶς ἄλλης ἐποχῆς, τῆς Μινωϊκῆς. τὸ Μουσεῖο τοῦ Ἡρακλείου τῆς Κρήτης εἶναι ἀπολειστικὰ μοναδικὸ σ' ὅλο τὸν κόσμο.

Ἐμίλησα γιὰ πρωτότυπα καὶ γνήσια ἔργα. "Ισως πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ποὺ θαυμάζουν τὰ Ἀρχαιοπαϊκὰ Μουσεῖα δὲν ξέρουν ἐπαρκῶς ὅτι τὰ πλεῖστα ἀπὸ τὰ ἔργα τους καὶ ὅτων συνοδεύονται ἀκόμη ἀπὸ τ' ὄνομα ἐνὸς γνωστοῦ καὶ μεγάλου καλλιτέχνη τῆς ἡσυχαότητας, δὲν εἶναι αὐτὰ τὰ ἴδια ἔργα ποὺ βγήκαν ἀπὸ τὰ χέρια τους καὶ ἀπὸ τὸ ἐργαστήριό τους. Εἶναι ἀντίγραφα, κόπιες. Καὶ κόπιες μάλιστα ποὺ μπορεῖ νὰ ἔγιναν τρακόσια καὶ πεντακόσια χρόνια ἀργότερα ἀπὸ τὸ πρωτότυπο καὶ ποὺ μπορεῖ μάλιστα νὰ μὴν ἔγιναν ἀπ' εὐθείας ἀπ' αὐτό, ἀλλὰ ἀπὸ ἕνα ἄλλο ἀντίγραφο πάλι. Ἀλλὰ γιατί τὰ θαυμάζουμε; Κυριώτατα γιατὶ συνήθως τὰ συνοδεύει ἕνα μεγάλο ὄνομα καλλιτέχνη. Ἀκοῦτε π. χ. νὰ σᾶς λένε:

«Ὁ ἀναπαυόμενος σάτυρος τοῦ Προξιτέλη!». Καὶ βλέπετε στὰ διάφορα Μουσεῖα καμμιὰ δεκαριὰ τέτοιους μὲ ἀφοκετὲς διαφορὲς μάλιστα μεταξύ τους. Ἀλλὰ ποιανοῦ Πραξιτέλη; Αὐτὸ δὲν εἶναι ἀλήθεια. Εἶναι ἀντίγραφα ποὺ ἔγιναν ἑκατοντάδες χρόνια ἀργότερα κατὰ τὸ ἔργο τοῦ Προξιτέλη. Καὶ σᾶς ρωτῶ: μπορεῖ ἕνα μεταγενέστερον ἀντίγραφο νὰ μᾶς δώσει τὴ γνήσια φρεσκάδα ἑνὸς πρωτότυπου ἔργου; Καὶ τί εἶναι ποοτιμότερο καὶ πιὸ διδαχτικό, νὰ βλέπετε ἕνα ἀντίγραφο τοῦ Πραξιτέλη ἢ ἕνα πρωτότυπο ἔργο ποὺ δὲν ξέροετε ποιὸς τὸ ἔκανε. ἀλλὰ ποὺ εἶναι σίγουρο ὅτι εἶναι γνήσιο ἔργο τῆς ἐποχῆς τοῦ Ζεοῦσε πραγματικὰ καὶ ὁ Προξιτέλης;

Μεγάλος Ζεὺς ἔγινε πέρυσι γιὰ τὸ νέο ἔργο ποὺ ἀποκτήσε ἡ Γλυπτοθήκη τοῦ Μονάνου. τὸν διαβόητο Δισκοβόλο τοῦ Μύρωνος. Ἀλλὰ τὸ ἔργο αὐτὸ εἶναι μιὰ πολὺ μεταγενέστερη κόπια. "Ο-σο καλὴ καὶ νάνε. μπορεῖ ποτὲ νὰ συνκοιθεῖ μὲ τὸν ἀρχετυοικὸ-ματικὸ ἐκεῖνο γάλκινο Ποσειδῶνα τοῦ Ἀρτεμισίου, ποὺ εἶναι ὁ λοζώντανο ἔργο γνήσιο τῆς ἴδιας περίπου ἐποχῆς μὲ τὸ πρωτότυπο τοῦ Δισκοβόλου; Τί σημασία ἔχει ἀν δὲν ξέρουμε ποιὸς τὸ ἔκανε; Πρέπει νὰ μάθουμε νὰ θαυμάζουμε τὰ ἔργα ποὺ βλέπουμε καὶ ὄχι τὰ ὀνόματα ποὺ ἀκοῦμε.

Τέλος θ' ἀναφέρω καὶ κάτι ἄλλο, ποὺ μὲ τὴν πρώτη ματιὰ φαίνεται σὰν ἐλάττωμα τῶν Μουσείων μας, στὴν πραγματικότητα ὅμως εἶναι ἀνεκτίμητο προτέρημά τους. Πολὺ συχνὰ βλέπουμε στὰ παλιὰ εὐρωπαϊκὰ Μουσεῖα ἀκέραια καὶ ἄρτια ἔργα, ἐνῶ στὰ δικά μας τὶς περισσότερες φορὲς εἶναι ἀποσπασματικά, ἐκόμη καὶ ἀκέφαλα. Φυσικὰ τὸ ἄρτιο ἔργο εἶναι πιὸ ἐντυπωσιακό. Τί συμβαίνει ὅμως; Ἐκατὸ φορὲς καὶ διακόσια χρόνια πίσω, ὅταν καταρτιζόντουσαν οἱ πυρήνες τῶν σημερινῶν παλιῶν Μουσείων τῶν εὐρωπαϊκῶν πρωτευουσῶν, εἶχαν τὴν πολὺ κακὴ συνήθεια νὰ συμπληρώνουν μὲ μάρμαρο τὰ ἀρχαῖα ἔργα ποὺ εὕρισκαν καὶ τὰ ἔβαζαν στὰ Μουσεῖα. Πλεῖστα ἀπὸ τὰ ἀκέραια ἔργα ποὺ μᾶς κάνουν ἐντύπωση, εἶναι συμπληρωμένα ἀπὸ νεώτερο χέρι. Πολλὲς φορὲς ἕνα κεφάλι ποὺ βρέθηκε μόνο του προστέθηκε σὲ ἀκέφαλο κορμὸ, μὲ τὸν ὁποῖο δὲν εἶχε ἀπολύτως καμμιὰ σχέση. Ἀκόμη ἔχει γίνει κοὶ τοῦτο τὸ ἐξωφρενικό, νὰ ἔχει προστεθεῖ σὲ γυναικεῖο κορμὸ ἀνδρικὴ κεφαλὴ μακρομάλλη νέου ποὺ δὲν ἀναγνωρίστηκε καλὰ στὴν ἀρχὴ ὡς ἀνδρική.

Οἱ συμπληρώσεις αὐτὲς, ἰδίως ὅσον ἀφορᾶ χέρια καὶ πόδια, χειρονομίες καὶ στάσεις. ἔχουν γίνει μὲ τόση ἀγνοια—πολὺ φυσικὴ γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη—ποὺ ἐμεῖς σήμερα ποὺ εἴμαστε σὲ θέση νὰ ξέρουμε κατ' ἀναλογίαν τὴ σωστὴ κίνηση, γελοῦμε. φυσικά, μὲ τὴν ἀποτυχημένη συμπλήρωση. Καὶ ὅμως τὸ πολὺ κοινὸ θαυμάζει αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ πλαστογραφημένα ἔργα.

Βέβαια ἀπὸ πολλὰ χρόνια τώρα δὲν γίνονται πιὰ συμπληρώσεις στὰ Μουσεῖα ὅλου τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ δὲν μποροῦν πιὰ νὰ διορθώνουν τὰ παλιὰ συμπληρωμένα ἔργα. Τὰ δικά μας ὅμως Μουσεῖα, σὰν νεώτερα ποὺ εἶνε, ἔχουν ἀποφύγει κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν πλαστογραφία τῶν συμπληρώσεων καὶ αὐτὸ εἶναι κάτι ποὺ προσθέτει ἀκόμη στὴ γνησιότητα τῶν ἔργων καὶ αὐξάνει ἰδίως τὴ μεγάλη διδακτικὴ ἀξία τῶν Ἑλληνικῶν Μουσείων γιὰ ὁποιον θέλει νὰ λούσει τὴν ψυχή του, ἀλλὰ καὶ νὰ νοιώσει τὴν ὁμορφιὰ τῆς ἀρχαίας τέχνης σὲ λαγαρὲς πηγές.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΗΛΙΑΔΗΣ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

ΤΟ ΣΑΝΑΤΟΡΙΟ

ΤΟΥ Κ Γ. ΛΑΜΠΡΟΥ

Β' (τελευταῖο)

Τὸ βράδυ στὸ σαλόνι ὁ ἴδιος πλατὺς κύκλος ἀχολίαστος τὸ γεγονός. Ἡ διάθεση εἶχε κοπεῖ γιὰ χαρτιὰ ἀπόψε. Ὁ κασένας ἔκανε τοὺς κρυφοὺς λογαριασμοὺς του καὶ ποιὸς ἔχει πόσους ἔκρυβε καὶ πόσους ἐξοτάμιζε ὅταν μιλοῦσε... Εἶνε λογισμοὶ ποὺ τοὺς μυριοστολίζει μὲ λάγια δμορφα καὶ τοὺς λὲς ἀφοβα, τάχα σὰν ἔξυπνη φράση, τάχα σὰ βιβλιοστόχαστη σκέψη, σιγουραμένος ἀπὸ κάπου. Κ' εἶνε ἄλλοι ποὺ βιαστικὰ πᾶς νὰ τοὺς καταχνιάζεις στὰ χτίρια ἄχ τῆς ψυχῆς σου, ζητᾶς νὰ μὴν ἔρχουνται συχνὰ στὴ μνήμη σου κι' ὅταν κάποτε ἀνεβαίνουν ἀκάλεστοι, γυρνᾶς ἀλλοῦ τὸ πρόσωπο καὶ γελᾶς ἀπὸ δίος...

Ἡ κυρία ἔβλεπε τὶς ἀπολύτως θετικὲς πληροφορίες της χωρὶς νὰ δέχεται ἀντιρρήσεις. Τὸν βρῆκαν ξαπλωμένον ἀνάσκελα, ὁλόγυμνον καὶ παραμορφωμένον ἀπὸ τὴ σφῆγη. Εἶχεν ἀπὸ μέρες αὐτοκτονήσει, ἀπὸ τότε ποὺ χάσθηκαν τὰ ἴχνη του.

— Ἔτσι, πραγματοποίησε ἕνα πολιὸ του ὄνειρο, εἶπε ἡ κυρία: νὰ πεθάνει μακριὰ ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους, μέσα στὸ δάσος ποὺ ἀγάπησε, ἀνάμεσα στ' ἀγρίμια.

—Νομίζω πὼς ὁ Βασιλείου δὲν εἶχε αὐτὸ μονάχα τὸ ὄνειρο, μίλησε δειλὰ ἡ δεσποινὶς Λιλή.

—Ἔχομε, ἔχομε, ἀπόκρισε βιοστικὰ καὶ μὲ πεῖσμα ἡ κυρία. Τὸ μεγάλο του ὄνειρο ἤτανε νὰ πάει στὴ ζοῦγκλα, νὰ κυνηγήσει ἀγρίμια, νὰ ζήσει μαζί τους. Μὰ τὰ ἀρχαιότερα ὄνειρα εἶνε κεῖνα ποὺ πραγματοποιοῦνται...

Ἡ κυρία εἶχε κεντήσει κι' ὅλας θέμα γιὰ πλατειὰ συζήτηση. Οἱ κυβέντες της θεωρήθηκαν μὲ ἀπόχρωση φιλοσοφική. Τὰ μεναὶὰ φούντωσαν ἀπὸ τὴ μιὰ στιγμὴ στὴν ἄλλη. Ὁ κ. Πετρόπουλος ποὺ παιδευόταν στὴ ζωή του μὲ τὴ φιλοσοφία κ' ἐτοίμαζε ἀπὸ χρόνια καὶ πραγματεία «περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς φυματιώσεως εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σκέψιν», δὲ δέχτηκε τὴν ὁπιοψὴ τῆς κυρίας.

— Τὰ ὡραιότερα ὄνειρα δὲν εἶνε αὐτὰ ποὺ ποσοχματοποιοῦνται, εἶπε ἀργὰ καὶ σοβαρά. "Ακριβῶς ὅταν πραγματοποιοῦνται, παύουν νὰ εἶνε ὄνειρα καὶ συνεπῶς ὡραῖα. Τὰ ὡραιότερα ὄνειρα εἶνε Ἰσαΐσια ἐκεῖνα ποὺ δὲν πραγματοποιοῦνται ἀλλὰ μένουν ὄνειρα...

— Ἄ, σᾶς παρακαλῶ! φώναξε ἡ Ἐλένη. "Ας μὴ μπερδευτοῦμε μὲ τέτοιους φιλοσοφικοὺς ἀφορισμοὺς. Τὰ πράματα εἶνε ἁπλᾶ. Ἠροαντὸς δὲν εἶμαι ξόμφιον μὲ τὶς ἀπόλυτες κρίσεις. Νὰ καταδικάσεις ἕναν ἄνθρωπο γιατὶ σκιτώθηκε ἐπειδὴ ἀκολουθεῖς κάποιαν ὁρισμένη ἀρχὴ περὶ ζωῆς, χωρὶς νὰ λογαριάσεις τὸν κόσμο του, πάει πολύ. Ἡρωϊσμὸς θὲν εἶνε βέβαια νὰ πεθάνεις, ἡρωϊσμὸς εἶνε νὰ ζεῖς. Καὶ γιὰ δὲ συμπαθῶ καθόλου τοὺς ἀνθρώπους ποὺ σκοτώνουνται. Εἶνε φυγή, προδοσία τῆς ζωῆς. Μὰ στὸ Βασιλείου ὁ σκοτωμὸς δὲν ἤταν οὔτε τόνα οὔτε τσάλο: ἤταν μιὰ λύτρωση. "Εκανε κάτι μεγάλο, τὸ μοναδικὸ ἴσως στὴ ζωή του. "Ας εἶνε συχορεμένος κι' ἀξιοσυμπόθητος...

—Καλὰ λέει ἡ Ἐλένη, ἐγὼ συμφωνῶ, δήλωσε ἡ δεσποινὶς Λιλή.

—Ναί, δὲ ἐφχα καὶ γὼ χαμήγτρση, εἶπε ὁ κ. Πετρόπουλος, μὰ τὸ ὄνειρο... Λέτε πὼς τὸ ὄνειρο ἐν σχέσει μὲ τὴν πραγματοποίησιν...

—Ὦ, τὰ ὄνειρα! Ἀπὸ ὄνειρα εἶνε ντυμένη ἀλόκληρη ἡ ζωή μας. Ντύνουμε μ' αὐτὰ καὶ τὰ ὡραῖα καὶ τὰ ἄσχημα. Πόση χαρὰ νὰ τὰ ζοῦμε τὰ ὄνειρά μας! Εὐτυχεμένοι ἐκεῖνοι ποὺ τὰ χαίρουνται. Δὲ θὰ δεχτῶ ποτὲ πὼς οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ βρίσκουν τὴν εὐτυχία στὴν ἀγωνία τῆς προσωνόης της. Εἶνε κάτι ἔξω ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, κάτι ἀρνησιπνέον...

—Ἐπιμένετε ἀπολύτως σ' αὐτό; ρώτησε περίλυπα ὁ κ. Πετρόπουλος.

—Ναί, ἐπιμένω. Ὡραιοκτόσεις παθολογικῆς μορφῆς κ' ἔχουν ἀνάγκη γιατροῦ...

—Πάντως ἡ φυματιολόγου, εἶπε ἕνας κύριος.

— Ἔστω. Ἐπιμένω, λοιπόν, ναί. Ἀπολύτως ὅμως ὄχι. Εἶνε κατηγορίες ἀνθρώπων ποὺ ἔχουν ἀνάγκη νὰ πλανιοῦνται μέσα στὸνεφο καὶ νὰ γυρεύουν μονάχα ἐκεῖ τὴ χαρά τους. Ἐμεῖς, νὰ ποῦμε, ζοῦμε μέσα σιδνέρο καὶ γυρεύουμε τὴ χαρὰ προσμένοντας κάτι ποὺ δὲ θὰ κερδίσουμε ἴσως ποτέ...

—Ποιό, ποιό, Ἐλένη; ρώτησαν ὅλοι.

—Νὰ ζήσουμε!

Ἀπόμειναν ἄλαλοι. Σὰ νὰ φύσηξε κρύος ἀέρας. Σὰν κάποιο χέρι παγωμένο νὰ τοὺς χάϊδευε τὴ ραχοκοκκαλιὰ ἀπὸ πάνου ὡς κάτου. Μιὰ κυρία παρατσιν.θηκε πὼς ἀπὸ κάπου φυσοῦσε. Κάποιος ἄλλος σκιάθηκε νὰ δεῖ μήπως ἤταν κάνα παράθυρο ἀνοιχτό. Κ' ἔκανε ζέστη μέ' τὸ σαλόνι, τὸ καλοριφὲρ ἔκαιγε.

Πέρασε ὥρα. Κάποιος προσπάθησε ν' ἀλλάξει θέμα τοῦ κάκου. Τί ἔκανες, Ἐλένη, τὶ ἔκανες; τὸ εἶπαν κρυφὰ στ' αὐτί. Σήκωσε τοὺς ὤμους. Ἡ κυρία μὲ τὴ Λιλὴ σηκώθηκαν νὰ φύγουν. Εἶπαν πὼς εἶχαν ποκοκεφαλὸ. Ὁ κ. Πετρόπουλος δὲκλούθησε. Σὲ λίγο δὲν εἶχε ἀπομείνει κανείς. Ἡ νύχτα πέρασε μέσα σὲ παγεροὺς ἐφιάλτες καὶ ταραγμένα ὀνείρατα.

. . . . . .

Τίποτα σημαντικὸ στὴ ζωή μας ἐτοῦτες τὶς τελευταῖες μέρες. Ἡρεμία. Τὸ Σανατόριο ἔχει γεμίσει μὲ ἀγωνίτες μαζί. Πόσο μονάχος μου τότε κ' ὅσο λέω νὰ γυρίσω, τόσο παραδίνομαι στὴ μοστηριακὴ μαγεία του. Πάω γυρεύοντας τὸν μυστικό μου. Μὲ τραβᾶει σιμὰ τοῦ τὸ μεγάλο σκοτεινὸ στόμα του... Καὶ εἶνε τοῦτο οἱ ὧρες ποὺ περπατῶ μονάχος στὸ δάσος κ' ἀῒς στᾶζουνε κόμπο τὴ μελαγχολία τὰ φύλλα τῶν δεντρῶν του, ποὺ τὶς ὑπογυρεύω μὲ πάθος γιὰ νὰ στήνω κουδέντα μαζί του. Τοῦ λέω πὼς ἐρχόμαι ταπεινὸς ἱκέτης στο σκεπτικὴ. Δὲ θέλησε νὰ μ' ἀπαντήσει ἀμέ ως.

—Μήπως δὲν ἀφορᾶσαν καὶ μένα τὰ λόγια μου; εἶπε τέλος.

— Ἀλλάζει. Ἔτσις εἶσαστε ἄλλος τόπος. Σκεφτόσαστε ἀλλοιώτικα...

— Δὲ βαρυέσαι. Ἄς πικάρουμε κάπου-κάπου τὸν ἑαυτό μας μὲ τὴν ἰδέα τοῦ θανάτου, γιὰ ν' ἀποχτᾶει πιότερη γλύκα ἡ ζωή.

Ἀπόρησα.

— Γίνατε ὁπαδὸς τοῦ κ. Πετρόπουλου;...

— Ἄ, μπᾶ, καβάλου, εἶπε γελῶντας. Εἶνε τόσο ἀβεριανὸς ἄλλωστε ὁ κ. Πετρόπουλος καὶ οἱ ἄλλοι μαζί του, ὥστε δὲ θάβαζκε τίποτα κανείς γιὰ νὰ ζηλέψει. Ἕνα μονάχα τοὺς γεμίζει καὶ τοὺς δίνει κάποιο ἐνδιαφέρον: ὁ δυνατὸς πόθος γιὰ τὴ ζωή.

—Ναί, βέβαια, εἶπα.

—Ἀπὸ ὁ πόθος, ποὺ εἶνε καὶ δικός μας ἐπιβεβαίωσε. Ἐκεῖ πάρει ἄλλο ράθος σὲ μᾶς ἀπ' τὸν ἄλλων ἀνθρώπων. Ἐμεῖς ἔχουμε στήσει βωμὸ στὴν ψυχή μας γιὰ τὴ ζωὴ καὶ προσφέρουμε τὶς σπονδὲς μας μέρα καὶ νύχτα. Εἶνε ἡ μόνη μας ἀπαντοχή...

— Σύμφωνοι, εἶπα. Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ λατρεία γιὰ τὴ ζωή, ποὺ καταντάει φανιόμενο παθολογικὸ, πολὺ φοβᾶμαι πὼς ἄμα ἀρχίσει νὰ λάχει καὶ ξανάρθουμε στὸν κόσμο, θὰ μᾶς ἤχει σκοτώσει τὴν ἀληθινὴ ἀγάπη σ' αὐτήν.. "Ἐχει; βλέπετε, τὶς πεζότητές της ἡ ζωή

ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

Στὸν ποιητὴ Νικηφόρο Βρεττάκο, τὸ συγγραφέα τοῦ «Γυμνοῦ Παιδιοῦ»

Τὰ οὐράνια ψιχαλίσανε ἀπ' τὰ παιδικά μου χρόνια
λουλούδια ξωτικά, ποὺ λυώσανε σάν γάλια.
Ὤ, τότε, πόσο σί γλυκοὶ θόλοι, πόσο ἤταν κοντά.
ἄκουε κανεὶς νὰ παίζουνε οἱ ἀγγέλοι τ' ἁρμόνια.
Μπερδεύανε τῶν ἀστεριῶν τ' ἀχτινωτά
μὲς στὰ μαλλιά μου τὰ λυτά.
Κανεὶς μποροῦσε μὲ τὸ Θεὸ τὸν ἴδιο νὰ μιλάει
μὲ διάττοντας ὅλο τὸν κόσμο νὰ πετροβολάει.
Καὶ τῶν μικρῶν χεριῶν σάν ὕψωνα τὰ κρῖνα
στὴν προσευχὴ τὴ βραδινὴ
τὴ σκέπη τους χαμήλωναν πιότερο οἱ οὐρανοί
καθὼς γαλάζια μουσελίνα
τριγύρω ἀπ' τὸ μικρό μου μαξιλάρι
τὸ χνοῦδι ἀγγέλοντας τῶν παρειῶν.
Καὶ γέμιζαν τὴ φοῦχτες μου μὲ κεχριμπάρι
καὶ μὲ γρυσόσκονη ἀστεριῶν.
Λίγο πρὶν ἀποκοιμηθῶ
μ' ἄρεσε μισοκλείνοντας τὶς βλεφαρίδες
νὰ φτιάχνω, παίζοντας μὲ τὶς ἀγτίδες
ρομφαῖες ἀστραφτερὲς ὧς τὸ Θεό.
Μά ὅσο μεγάλωνα καὶ κέρδιζα σὲ ψῆλος
τόσο ξεμάκραιναν κι' οἱ οὐρανοί.
"Α! τώρα πιὰ γινῆκαν θρῦλος
οἱ χρόνοι ἐκεῖνοι οἱ μακρινοί.
Τῶν θαυμάτων πῶς στέρεψε ἡ πηγὴ
κ' ἡ εὐλογημένη τῶν δακρύων μου μπόρα.
Μά, μὲ τί μυστικὴ χαρὰ θυμᾶμαι, τώρα
πῶς χόρεψα μικρός, γαλάζιος ἄγγελος στὴ γῆ.
Κανεὶς δὲν εἶδε, τότε, τὰ φτερὰ
ποὺ τοὺς ἀθώους του στολίζαν ὤμους.
"Ὅμως, πόσο ἀλαφρά, πόσο ἀλαφρὰ
τὰ γυμνά πόδια του γόρεψαν στοὺς δρόμους
καὶ πόσο, ὦ πόσο τρυφερὰ
τὸ χέρι του εἶχε κρατηθεῖ
ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ πατέρα τὸ πλατύ.
Καὶ πῶς μέσα στὸ στῆθος τοῦ παιδιοῦ
τόσο μικρό, καθώς ἑνὸς περιστεριοῦ
τὰ θαύματα ὅλα χώρεσαν τοῦ κόσμου,
τὸ γλαυκὸ τῆς θάλασσας καὶ τ' οὐρανοῦ
κ' οἱ παραμυθένιοι, ἄπειροι τόποι!
Πόσο ὁ ἀνοιξιάτικός τότε, οὐρανός μου
ὦ, πόσο ἤταν βροχερὸς
καὶ πῶς ἄνοιγε εἰδικὰ ὅλους τοὺς κρουνοὺς
καὶ τί οὐράνια τόξα ἰρίδιζαν κατόπι
πρὸς τοὺς δρίζοντες τοὺς μακρινούς.

. . . . . .

Τώρα πόσο βαθειά, πόσο βαθειὰ
ἡ φλέβα τῶν δακρύων μου ποὺ κυλάει.
Καμμιὰ πηγὴ στὸ φῶς δὲν ξεπηδάει
τώρα. Δὲ βρέχει πιά, δὲ βρέχει πιά.

. . . . . .

[ ]

Θυμᾶσαι; Θυμᾶσαι; — Λένε ὅλα τὰ πράγματα—
Ἐδῶ ἤταν, πρῶτα, λίγα σπίτια φτωχικὰ
στὴ χέρσα γῆ, φλόμοι κι' ἀγκάθια φύτρωναν.
Θυμᾶσαι κάποιο μόλο; Δὲν ὑπάρχει πιά.
Στοὺς ρειπωμένους τοίχους του σὰν νύχτωνε
τῶν φαντασμάτων παραπάταγε ἡ σκιά.
Μὲς στὸ σκοτάδι ἀνάβρυζαν τὰ δράματα
μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ παιδιοῦ τὰ ἐκστατικά.
Τότες ἤσουν ἕνας μικρὸς καὶ γυμνὸς ἄγγελος
ποὺ στὴ γῆ πάνω περπατοῦσε νηστικός.
Δὲν ἔνοιωθε πόσο πεινοῦσε, πόσο κρύωνε,
μονάχα ὀνειρευόταν ξυπνητός.
Καμμιὰ φορὰ τὸ λερωμένο προσωπάκι του
χάϊδεβε τοῦ ζεστοῦ ψωμιοῦ ἡ μοσκοβολιά.
Μιὰ χορωδία ἀπὸ ἰάλληλούϊα», τότε, βούϊζε
τὴν ἀχνιστὴ σὰν τοῦκοβαν γωνιά.
Τριγύρω του οἱ ψαλμοὶ ἀναβρύζανε
σὰν τὰ νερά, γύρω ἀπὸ μιὰ πηγή.
Κάθε μπουκιὰ γινότανε στὸ στόμα του
ἀντίδωρο, μετάληψη θεϊκή...
Μὲ μιὰ γυαλένια μπάλα, μ' ἕνα βότσαλο
τὴ βασιλεία βίαζε τ' οὐρανοῦ
τὴν ἀμβροσία καὶ τὸ νέκταρ ρούφαγε
σὲ μιὰ μονάχα ρώγα σταφυλιοῦ.
Ὥρες τὴ στοιφογύριζε, τὴν ἔπαιζε
μὲς στὶς παλάμες του τὶς παιδικές,
μπρὸς ἀπ' τὸν ἥλιο στὰ μάτια του τὴν ἔφερνε
κι' ἀπὸ μεταμορφώσεις μαγικὲς
πόσο τὰ ταπεινὰ πράγματα γύρω του ἄλλαζαν
σὰν κάτω ἀπὸ ἕνα μαγικὸ ραβδί,
γιατὶ πιὸ τέλειος καὶ πιὸ φωτεινὸς ὁ κόσμος γίνεται
κάθε φορὰ ποὺ τὸν κυττάζει ἕνα παιδί!

ΤΑΛΙΣΣΑΝΘΗ

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΣΤΟ ΚΑΙΜΠΡΙΤΖ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ

ΤΟΥ κ. ΛΑΜΠΡΟΥ Α. ΠΑΡΑΡΑ

3".

Δὲν πρόκειται γιὰ τὶς παραστάσεις τῆς Ἐθνικῆ· μας Σκηνῆς στὸ Καΐμπριτζ, ἀλλὰ γιὰ τὶς παραστάσεις ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἔργων στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ ὁπὸ τοὺς φοιτητὲς ἑων Κλασσικῶν Σπουδῶν στὸ ἐκεῖ Πανεπιστήμιο.

Λοὲς γίνονται κάθε τρία χρόνια, συμφωνα μὲ παλαιὰ ἱστορικὴ παράδοση, ποὺ διατηρεῖται εὐλαβικὰ. Καὶ ἔχει μονο στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Καΐμπριτζ, μά καὶ στὸ "Οξφορντ, ἀλλὰ καὶ σ' ἄλλα ἀγγλικὰ Κολλέγια, ἀκόμα καὶ τῶν Ἀποικιῶν.

Καὶ γι' αὐτὲς τὶς παραστάσεις ἀξίζει ἄλλο τόσο πραγματικὰ νὰ γραφοῦν ἐνθουσιαστικὰ ἄρθρα. Γιατὶ δείχνεται μ' αὐτές, μὲ ποιὸν τρόπο ζωντανό, σταθερὸ κι' ἀξιομνήμονο καλλιεργεῖται κ' ἐκεῖ ἡ ἀγάπη στοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες δραματικούς.

Φέτος τὸ Μονὸ ἔδοθηκε στὸ Καΐμπριτζ ἡ «Ἀντιγόνη» τοῦ Σοφοκλῆ, γιὰ μιὰ βδομάδα, στὸ ὑπαιθρο, μέσα στὸ ἀπέραντο πάρκο τοῦ Κολλεγίου τοῦ Βασιλιᾶ, μὲ τὴν πρόλεψη, ἂν ὁ καιρὸς δὲν τὸ ἐπέτρεπε, νὰ δίνονται οἱ παραστάσεις στὸ «Θέατρο τῆς Τέχνης» (ποὺ διοικεῖται ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο καὶ τὸν Δήμαρχο).

Ἕνα φυλλομέτρημα τοῦ σχετικοῦ προγράμματος, ἀπὸ 28 σελίδες, εἶναι ἀρκετὸ νὰ δώσει μιὰν ἰδέα, γιὰ τὴν ἀγάπη καὶ τὴ φροντίδα, ποὺ κατεβάλλεται γιὰ τὴν παράσταση τοῦ ἑλληνικοῦ ἔργου· καὶ τὴν κινητοποίηση τῶν δυνάμεων ποὺ γίνεται γι' αὐτή.

Μ' ἕνα πολὺ καλλιτεχνικὸ ἐξώφυλλο τὸ πρόγραμμα αὐτό, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῶν φοιτητῶν, ποὺ πῆραν μέρος στὸ δρᾶμα, στὸ χορο, στὴ μουσική, ἐκεῖνων ποὺ συνεργάστηκαν γιὰ τὴν παράσταση καθὼς καὶ τῆς μεγάλης ἐπιτροπῆς τῶν καθηγητῶν γι' αὐτή, περιέχει κ' ἕνα ὡραῖο ποίημα γιὰ τὴν πίστη τῆς "Αντιγόνης στοὺς ἄγραφους νόμους καὶ τὸ θάρρος τῆς ν' ἀντιμετωπίσει τὸ δεσποτισμὸ τοῦ θείου της. Μ' ἕνα ἄρθρο δίνεται ἡ περιληψη τοῦ ἔργου καὶ μ' ἕνα ἄλλο ἀνάλυση γιὰ τὸ ἠθικὸ κ' αἰώνιο νόημά του. Νὰ μιὰ μικρὴ περικοπή:

«... Ἡ "Αντιγόνη μπορεῖ στὴν ἀνησυχία καὶ τὴ σκληρότητα τῶν ἀνθρώπινων διαταγμάτων, ἐπικαλεῖται τὸ ὑψηλὸ μυστήριο τῶν ἄγραφων νόμων τ' οὐρανοῦ καὶ ἡ ἐπίκληση αὐτὴ ἔχει τὴν ἴδια δύναμη ἀκόμα.

»Στὸν κόσμο δὲ γεννήθηκα γιὰ νὰ μισῶ τοὺς ἄλλους
»ἀλλὰ μονάχα ν' ἀγαπῶ,

»αὐτὸ τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ἀναιρέσει.

»Στὴ λογοτεχνία τῆς Ἑλλάδας ἡ "Αντιγόνη εἶναι ἡ νεότερη δημιουργία, ποὺ ἔρχεται στὴν ἴδια σειρὰ μὲ τὴν Ἑλένη τοῦ Ὁμήρου καὶ μὲ τὴν Κλυταιμνήστρα καὶ τὴν Κασσάνδρα τοῦ Αἰσχύλου. Στὴ λογοτεχνία τὴν παγκόσμια εἶναι ὁ πρόδρομος τῆς Κορδελίας τοῦ Σαίξπηρ.»

Κατόπιν ἀκολουθεῖ ἄλλο ἄρθρο γιὰ τὴν παράσταση τῆς «Ἀντιγόνης» ποὺ δόθηκε στὴν Ἀθήνα τὸ 1937, σὰν ἀρχαία ἑλληνική, κατὰ τὶς γιορτὲς τῆς Ἑκατονταετηρίδας τοῦ Πανεπιστημίου· τὸ γράφει ὁ κ. Γ. Μ. Γιούγκ. Νὰ τέσσερες γραμμὲς τοῦ: «... Οἱ θεατὲς στὰ ἀμφιθέατρο μποροῦσαν ν' ἀναλογίσουν τὴν προτότυπη παράσταση τοῦ ἔργου 2378 χρόνια πρίν. Κάθονταν στὴ λιακάδα τῆς Ἀττικῆς, στὴν πλαγιὰ τοῦ Ἱδίου λόφου, βλέποντας, ὅπως στὰ χρόνια ἐκεῖνα, πρὸς τὸ θάλαμο καὶ τὴν Αἴγινα, μὲ τὴν Πνύκα ἀπ' τὰ δεξιά, τὸν Ὑμηττὸ νὰ ὑψώνεται ἀπ' τ' ἀριστερὰ καὶ πίσω τους, πάνω ἀπ' τὸν ὦμο τους (μολονότι ὁ ἀφορετικὸ) ὁ τοίχος τῆς Ἀκρόπολης καὶ ὁ Παρθενώνας, ποὺ θὰ πλησίαζε σ' ἀπότελεσματὰ τοῦ τὸν καιρὸ τῆς πρώτης ἐκείνης παρὰ πασης... Ἡ ἀπαγγελία καὶ οἱ κινήσεις τῶν ἐρασιτεχνῶν θαυμάστηκαν· καλά. Τὸ φυσικὸ τους τάλαντο καὶ ἡ ἐπιστημονική τους μόρωση, ἡ περίσταση, τὸ περιβάλλον, τὸ ἐπίκαιρο πολλῶν μερῶν τοῦ ἔργου μὲ τὴν παγκόσμια πολιτικὴ κατάσταση, ἔκαμαν τὴν παράσταση ἐκείνη πολὺ ζωντανὴ πραγματικά».

Γιὰ τὴν παράσταση τοῦ ἀρχαίου ἔργου θὰ διαλεχτοῦν κάθε φορὰ οἱ καλύτεροι φοιτητὲς στ' ἀρχαῖα ἑλληνικὰ καὶ οἱ πιὸ κατάλληλοι ἀπὸ τὰ δεκαεφτὰ κολλέγια τοῦ Καΐμπριτζ. Σ' αὐτὴν ὅλοι οἱ εἰδικοὶ καθηγητὲς θὰ συμβάλουν μὲ τὴ συνεργασία τους: γιὰ τὴ διδασκαλία τοῦ ἔργου, τὴ μουσική, τὸ χορό, τὰ σκηνικά, τὰ φορέματα. Ἡ ἐπιτροπὴ γιὰ τὴν παράσταση θ' ἀποτελεστεῖ ἀπὸ τὶς πιὸ μεγάλες προσωπικότητες μεταξὺ τῶν καθηγητῶν. Κι' ἀκόμα κάτι πολὺ σπουδαῖο: θὰ κυκλοφορήσει κάθε φορὰ βιβλίο μὲ τὸ κείμενο καὶ τὴ λογοτεχνικὴ μετάφραση στὴν ἀγγλική γιὰ τὸ κοινό.

Στὸ πρόγραμμα ποὺ ἀναφέραμε τῆς «Ἀντιγόνης» δίνεται κατάλογος τῶν Δραμάτων, ποὺ ἐξεδόθησαν — πρωτότυπο κι' ἔμμετρη μετάφραση μὲ σχόλια — ἀπ' τὸ 1885 ὡς σήμερα. Ἀπ' αὐτὸν βλέπομε πῶς μέσα σὲ 54 χρόνια, παίχτηκαν 18 ἔργα, τὰ ἑξῆς:

1885 Αἰσχύλου Λιμενίδες
1888 Σοφοκλέους Οἰδίπους Τύραννος
1890 Εὐριπίδου Ἰων
1892 Σοφοκλέους Αἴας
1894 Εὐριπίδου Ἰφιγένεια ἐν Ταύροις
1897 Ἀριστοφάνους Σφῆκες
1900 Αἰσχύλου Ἀγαμέμνων
1904 Ἀριστοφάνους Νεφέλαι
1909 Ἀριστοφάνους Σφῆκες
1912 Σοφοκλέους Οἰδίπους Τύραννος
ὁ Μεγάλος πόλεμος...
1921 Αἰσχύλου Ὀρέστεια
1924 Ἀριστοφάνους Ὄρνιθες
1927 Σοφοκλέους Ἠλέκτρα
1927 Ἀριστοφάνους Εἰρήνη
1930 Εὐριπίδου Βάκχαι
1933 Αἰσχύλου Ὀρέστεια
1936 Ἀριστοφάνους Βάτραχοι
1939 Σοφοκλέους Ἀντιγόνη

Βλέπομε λοιπὸ πόσο εὐλαβικὰ κρατιέται ἡ παράδοση τῆς παράστασης ἑλληνικοῦ ἔργου στὴν Ἀγγλία. Γιατὶ ἐκεῖ, — ὅπως εἶναι γνωστό, — ὅταν ἀρχίσουν κάτι, δὲν τὸ σταματοῦνε πιά· τὸ συνεχίζουν μὲ πίστη κ' ἐπιμονὴ γιὰ πάντα. Ἡ συνέχεια τῆς προσπάθειας. Τὸ μεγάλο μυστικὸ γιὰ τὴν ἐπιτυχία.

Καὶ δὲν εἶναι μόνο οἱ φοιτητὲς τῶν Πανεπιστημίων, ποὺ παίζουν ἔργα ἀρχαῖα ἑλληνικά, μὰ κι' οἱ ἄνεργοι ἐργάτες γιὰ τὴν ψυχαγωγία τους, σὲ κοινὸ ἀπὸ ἐργάτες καὶ χωρικούς. Τὴν ἰδέα πρωτόρριξε ἕνας δάσκαλος, ποὺ ἤθελε νὰ βρεῖ μιὰ ψυχαγωγία γιὰ τοὺς ἀνέργους τῆς περιοχῆς. Τὸ πείραμα εἶχε κατοπλήκτικὴ ἐπιτυχία κι' ἐπαναλήφθηκε σὲ πολλὰ ἄλλα μέρη μὲ τὰ ἴδια ἀποτελέσματα καὶ συνεχίζεται ὡς σήμερα. «Μ' αὐτὸ φαίνεται ἀκόμα μιὰ φορὰ στοὺς δύσκολους σημερινοὺς καιροὺς, ἡ οἰωνοῖ κ' ἀφθαστη ἀνθρωπιστικὴ ἀξία τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος» («Νέα Ἑστία», τόμος 16ος, σελ. 712).

Ἀλλὰ καὶ ἡ παράσταση τοῦ ἑλληνικοῦ ἔργου στὸ Καΐμπριτζ, ποὺ θεωρεῖται ἀπὸ τὰ πιὸ σπουδαῖα γεγονότα τῆς πανεπιστημιακῆς ζωῆς, δὲν εἶναι μιὰ μεμονωμένη συνήθεια, ποὺ διατηρεῖται γιατὶ ἔτσι βρέθηκε. Εἶναι τὸ συμπλήρωμα πολλῶν ἄλλων μέσων γιὰ τὴν πιὸ ἀποτελεσματικὴ καλλιέργεια κι' ἐπιτυχία τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν.

Βραβεῖα σπουδαῖα προκηρύσσονται κάθε χρόνο, γιὰ τοὺς καλύτερους στίχους στὴν ἀρχαία ἑλληνική. Ἐφέτος τὸ βραβεῖο ἤσαν γιὰ τὰ ἑξῆς θέματα: 1) μετάφραση σὲ ἰαμβικὸ μέτρο 55 στίχων ἀπὸ τὸ «Ριχάρδο Β'» τοῦ Σαίξπηρ, πράξη Α', σκηνὴ Ζ.

2) Ἑλληνικὴ ὠδὴ ἢ ἐλεγεία ὄχι πάνω ἀπὸ 100 στίχους μὲ θέμα «Χάρων».

3) Ἑλληνικὸ ἐπίγραμμα μὲ θέμα «χαλεπὸν κορίῳ κύνα γεύσαι».

Ἄλλα τρία ἀνάλογα στὰ λατινικά. Καὶ ἕνα ἀπ' αὐτὰ ἤταν ὑποχρεωτικό, σὰν μέρος τῶν ἐξετάσεων.

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 10)

Μιὰ σκηνὴ ἀπὸ τοὺς «Βατράχους» τοῦ Ἀριστοφάνη, ποὺ ἔδωσαν οἱ φοιτητὲς τοῦ Καΐμπριτζ τὸ 1936.

ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΟΙ ΔΥΝΑΜΙΤΑΡΗΔΕΣ

Οἱ Τρικερειῶτες καὶ Βατικιῶτες ἀφήνουν τὶς φτωχὲς κι' ἄγονες πετρίδες τους καὶ περπλέουν ἀκαρφιάλι σ' ἀκρογιάλι, ὅλη σχεδὸν τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Τρικερειῶτες εἶναι εἰδικευμένοι στὸ ψάρεμα τῶν χταποδιῶν, οἱ Βατικιῶτες στὰ ζίχτια. Ἀλλὰ τὸν δυναμιτισμὸν τὶς πατρίδες καὶ τὰ ὀνόματα δὲν θὰ τ' ἀναφέρω.

Τὸ Τρίκερι εἶναι χτισμένο πάνω σὲ βράχους κι' ἡ περιφέρειά του δὲν ἔχει οὔτε νερό.

Ἀλλὰ ἡ ἔνδοξα τῶν φύλων εἶναι μιὰ ἄλλη ἱστορία, μακρόχρονη, ἐπώδυνη, τραγική. Ἐμεῖς θὰ μιλήσουμε γιὰ τοὺς ψαράδες ποὺ ρίχνουν δυναμίτες.

Τώρα ποὺ ἐπισκέπτομαι ἄλλη μιὰ φορὰ τὰ λημέρια καὶ τ' ἀπόκρυφα τῶν δυναμιτιστῶν, μοῦ ἔρχεται στὸ νοῦ μιὰ περιπέτεια πρὶν ἀπὸ κάμποσα χρόνια. Κάθομαι κι' ἀναλύω τὶ πράγμα μὲ ἔσπρωξε νὰ πάω ἐκεῖ ὅπου κι' ἄν κάνει, εἴτε ψαρᾶς εἶνε, εἴτε ὑπάλληλος ἢ ὅ,τι ἄλλο.

Ὑπάρχει συστηματικὴ κρατικὴ ὑπηρεσία γιὰ τὴν καταδίωξη τῶν δυναμιτιστῶν. Ἀλλὰ ἡ δειλὴ πονηρία τους προβλέπει γιὰ ὅλα τὰ ἐνδεχόμενα. Ἕνας δυναμιτιστὴς, προτοῦ νάμπει τὴ δουλειά του, καβαντζάρει τὸ ἀκρωτήριο καὶ τὸ μάτι του τρέχει σ' ὅλα τὰ γύρω. Κι' ἐν τούτοις αὐτὴ ἡ προφύλαξη δὲν εἶναι ἀπόλυτη ἀρκετὴ. Ἴσως κάπου, κοντὰ ἢ μακρύτερα σ' ἕναν κολπίσκο, σὲ μιὰ στρεφὴ, νάναι ἀραγμένο τὸ καταδιωκτικὸ καὶ νὰ περιμένει. Ἐγὼ αὐτὸ ὁ δυναμιτιστὴς περνᾶ πρῶτα ἀπ' ὅλες τὶς κρύες τρύπες κοὺ τοὺς κάρρους τῆς περιφέρειας, κι' ἔπειτα ἀρχίζει τὸ ἐφαρδοπιάσ.

Σ' ὁρισμένα σημεῖα ποὺ συχνάζουν τὰ ψάρια, ρίχνει κάτω σάπιες σαρδέλλες ἀλατισμένες ἢ ἄλλα παλιόψαρα, ποὺ τὰ λένε μαλάγρια.

Τὸ δόλωμα αὐτὸ προσκαλεῖ πλῆθος ψάρια.

Τότε ὁ δυναμιτιάρης πλησιάζει σιγὰ-σιγὰ καὶ σὲ λίγα μέτρα ἀπόσταση ἀπ' τὸ μέρος, σταματᾶ τὴ βάρκα· παίρνει στὸ ἕνα χέρι τὸν ἑτοιμασμένο δυναμίτη καὶ μὲ τὸ ἄλλο τραβᾶ τὸ κουτὶ πάνω στὴν ἄκρη τοῦ φυτιλιοῦ, ὅπου ἔχει προσαρμοσθεῖ ἕνα σπίρτο γιὰ νὰ πάρει φωτιὰ ἢ μπαρούτη τοῦ φυτιλιοῦ, ἀπ' αὐτὸς στὴ φυλακή.

"Οταν ξαναβγεῖ, ξαναμετώνει βάρκα κι' ἀρχίζει τὴ δουλειά του.

Κάποτε τιμωρεῖται καὶ μόνος του. Κεῖ ποὺ γυαλεύει τὸ θυδῶ, βλέπει ἕνα περασμένο κοπάδι ποὺ ἄν δὲν κάμει σβέλτα ἀρκετὰ, ὅν ἕνα δευτερόλεπτο καθυστερήσει, τὸ κοπάδι προσπέρασε κι' ὁ δυναμίτης θὰ πάει χαμένος.

Γι' αὐτὸ, τόση εἶναι ἡ βιασύνη καὶ ἡ ἀφηρημάδα, ὥστε κάποτε, ἀντὶ νὰ πέσει ὁ δυναμίτης στὴ θάλασσα, πέφτει μέσα στὸν τενεκὲ τοῦ γυαλιοῦ· ὅπου πάνω του αὐτὸς σκύβει. Καὶ καθὼς τὸ φυτίλι εἶναι ἐπιτηδὲς κοντὸ, γιὰ νὰ σπάσει γρήγορα καὶ νὰ προλάβει τὸ κοπάδι τὸ βιαστικό, μόλις ὁ δυναμιτιστὴς πῆγε νὰ καταλάβει τὴν παραδρομή του, τὸ μπουρλότο ἔχει πιάλλας ἐκραγεῖ κι' ἕνα χέρι μὲ τὰ δάκτυλα σκορπισμένα κατεβαίνει ἀπ' τὸν ἀγέρα πρὸς τὴ θάλασσα.

Ἕνα ἀπόγευμα, ὅταν ἀκόμη διαρκοῦσε ἡ μαθητεία μου μὲ τὸν ψαρᾶ, οἱ δυναμιτιάρηδες εἶχαν συνταχτεῖ σ' ἕνα παράμερο λιμάνι, φορτωμένοι ψάρια, γιὰ νὰ τὰ παραδώσουν στὴν κρυφὴ ψαροπούλια τῶν λαθροιχθυεμπόρων.

Εἶχαν μαζευτεῖ ὅλοι πάνω στὸ βενζινόπλοιο καὶ μαλώναν μὲ φωνὲς καὶ χειρονομίες γιὰ τὸ μερίδιο, ἐνῶ οἱ γλάροι ἐπίσης φώναζαν, γεμάτοι χαρὰ ποὺ καταβρόχθιζαν τ' ἀχρηστα ψάρια, τὰ πεταμένα στὴ θάλασσα κι' ἐνῶ ἄλλα ψάρια μεγάλα ἐφάρμοζαν πρὸς τὴν ἐπιφάνεια γιὰ ν' ἁρπάξουν κι' αὐτὰ τὸ μερίδιό τους ζηλεύοντας γιὰ τὸ φαγοπότι τῶν γλάρων.

Ἡ φασαρία καὶ ἡ φιλονικία θὰ τέλειωνε μὲ μαχαιρώματα, ἄν δὲν γινόταν ἕνα τέχνασμα ποὺ τοὺς ἀνάγκασε ὅλους νὰ πάρουν τὸ ἀπογευματινό τους μπάνιο.

Ἐνῶ αὐτοὶ τσακώνονταν, ἡσυχα ἔφτιαναν ἕναν ψεύτικο δυναμίτη, διπλὸν μάλιστα, καὶ τὴν κατάλληλη στιγμὴ τῆς φιλονικίας τοὺς φώναξα:

—"Ἐ παιδιά, δὲ βλέπετε τὶ λαμπάκια καὶ τὶ ψαρολὸ ἔπεσε δίπλα μας;

Ὅλοι στράφηκαν πρὸς ἐμένα ποὺ κρατοῦσα τὸν ψεύτικο δυναμίτη, ἔ-

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 11)

«Ἡ Ἑλένη ἀπουχαιρετοῦσε μὲ τὸ λευκὸ μαντήλι της ὥσπου ἔπαψε νὰ φαίνεται.
(Σκίτσο τοῦ κ. Καραναστάσιου γιὰ τὸ διήγημα τοῦ κ. Γ. Λαμπρινοῦ ποὺ δημοσιεύεται στὴ σελ. 5).

ΞΕΝΗ ΚΙΝΗΣΗ

ΣΤΗ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΑΓΓΛΙΑ

Κεῖνο ποὺ λέγαμε γίνεται: "Ἡρεμη, διακριτική, γαλήνια, συνεχίζει ἡ Τέχνη τὸ δρόμο της μέσα στὴ θολωμένην ἀτμόσφαιρα. Δίχως παυηγύρια θέβαια καὶ φωτιές. Σεβόμενη κείνους ποὺ πονᾶνε καὶ κρίνουν κείνους ποὺ προξενοῦνε τοῦτο τὸν πόνο. "Ενας μικρὸς κόσμος μέσα σὲ κάποιον μεγαλύτερο, τί ἄλλο μπορεῖ νὰ κάνει;

Μερικὲς ἀξιοσημείωτες ἐκδηλώσεις μᾶς τραβοῦν τὴν προσοχή: Στὸ Λονδίνο, ὅγήκε τὸ πρῶτο φύλλο τοῦ «Ὀρίζοντα», φιλολογικοῦ περιοδικοῦ, μὲ διευθυντὴ τὸν Κύριλλο Κόνολυ καὶ συνεργάτες γνωστοὺς διανοοῦμενους, ὅπως ὁ Οὐάλτερ ντὲ λὰ Μάρ, ὁ Πρίωλεῦ, ὁ Μπαίητς κ. ἄ. χρεώζεται ἀδηθινὸ θάρρος γιὰ νὰ βιακινδυνεύσει παρόμοια προσπάθεια σὲ τέτοιαν ἐποχη. Χρειάζεται πίστη στὴν Τέχνη σου, καὶ ἐλπίδα πῶς τὸ κοινὸ θὰ ἐνδιαφερθεῖ. Κ' οἱ δυὸ παράγοντες ὑπάρχουν γιὰ τὴν ὥρα.

Στὴν ἄλλην ἤπειρο, τὸ Πανεπιστήμιο τῆς Γαίηλ ἔρχεται νὰ μᾶς θυμίσει πῶς δὲν ἔφτασε ἀκόμα ἡ συντέλεια τοῦ κόσμου, ὅπως νομίζουν πολλοί. Ἀμερικανικάτατα σκεπτόμενο, ἀρχίζει ἀπὸ τώρα νὰ μαζεύει στοιχεῖα γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ σημερινοῦ πολέμου. Γιὰ τὸν σκοπὸ τοῦτον ἔστειλε εἰδοποιήσεις σ' ὅλους τοὺς πρεσβευτές, καθὼς καὶ τοὺς ἀπόφοιτους τοῦ Πανεπιστημίου ποὺ τυχαίνει νὰ βρίσκονται στὶς ἐμπόλεμες χῶρες, παρακαλῶντας τους νὰ συλλέγουν κάθε ἐπίσημο ἢ ἄνεμο πίσημο στοιχεῖο, καὶ ἰδιαίτερα τὶς διεφορες προπαγανδιστικὲς προκηρύξεις ποὺ ἀπὸ τὴ φύση τους εἶναι προορισμένες νὰ χαθοῦνε γρήγορα. "Ἔτσι, ἀδυνατῶντας νὰ βοηθήσουμε τὸν σημερινὸν ἄνθρωπο, πᾶμε τουλάχιστο νὰ εὐκολύνουμε τὴ δουλειὰ τοῦ αὔριανοῦ ἱστορικοῦ· "Ἴσως καὶ τοῦτος νὰ ἐξευμενιστεῖ καὶ νὰ μᾶς λογώτερες εὐθύνες..

Τὸν ἴδιο καιρό, πολὺ στὴν Ἀμερική, ἐτοιμάζεται κ' ἡ «Βιβλιοθήκη Φράνκλιν Ροὺζβελτ», ποὺ κτίστηκε στὸ ἑξοχικὸ σπίτι τοῦ Προέδρου, ὁτὸ Χάϊντ Πάρκ τῆς Πολιτείας τῆς Νέας Ὑόρκης. Πρόκειται γιὰ μιὰ συλλογὴ ἀπὸ 6.000.000 ἔγγραφα, ποὺ ἀφοροῦν στὴν πολιτικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου στὸν ὁποῖο τοῦτη τὴ στιγμὴ στρέφονται οἱ περισσότερες ἐλπίδες τῆς ἀνθρωπότητας. Γιὰ τὴν τακτοποίηση ὅλων αὐτῶν τῶν ἐγγράφων θὰ χρειαστοῦν 10—20 χρόνια, μὲ ἡ χρησιμοποίησή τους ἐπιτρέπεται ἀπὸ τώρα γιὰ νὰ μὴ στερηθοῦν οἱ μελετητὲς στοιχεῖα πολύτιμα.

Ἕνα βιβλίο τοῦ Δρ. Ἀντριου Ὄσμπορν, θγαίνει ἀπὸ τὸ "Οξφορντ Γιουνιβέρσιτυ πρὲς σὲ λίγες μέρες. «Ἡ κυριώτερη ἀνάγκη τοῦ σακατεμένου πολιτισμοῦ μας», λέει ὁ συγγραφέας, «εἶναι ἕνα ὑπεύθυνο σύστημα ἠθικῆς». Καὶ προτείνει ὁ ἴδιος ἕνα σύστημα, θασισμένο πάνω στὶς χριστιανικὲς ἀρχὲς — ἐξετάζοντας καὶ τὴν ἐφαρμογή του ἀπὸ διάφορες ἀπόψεις (Εἰρήνη, πόλεμος, ἔθνισμός, προπαγάνδα, κεφάλαιο, κράτος, ἄτομο κλπ.). Ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου εἶναι : «Χριστιανικὴ ἠθική».

"Ενα ἄλλο βιβλίο ποὺ ἀναμένεται εἶναι τὸ «Ρομαντισμὸς καὶ παραδοση» τοῦ καθηγητὴ Ἄϊφορ "Ηθανς ποὺ ἀποτελεῖ μιὰν ἀξιόλογη συμβολὴ στὴν ἔρευνα τῆς Ἀγγλικῆς ποίησης. Ἡ ἀποψή του εἶναι πῶς στὶς τελευταῖες μελέτες ἡ ἀγγλικὴ παράδοση ἐρμηνεύτηκε ἄσχημα καὶ γι' αὐτὸ προοπαθεῖ νὰ χαράξει τὴ ἀληθινὴ ἀντίληψη (ἢ τουλάχιστον, τὴν ἀντίληψη ποὺ οἱ ποιητὲς ἔχουν γιὰ τὴν ποίηση) στὶς διάφορες ἐποχὲς, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸν Τσῶσερ καὶ τελειώνοντας στὸν Γαίητς.

Ἡ ἐπίκαιρη φιλολογία, θέβαια, δὲν λείπει μιὰ κι' ὁ βιβλιοπόλεμος (μαζὶ μὲ τὸ ραδιοπόλεμο, τὸν νευροπόλεμο κι' ὅλες τὶς ἄλλες καινούργιες ἐφευρέσεις) φαίνεται πῶς παίζει κάποιο ρολο στὴν ὅλη κατάσταση. Ὁ Λόρδος Λόυδ μιλεῖ γιὰ τὶς αἰτίες τοῦ πολέμου («Ἡ Βρεττανικὴ Ἰδέα», μὲ πρόλογο τοῦ λόρδου Χάλιφαξ), ὁ λόρδος Ρόθερμηρ γιὰ τὴν προοπάθειά του νὰ ἐξοπλίσει τὴν Ἀγγλία, ὁ θουλευτὴς Μπάλοκ γιὰ τὴν πολιτικὴν ἱστορία τῆς Αὐστρίας ὡς τὸ 1938, ὁ σὲρ Νόρμαν Ἄγγελς γιὰ τοὺς σκοποὺς τοῦ πολέμου («Γιατὶ πολεμᾶμε;» ἔκδοση Χάμιλτ

Μ. Γ. ΛΕΡΜΟΝΤΩΦ

Ο ΗΡΩΑΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ

Μετάφραση από τὰ Ρωσσικὰ τοῦ κ. Λ. Κ.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠ' ΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ

Δὲν ἔδωσα σημασία στὴν τρεμουλα καὶ στὴν ταραχή της καὶ τὰ χείλια μου ἀγγίξαν τὸ τρυφερό της μάγουλο, ξαφνιάστηκε μὰ δὲν εἶπε τίποτες, φρίσκιασταν πίσω ἀπ' ἐλους. Κανεὶς δὲν εἶδε τίποτε. Ὅταν θγήκαμε στὴν ἀντίπερα ὄχθη, τράβηξαν ὅλοι τρεχάλα. Ἡ πριγκηπόπουλα κράτησε τὸ ἄλογό της.

Ἔμεινα κοντά της. Ἤτανε φανερὸ πὼς τὴν ἀνησυχοῦσε ἡ σιωπή μου· εἶχα ὅμως ἀρκιστεῖ νὰ μὴν τῆς πῶ οὔτε λέξη—ἔτσι ἀπὸ περιέργεια. Ἤδελα νὰ δῶ πὼς θὰ ξεμπερδέψει ἀπὸ τὴ δύσκολη αὐτὴ θέση.

—Ἤ μὲ περιφρονεῖτε ἡ μὲ ἀγαπᾶτε πολύ!—εἶπεν ἐπὶ τέλους, μὲ φωνὴ ποὺ ἔκρυβε δάκρυα. Ἴσως νὰ θέλετε νὰ μὲ κορεϊδέψετε, νὰ τορᾶξετε τὴν ψυχή μου, κι' ὕστερα νὰ μ' ἀφίστε... Αὐτὸ θάτανε τόσο πρόστυχο, τόσο ποταπὸ· πεὶ μένη ἡ σκέψη... "Ἀ, ξέρ' δὲν εἶν' ἀλήθεια—πρόσθεσε μὲ φωνὴ γεμάτη τρυφερότητα καὶ ἐμπιστοσύνη—τὰ χατες δὲν εἶν' ἀλήθεια πὼς ἐγὼ δὲν ἔχω τίποτε ποὺ νὰ ἐπιτρέπει τὴν ἔλλειψη σεβασμοῦ; Τὴ θρασεία πράξη σας... πρέπει, πρέπει νὰ σᾶς τὴ συχωρέσω, γιατὶ σᾶς ἐπέτρεψα... Ἀπαντέστε, μιλεῖστε λοιπόν, θέλω νὰ ἀκούσω τὴ φωνή σας!...

Τὰ τελευταῖα λόγια της εἶχαν μέσα τους μιὰ τέτοια γυναικεία ἀνυπομονησία·πολὺ δίχως νὰ θέλω χαμογέλασα. Εὐτυχῶς ἄρχιζε νὰ σκοτεινιάζει... Δὲν ἀπαντεῦσα τίποτες.

—Ὁμαίνετε;—ἐξακολούθησε.—"Ἴσως θέλετε ἐγὼ νὰ σᾶς; πῶ πρώτη πὼς σᾶς; ἀγαπῶ...

"Ἐμεινα σιωπηλός.

—Αὐτὸ θέλετε; — ἐξακολούθησε γυρνώντας θιαστικὰ πρὸς τὸ μέρος μου. Τὸ θλέμμα της καὶ ἡ φωνή της ἔδειχναν μιὰ τρομερὴ ἀπόφασιστικότητα...

—Γιατί;—εἶπα ὑψώνοντας τοὺς ὤμους μου.

Κτύπησε μὲ τὸ καμτσίκι τὸ ἄλογό της καὶ ἔτρεξε μ' ὅλη της τὴ δύναμη στὸ στενὸ καὶ ἐπικίνδυνο δρομε. Αὐτὸ ἔγινε τόσο γρήγορα, ποὺ μέλις μπόρεσα νὰ τὴν προφτάσω κι' αὐτὸ ὅταν ἐκεῖνη εἶχε πιὰ ἐνωθεῖ μὲ τὴν ὑπόλοιπη παρέα "Ὠς τὴ στιγμὴ ποὺ ἔφτασε στὸ σπίτι της ὅλο τὸν καιρὸ κουβέντιαζε καὶ γελεῦσε. Στὶς κινήσεις τη; ἔδλεπες τὸν πυρετό. Οὔτε γύρισε νὰ μὲ κυτάξει. Σ' ὅλους ἔκαμε ἐντύπωση ἡ ἀσυνεῖδιστη αὐτὴ εὐθυμία. Καὶ ἡ πριγκηπέσσα χαιρέτασε κυτάζεντας τὴν κόρη της, ἐνῶ ἡ μικρὴ, ἀπλοϊστατα, περνοῦσε μιὰ νευρικὴ κρίση. Θὰ περάσει τὴ νύχτα της κλαίοντας ἄθυνη. Ἡ σκέψη αὐτὴ μοῦ προξενεῖ ἀπέραντη ἠδονή: Ὑπάρχουν στιγμὲς ποὺ κακταλαλεύω τὸν Βαμπίρ... Κι' ὕστερα φτιμίζομαι γιὰ καλὸ παιδὶ καὶ μάλιστα ἐπιδίωκω τὸν τίτλον αὐτό! Κατεδαίνοντας ἀπὸ τὰ ἄλογα οἱ κυρίες μπήκανε στὴς πριγκηπέσσας. "Ἤμουνα ταραγμένος καὶ τράθηξα κοθάλλα στὸ θεωνὲ νὰ διώξω τὶς σκέψες ποὺ εἶχανε στριμωχτεῖ μέσα στὸ κεφάλι μου. Ἤ ὁλόδροση ἡραδυὰ ἔπνεσε μιὰ μεθυστικὴ γλύκα. Τὸ φεγγάρι ἀνέθαινε πίσω ἀπὸ τὶς σκοτεινὲς κορφές. Κάθε θήρα τοῦ ἀπετάλωτου ἀλέγου μου ἀντηχοῦσε κρυφὰ μέσα στὴ σιγαλιὰ τῆς χαράδρας. Στὸν καταρρχτὴ πότισα τὸ ἄλογο, ρεύρηξα δίψαλέα μιὰ δυὸ φορές τὸν φρέσκο ἀγέρα τῆς νότιας νύχτας καὶ γύρισα πρὸς τὰ πίσω. Περνοῦσα μέσα ἀπὸ τὸ χωριουδάκι. Τὰ φῶτα ἄρχισαν νὰ δύνουν στὰ παράθυρα. Οἱ φρουροὶ στὸν προμαχῶνα τοῦ Κάστρου κι' οἱ Κοζάκοι ἀπὸ τοὺς γύρω σταθμοὺς ἀνταλλάσσανε μακρεσφυρα στρατιωτικὰ συνθήματα...

Σ' ἕνα ἀπὸ τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ, τριαμένο στὴν ἄκρη τοῦ γκρεμνοῦ, ἀρκτήρησα ἐξαιρετικὴ φωταφία. Ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ ἀκουγόταν ἀνάστατοι κουβέντια καὶ φωνὲς ποὺ προδίδανε γλέντι στρατιωτικό. Κατέθηκα καὶ κουφτηκα πίσω ἀπὸ τὸ παράθυρο. Τὸ παραθυρόφυλλο ἦν ἐκλεινε πολὺ καλά, κ' ἔτσι ἠμπορεῦσα νὰ θλέπω τοὺς γλεντζέδες καὶ ν' ἀκούω τὶς κουβέντες τους. Μιλοῦσανε γιὰ μένα. Ὁ δραγοῦνος λοχαγὸς; ἀνταμμένος ἀπὸ τὸ κρασὶ, χτύπησε τὴ γροθιὰ τοῦ πάνω τὸ τραπέζι, ζητώντας νὰ τὸν προσέξουν.

—Κύριοι—εἶπε— αὐτὸ πιὰ δὲν ὑπάρχει. Τοῦ Πετσόφιν πρέπει νὰ τοῦ δώσουμε ἕνα καλὸ μάθημα! Ἐσεῖς εἶ κύριοι ἀπὸ τὴν Πετρούπολη πάντα κερδώνεται ὥσπου νὰ τοὺς τρίψεις τὴ μύτη! Νομίζει τοῦ λέγου τοῦ, πὼς μόνον αὐτὸς ἔχει στὸν κόσμο, ἐπειδὴ, λέει, φορεῖ πάντοτε κεβζὰρ γαντιὰ καὶ λουστραρισμένα ποδήματα.

—Καὶ τὶ ὑπεροπτικὸ χαμόγελο! Καὶ ἔμω; ἐγὼ εἶμαι θέβαιος πὼς εἶναι δειλὸς· ναὶ δειλός!

—Κι' ἐγὼ ἔτσι νομίζω,—εἶπεν ὁ Γκρουσνίτσκυ. — Ἀγαπᾶ νὰ τὰ παίρνει στὰ ἀστεῖα. Μιὰ φορὰ τοῦμπα τέτοια λόγια, ποὺ ἕνας ἄλλος θὰ μ' ἔσφαζε ἐπεὶ σὲν τόπο, μὰ ὁ Πετσόφιν τὸ γύρισε σ' ἀστεῖο. Ἐνοεῖτεσι, ἐγὼ δὲν τὸν ἐκάλεσα σὲ μονομαχία, γιατὶ αὐτὸ ἤτανε δική του δουλειά. Οὔτε ἤθελα καὶ ἀμπλέξω.

—Ὁ Γκρουσνίτσκυ δὲν τὸν χωνεύει, γιατὶ τοῦ ἤπρε τὴν πριγκηποπούλα,—εἶπε κάποιος.

—Ἀκόμη τὶ δ'ἀκούσαμε! Εἶναι ἀλήθεια πὼς φλερτάριζε λίγο τὴν πριγκηποπούλα· μὰ ἀμέσως τραθήχτηκα γιατὶ δὲ θέλω νὰ παντρευτῶ καὶ νὰ ἐνοχοποιήσω ἕνα κορίτσι, αὐτὸ δὲν τὸ συνηθῖζω...

—Ναὶ, ἐγὼ σᾶς διαθεβαιώνω πὼς εἶναι ὁ μεγαλύτερος φοβιτσιάρης, ὁλαδὴ ὁ Πετσόφιν, ὄχι ὁ Γκρουσνίτσκυ.

—Ἄ, ὁ Γκρουσνίτσκυ εἶναι λεβεντιά, καὶ ἐπὶ πλέον φίλος μου ἀληθινός!—εἶπε καὶ πάλι ὁ δραγοῦνος λοχαγός.

—Κύριοι! Κανεὶς σας δὲν ὑπερασπίζεται τὸν Πετσόφιν; Κανείς; τέσο τὸ καλύτερο! Θέλετε νὰ δοκιμάσετε τὴν ἀνδρεία του; Αὐτὸ θὰ σᾶς διασκεδάσει...

—Θέλουμε· ἀλλὰ πῶς;

—Νὰ πῶς. Ἀκοῦστε. Ὁ Γκρουσνίτσκυ τάχει περισσότερο χαλασμένα μαζί του. Σ' αὐτὸν ἀνήκει ὁ πρώτος ρόλος! Θὰ βρεῖ μιὰ παραμικρὴ πρόφαση καὶ θὰ καλέσει τὸν Πετσόφιν σὲ μονομαχία. Περιμένετε. Τὴ ἀκριβῆς εἶναι τὸ ἀστεῖο... Θὰ τὸν καλέσει σὲ μονομαχία, πολὺ καλά!... "Ὀλ' αὐτὰ, ἡ πρόσκληση σὲ μονομαχία· ἡ πρεετοιμασία, οἱ ὅροι, θὰ γίνουν ὅσο τὸ δυνατὸ κατὰ τὸν ἐπισημότερο καὶ ὀρκιότερο τρόπο—αὐτὸ τὸ ἀναλυμβάνω ἐγώ. Θὰ εἶμαι ὁ μάρτυρας σας; κοῦμπέ μου φίλε! Πολὺ καλά! Ἀλλὰ νὰ ποῦ εἶναι ὁ κόμπος: μέσα στὶς πιστόλες δὲν θὰ θάλαμε σφαῖρες. Ἐγὼ σᾶς τὸ ἐγγυοῦμαι, ὁ Πετσόφιν θὰ δειλιάσει—θὰ τοὺς δάλω σὲ ἕξη θήματα ἀπόσταση· ποὺ νὰ πάρει ὁ διάβολος! εἰστε σύμφωνοι, κύριοι;

— Περίφημα τὸ σκαρώσατε!... Σύμφωνοι!... Γιατί ὄχι;;...—ἀκούστηκε ἀπ' ὅλες τὶς μεριές.

—Καὶ σὺ Γκρουσνίτσκυ;

Μὲ καρδιοχτύπι περίμενα τὴν ἀπάντηση τοῦ Γκρουσνίτσκυ. Κρύος ἱδρῶτας καὶ λύσσα μὲ κυρίευε μὲ μόνη τὴ σκέψη πὼς ἀν δὲν εἶχε χνες τὴς κατσορίδες, τὰ ποντίκια... Νὰ τὸ ὁμελογήσω; "Ὅταν ἤμουν ἀκόμα μωρὸ, μιὰ γριὰ εἶπε στὴ μάνα μου τί μὲ περιμένει. Προμάντεψε τὸ θάνατό μου ἀπὸ κακιάσματα ἀ ὁ ὁ ὁ

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΣΤΟ ΚΑΙΜΠΡΙΤΖ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 6)

Ὑποροφές παρέχονται σὲ ὅσους ἀριστεύουν στὶς κλασικὲς σπουδὲς, γιὰ ταξίδι στὴν Ἑλλάδα μ' ἐπιστημονικὸ σκοπό.

Πέρυσι παραχωρήθηκε σὲ φοιτήτρια, ποὺ διέτρεξε τὴν Εὔβοια ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη καὶ ὑπέβαλε τὸ Πανεπιστήμιο ἀξιόλογο ὁπόμνημα τῶν τοποθεσιῶν της, μ' ἐνδιαφέροντα ἐρείπια γύ' ἀνασκαφές.

Τὸ κλασικὸ Ἀχαιολογικὸ Μουσεῖο τοῦ Καΐμπριτς,—γιὰ τοὺς σπουδαστὲς ἰδίως — εἶναι ἀξιοθάυμαστο. Συγκεντρώνει σὲ ἀντίγραφα ἀπ' ὅλα τὰ μουσεῖα τοῦ κόσμου τὰ καλύτερα ἔργα τῆς ἑλληνικῆς Τέχνης, ἀρχαϊκῆς, κλασσικῆς κ' ἑλληνιστικῆς, ὥστε νὰ χει καὶ εἰς μιὰ τέλεια εἰκόνα τῆς μονοειδοῦς, ἐκείνης ἀνθήματος. Καὶ ὁ διευθυντὴς του ἔρχεται στὴν Ἑλλάδα κιὰ ἐ χρόνο, ταχτικὰ ἀκρωαλουθοῦσε τὶς νέες ἀνασκαφές.

Μὲ πολλοὺς τρόπους τέλος διατηρεῖται ζωντανὴ ἡ ποιοτικὴ Ἀναγέννησης καὶ ἡ συνέχεια τῆς ἰδιαιτέρου μιουργικῆς ἀγάπης σὲ κάθε ἑλληνικὸ ἀπὸ τότε που ὁ Ἐρασμος πῆγε στὸ Καΐμπριτζ καὶ ἀναψε τέτοια φλόγα γιὰ τὴν ἑλληνικὴ Παιδεία, ποὺ θαστάει ἀσβεστη ὡς σήμερα. Καὶ δείχνεται μ' ἐλαβεῖα στὸν ἄτιμο σκέπτο ὁ τόρα τὸ δωμάτιο ποὺ ἔμεινε ὁ "Ερασμος το 1500 στὸ «Peter House».

Ἀνάμεσα στὰ ὡραῖα κτίρια τοῦ Καΐμπριτζ, ἐκκλησίες γοτθικοῦ ρυθμοῦ, κολλέγια μεσαιωνικὰ καὶ νέα, ξεχωρίζουν κ' ἄλλα μεγαλοπρεπῆ μὲ τὸν ἑλληνικὸ ρυθμὸ τῆς Ἀναγέννησης, ὅπως τὸ μουσεῖο Φιτσουίλλιαμ, τῆς Πανεπιστημιακῆς Συγκλήτου, τὸ κεντρικὸ κτίριο τοῦ Κολλεγίου τοῦ Βασιλιὰ καὶ ἄλλα.

"Ετσι, στὸ Καΐμπριτζ νοιώθει καινεῖς πιὸ ξεῖ ἀπὸ τὸ θερμὸ φιλελληνικὸ περιβάλλον. Μὴ ξεχνοῦμε, ἄλλωστε, πὼς ἐκεῖ σπούδασε καὶ ὁ διδικός μας Βύρων στὸ Τρίνιτυ Κόλλεζ καὶ τὸ ἀγγλικὸ τεῦ βρίσκεται στὴ βιβλιοθήκη τοῦ κολλεγίου αὐτοῦ, μαζί μὲ τὶς προτομὲς ἄθων τῶν μεγάλων σοφῶν καὶ λογοτεχνῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας, ποὺ τοῦ κρατοῦσε τόσο ἀγαπημένη συντροφιά.

Αὐτοῦ σπούδασε καὶ ὁ Ρόμπερτ Μπρουὶ, ποὺ κοιμᾶται τώρα στὴ γαλῶν σοφῶν κοντὰ τοῦ ἀρχαίου Ἑλλάδος, ποὺ τοῦ κρατοῦσε τόσο ἀγαπημένη συντροφιά.

Αὐτοῦ σπούδασε καὶ ὁ Ρόμπερτ Μπρουὶ, ποὺ κοιμᾶται τώρα στὴ γαλῶν σοφῶν κοντὰ τοῦ ἀρχαίου Ἑλλάδος, ποὺ τοῦ κρατοῦσε τόσο ἀγαπημένη συντροφιά.

Ἡ Δ. Σιλλιὰν Τζόνσον, σεβάσμιο γεροντάκι, ποὺ θέαν τὸν ἀκοῦτε νὰ σᾶς μιλᾶει μὲ τόσο ἐλκυστικὴ συγκίνηση γιὰ τὴν Ἑλλάδα, νομίζετε πὼς ἀκοῦτε κανένα ἐθνικὸ πρόσωπο τῆς Ἀναγέννησης, μᾶς ἔλεγε :

«Τ' ὄνειρο τῆς ζωῆς μου ἦταν νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ λυποῦμαι τόσο, ποὺ δὲν τὸ πραγματοποίησα! Μὰ κι' ἔχω νὶ' ὁ γιός μου ἔχουμε μάθει ἀρχαία ἑλληνικὰ καὶ τ' ἀγαποῦμε πάντα. Ὁ γιός μου σᾶς πηγαίνει περισσότερο σ' ἔξοχη. Ἐκεῖνος πάντα τὸν Ὅμηρο Ἑλληνικὰ στὴν τσέπη του καὶ τὸν ἀπολαμβάνει διαβάζοντάς τον ἐκεῖ στὴν ἔξοχή. Ξέρουμε κ' οἱ δυὸ πολλὰ μέρη τοῦ κόσμου! Ἐνῶ ἤξερα ἀπ' ἔξω τὴν Πολιτεία τοῦ Πλάτωνα καὶ τὰ Ἠθικὰ τοῦ Ἀριστοτέλη, γιατί ἀπ' αὐτὰ τὰ δυὸ βιβλία ἔπρεπε ν' ἀρχίσουμε τὴ φιλοσοφία. Πάντα θαυμάζομε τὸν Σωκράτη, ποὺ ἀγαποῦσε νὰ συζητᾶ, γυρίζοντας στὴν Ἀγορά... Ὦ! χρωστᾶμε πολλὰ, πάρα πολλὰ στοὺς "Ἕλληνες!...»

Ὁ κ. Magnus Ἰρνιμ, διευθυντὴς τοῦ Ἰστιτούτου Ἀγγλικῶν σπουδῶν Θεσσαλονίκης, ἀπόφοιτος τοῦ Τρίνιτυ Κόλλεζ ποὺ ἐπιτυχημένα ἔλεγε πὼς «στὸ Καΐμπριτζ ξέρουν πιότερα γιὰ τὴν ἀρχαία Ἀθήνα, παρ' ὅ,τι τὸ Λονδῖνο.»

Ταιριάζει, λοιπόν, νὰ πεῖ κανεὶς τὸ Καΐμπριτζ «Ἀθήνα τῆς Ἀγγλίας»

Καὶ στὴν Ἀθήνα αὐτὴν, ὁ καλύτερος Ἀθηναῖος, καιοῦρι τὸν συναδελφό, καὶ συμπολίτη τοῦ καὶ λαστρέια τῶν φοιτητῶν, εἶναι ὁ Δρ. Ἄ. Τ. Sheppard, πρύτανις τοῦ Κολλεγίου τοῦ Βασιλιᾶ, ἀπὸ τὰ 1933, διαπρεπῆς καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς Φιλολογίας καὶ ἐδικὰ τοῦ Δράματος

Ἡ ἀγάπη του στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα — ἀλλὰ καὶ τὴ νέα, ποὺ τὴν ἔχει ἐπισκεφτεῖ πολλὲς φορές κ' ἔνει μείνει κατάπληκτος, ὅπως λέει, ἀπὸ τὸ θαῦμα τῆς ἀποκαταστάσης τῶν προσφύγων τοῦ ρήγορα — ἡ ἀγάπη του αὐτὴ εἶναι ἀφάνταστη.

"Ἕνα σχετικὸ ἀνέκδοτο θὰ μιλήσει σὲ ἐνδιαφέρον.

Τὸν ἔλεγαν περικυκλώσει ἕνα δεῖλινὸ κομμάτι ἀνεκρίτου ἀπὸ τοὺς σπουδαστὲς στὰ θεριανὰ μαθήματα τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Καΐμπριτζ, στὸ ἀπέραντο πράσινο τῆς περιοχῆς τοῦ πάρκου τοῦ «Κολλεγίου τοῦ Βασιλιᾶ». Σπουδαστὲς ἀπὸ διάφορες χῶρες, Ἑλλάδα καὶ Ρουμανία, Γιουγκοσλαυία κ' Ἐλβετία, Πολωνία καὶ Φινλανδία, Σουηδία καὶ Κίνα καὶ Σιάμ. Στὴν παρέα, κατὰ σύμπτωση, ἦταν τέσσερες Ἕλληνες.

"Ἕνας ἀπ' αὐτοὺς, γιὰ ν' ἀστειεύθεῖ, λέει στὸν Δρ. Sheppard : «Στὴν Ἑλλάδα συναντιζόμε νὰ λέμε : «ἐπιο συναντηθοῦν δυὸ Ἕλληνες, ἀρχίζουν τὸν καυγᾶ». Ἐδῶ πιοβαστε τέσσερις σὰν τὶ μπορεῖ νὰ γίνει;»

Κι' ὁ Δρ. Sheppard, νεμᾶτος πνεῦμα πάντα, σὰν ἄτρος ἄγγελος, ἀπαντᾶ: «ὁ κόσμος ὅ' ἀρχίσει νὰ ἀποκτίζεται». Ἐνωοῦνται τοὺς "Ἕλληνες τῆς Ἀναγέννησης. Τέτοιος φίλος ὁ Δρ.S. εἶναι ὁ καλύτερος πρόξενος τῆς Ἑλλάδας στὴν πιὸ ἐκλεκτὴ Ἀγγλικὴ κοινωνία, κ' ἀξίζει νὰ τὸν γνωσίσει τὸ Ἑλληνικὸ κοινὸ Πνευματικὸ τέκνο τῆς Ἑλλάδας μὲ τὸν ἴδιο ἱερὸ ἔρωτα σ' αὐτή,

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

ΤΟ ΣΑΝΑΤΟΡΙΟ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠ' ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 5)

μως νοιώθει τὸ δάσος, μπορεῖ νὰ μαντέψει τὴν ἀποκρισή του...

—Τί λέει, λοιπόν,

— Δίνει κουράγιο.

— Εἶνε κι' αὐτὸ κάτι. Ἀπὸ αὔριο στὴνω καὶ γὼ κουβέντα μὲ τὸ δάσος...

Γελάσαμε. "Εκανε ἐγκρασία ἐκεῖ καὶ γυρίσαμε.

— Ὥστε φεύγετε καὶ σεῖς; — ρώτησε ἡ Ἑλένη.

— Φεύγω σὲ μιὰ ἑβδομάδα. Θὰ πάω σ' ἄλλο Σανατόριο. Δὲ μπορῶ νὰ μείνω ἄλλο ἐδῶ.

Σιγή.

— Κρίμας, εἶπε ξανά.

— Γιατί, Ἑλένη,

— Κάναμε τόσο καλὴ παρέα ἐμεῖς...

— Ναί.

Καὶ πάλι σιωπή. Δὲν ξαναμιλήσαμε ὡς ποὺ φτάσαμε. "Οταν ἀνεβαινε τὶς σκάλες γιὰ τὸ δωμάτιό της, δὲ γόρισε οὔτε μιὰ φορά, ὅπως ἄλοτε, νὰ κυτάξει πίσω της...

. . . . . .

Χτὲς πέθανε μιὰ κοπελλίτσα. Ὅταν ἤρθε πρὶν δυὸ μῆνες εἶχε κάτι ἀλοκκίκινα μάγουλα, ποὺ σὲ ἔγγελοῦσε. Εἶνε ἡ δεν εἶνε ἄρρωστη; "Εκανε πνευμοθώρακα, μὰ πῆρε τὸν κατήφορο. Πῶς ἔλωσε αὐτὸ τὸ ρέστο μόλις ἀφίνει τὴν ἀγκαλιὰ τῆς "Ηρθε κ' ἔγινε ἀγνώριστη, σκελετός. "Εσθησε χτὲς τὸ πρωΐ, ἀπὸ δύσπνοια.

"Ἕνα τσοῦρμο ὁ κο της κουβελιᾶθηκε ἀπάνω ἀπὸ μάννα, πατέρα, κορίτσια, ἀγόρια, ἀδέρφια της. "Εκλαιγαν ὅλοι μὲ θρῆνος δυνατοὺς, σπαρακτικά. Τὸ κλαμοῦ τους ἀντηχοῦσε ὡς πέρα, στὸ ἴσιωμα τοῦ ἀγκαλιά. Τοὺς παρακολουθήσαμε ὡς ποὺ ἡ πένθιμη συνοδεία τους χάθηκε στὸ βάθος τοῦ δρόμου.

Σχολιάσαμε ἀδιάφορα τὸ γεγονός. Ὁ καθένας ἤθελε νὰ δείξει πὼς δὲν ταράχτηκε καθόλου. Συνηθισμένα πράματα. Κτὲ πιὸ δὲν ξανάμλησαμε — γιὰ κάτι, προδοσία.

"Α, χρειάζεται πολὺ κουράγιο γιὰ νὰ παραστήσει κανεὶς τὸν ἀδιάφορο...

. . . . . .

"Εφυγα σήμερα ἀπ' τὸ Σανατόριο. Τὸ ἄφισα μὲ ἀφιγμένη καρδιὰ ὅπως ἀφίνει κανεὶς ἀγαπημένους τόπους. Δὲν εἶναι ἡ ἀνάπαυσι ἐδῶ ποὺ σὲ κάνει νὰ φεύγεις ἀπ' αὐτὸν τὸ τόπο θλιμμένος. Εἶναι ὁ πόνος ποὺ σὲ δένει μαζί του. Φεύγεις καὶ πονᾶς. "Αρσισε ἔνα κομμάτι ἀπ' τὴ ζωή σου πίσω. Ἀταιριάσεις μὲ πρόσωπα καὶ μὲ τόπους, μὲ περιστατικὰ τῆς ζωῆς ἀδιάφορα, ἄλλα χρούμενα κι' ἄλλα θλιμμένα, τραβοῦνε τὸ μυαλό σου πολὺ τὰ πίσω, μὲ γνητικὰ. Φεύγεις καὶ σὲ νιάζουνε ἐδῶ. Θὰ ξεκολλήσεις τὴν μυχῆ σου ἀπὸ δὰ κοπιοιοὶ ὅρια, ναί, μὰ θὰ πονέσεις δυστά. Τόσο δυνατά, ποὺ μιὰ πληγὴ θ' ἀνοιξεῖ, θαβειά, καὶ δὲ θὰ κλείσει ποτέ, ἀσο κ' ἂν πολλὰ σχίσεις.

Προσπάθησα νὰ ἀποτρέψω δσα μποροῦσα περισσότερο τὶς ὧρες τοῦ φευγιοῦ. Τέλειωσα γρήγορα. Ἔμπαρνα καὶ γὼ ἐπιπλοῦς τὴ θέσι τοῦ ἀναχωρητῆ, κάτι ὁ ποὺ φεύγει ἀπὸ τὸ Σανατόριο, ἔστω καὶ μὲ τὴ ψευδαίσθηση πὼς πᾶε στὸν κόσμο. "Αν ὁ ἑαυτός σου γίνεται τόσο ὀφελῆς μερικὲς φορες, ξεγελᾶσε τὸ ἀφοῦ τὸ δέχεται. Γιατί ὄχι; Τίποτ' ἄλλο δὲ μπορεῖς νὰ τοῦ δόσεις, χρειαζεῖ τοῦ τυολάχιστον σὐτὲς τὶς σπιμαείες χαρὲς ποὺ τοῦ μαγεύουν, ἔστω καὶ ψεύτικες. Θὲ συνέρθει σιγὰ σιγὰ, μὰ θὰχει κειδίσει κάτι.

Τὸ αὐτοκίνητο σφύριξε, ἔτοιμο νὰ φύγει. Χαιρετισμοί. Προσπάθησα νὰ δῶ τὴν Ἑλένη Δὲ φαίνόταν πουθενά. Τί Ἕνιν ἡ Ἑλένη, τὶ ἔγινε; Φύγαμε καὶ δὲν εἶχε φανεῖ ἀκόμη. Μὰ πάλι κάτου, στὶς στροὲς, τὴν εἶδα. Κοβόταν στὴ συνηθισμένη θέση της κὶ ἐπισκοποῦσε τὸ δρόμο, τὴν κίνησι ὡς κάτου στὸν πλατὺ κάμπο.

Περάσαμε πολὺ κοντὰ της. Μὲ εἶδε. Χαιρετηθήκαμε θερμά. "Ὦ πὼ καθήκαμε κάτου στὸ βάθος τοῦ δρόμου κουνοῦσε τὸ λευκὸ μαντηλάκι της. Χάθηκε. Τώρα πιὰ δὲν τὴ βλέπαμε. Ἀλλὰ ἤξερα καὶ λογάριαζα: τώρα θὰ κύβισε πάλι καὶ θὰ κυγνεῖ τὸ δρόμο. Τὸ μαντηλάκι θὰ μένει κρεμασμένο στὸ χέρι της, ἀκίνητο, καὶ τὸ μάτι της θὰ πλανιεται ἀπὰ χαμενο μακρυὰ στὸ γαλάζιον ὁρίζοντα. Κόνσια χαλικάκια θὲ ἔεισουν καὶ θὰ κατρακυλήσουν στὸ γκρεμό. Θὰ τὰ παρατηράει ὡρα πολλὴ, ἐπίμονα, καὶ μαζί τους θὰ ἐπιαθεῖ καὶ τὴν ψυχή της νὰ κατρακυλάει καὶ νὰ χάνεται.....

Γ. ΛΑΜΠΡΙΝΟΣ

ΛΑΜΠΡΟΣ Α. ΠΑΡΑΡΑΣ

ΟΔΥΣΣΕΑ ΕΛΥΤΗ

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΠΑΝΤΟΥ ΔΡΑΧ. 50

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

„ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ"

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: -
Γιὰ ἕνα χρόνο Δραχ. 190
Γιὰ ἑξὴ μῆνες » 100

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ
Γιὰ ἕνα χρόνο Λίρα 1

Ὑπεύθυνος Διευθυντὴς
ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
Σαμίρα 6.

Διευθυντὴς Τυπογραφεῖου
ΔΗΜΟΣΘ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ
ὁδὸς Ἀρίστονος — Πειραιὰς

Γιὰ τὸ περιεχόμενο τῶν διαφημίσεων τὰ «Ν. Γ.» δὲν ἔχουν καμμιὰ εὐθύνη.

Χειρόγραφα δημοσιεύονται ἢ ὄχι, δὲν ἐπιστρέφονται.

Κάθε ἑβδομὰς τρὸς τὸ πε-ριοδικὸ ν' ἀπευθύνεται στὸν κ. Ἀντώνιον Νικολόπουλον.

—Βασιλικὸ Θέατρο

Στὸ Β. Θέατρο παίζεται, γιὰ τελευταία ἑβδομάδα, ἡ κωμῳδία τοῦ Μπεναβέντε «Τὸ ὄμορφο γρηγόρι συμβόντα».

Τὴν ἀρχίσαν Τρίτη τὸ Β. Θέατρο θ' ἀνεβάσει ὁ δραμα τοῦ Χάουστειν «Δωροθέα Ἄγκερμαν» κατὰ σκηνοθεσία τοῦ κ. Τάκη Μουζενίδη.

—Θέατρο Μαρίκας Κοτοπούλη

Οἱ παραστάσεις στὴ κωμῳδίας τοῦ κ. Π. Καγιὰ «Τιμὴ σὲ Ἔρωτα» ἐξακολουθοῦν στὸ θέατρο «Ρέξ» μὲ τὴν ἴδια πάντα εἰσπραχτικὴ ἐπιτυχία. Προβλέπεται πὼς ἡ κωμῳδία αὐτὴ θὰ ἐξακολουθήσει νὰ παίζεται γιὰ ἀρκετὸ ἀκόμα χρονικὸ διάστημα

Στὸ θέατρο «Ἀλίκης» ἀπρόκειται ν' ἀνεβάσει χτὲς βράδυ ὁ θίασος τὸ ἔργο τοῦ κέου συγγραφέα κ. Γ. Πατζῆ «Ρωμαίος 1940». Σ' ὁ ἔργο αὐτὸ παίζει καὶ ἡ κ. Μαράντα Μυρᾶτ, ποὺ στὸν ρόλο της, στὰ «Τιμὴν στὸν Ἔρωτα» θὰ τὴν ἀντικαταστήσει ἡ κ. Ρίτα Μυρᾶτ.

— Θίασος Κατερίνας Ἀνδρεάδη

Οἱ παραστάσεις τοῦ θιάσου τῆς κ. Κατερίνας Ἀνδρεάδη στὸ Κάβρο ἄρχισαν στὶς 28 Δεκεμβρίου. Σχετικὰ πληροφορίες ἀναφέρουν πὼς σημειώσαν ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία καὶ ἡ κ. Ἀνδρεάδη συνάντησε ἴσως πιὸ θερμὴ ὑποδοχή.

Ὁ σκηνικὸς ἐξοπλισμὸς τοῦ θιάσου κ. Γιαννούλης Χαρατίδης ἔξυσε στὸ Κάτρο μιὰ διάλεξη γιὰ τὸ σύγχρονο θέατρο, ποὺ ἦταν γράνοιστη τὴς ἐξαιρετικὴς τὸ γνωστὸ κυλφωνο φροῦρο τοῦ Κάβρου «Σεπτημίνε Ἐφντιέν». Ἡ διάλεξη αὐτὴ, ποὺ τὴ παρακολούθησε ὁ ἐλλεκτότερος κόσμος τοῦ Κάβρου, σημείωσε ἰδιαίτερη ἐπιτυχία.

Ὁ θίασος τῆς κ. Ἀνδρεάδη ἐπρόκειτο νὰ δώσει μιὰ σειρὰ παραστάσεων στὸ Πόρτ-Σάιδ. Θὰ ἐπανέλθει στὴν Ἀθήνα στὶς 19 Ἰανουαρίου, γιὰ ν' ἀναχωρήσει ἀμέσως γιὰ μιὰ περιοδεία στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία.

—Ὁ καθηγητὴς κ. Γ. Ζώρας

Ἡ Ἀθήνα φιλοξένησε πρὶν ἀπὸ λίγες μέρες τὸν καθηγητὴ τῆς Νεοελληνικῆς γλώσσας καὶ λογοτεχνίας στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ρώμης κ. Γ. Ζώρα, συγγραφέα ἑλληνικοῦ ἐπαρχιακοῦ καὶ ἠρωϊκοῦ ἔργων, ἰδίως τῆς μεταβυζαντινῆς ἐποχῆς. Ὁ ἐν λόγῳ καθηγητὴς μὲ ὅλα τὰ πνευματικὰ μέσα ὑπηρέτησε τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἱδιαίτερα μὲ τὸν Σωρα; ἐξέλεσε διάφορα ἀνέκδοτα, χειρόγραφα τῆς μεσαιωνικῆς ἐποχῆς, κριτικὲς καὶ ἱστορικὰ μελετήματα τῆς Βυζαντινῆς καὶ νεωτέρας Ἑλλάδας, κριτικὰ ἄρθρα γιὰ τὸ Ἔργο διαφόρων Ἑλλήνων λογοτεχνῶν παλαιοτέρων καὶ συγχρόνων καὶ σύντομη Ι. Σ. Παπαδόπουλου, τὴ μελέτη κ. Κυριακάκη «Ἱστορία τῆς νεοελληνικῆς καὶ Ἔγκρισις στὴν Ἰταλικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία» τὸ ἄρθρο γιὰ τὴν πνευματικὴν Ἑλλάδα. Ἐπίσης ἐτοιμάζει ἀνθολογία πεζογράφων καὶ ποιητῶν στὴν Ἰταλικὴ, ποὺ ἀνέλαβε νὰ τὴν ἐκδόσει προσεχέστατα μεγάλος ἐκδοτικὸς οἶκος τῆς Ρώμης.

—Νέα βιβλία

ΠΟΙΗΣΗ:

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗ: «Τὸ Ἐρωτικὸ», σχ. 8ο, σελ. 144, δρχ. 60.

ΟΔΥΣΣΕΑ ΕΛΥΤΗ: «Προσανατολισμοί», σχ. 8ο. σελ. 182, δρχ. 50.

ΠΑΝΤΕΛΗ ΠΡΕΒΕΛΑΚΗ: «Ἡ γυμνὴ ποίηση», σχ. 8ο, σελ. 111, δρχ. 70.

Γ. ΔΕΝΔΡΙΝΟΥ: «Ἐνὰ χτυπᾶν οἱ 12», βιογραφικὰ καὶ κριτικὰ σημειώματα Κ. ΚΑΛΑΠΤΖΗ καὶ Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ, σχ. 8ο, σελ. 52.

ΜΕΛΠΩΣ ΑΞΙΩΤΗ: «Ἐξύμπτωση», σχ. 4ο μεγάλο, σελ. 16.

ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ:

ΠΑΥΛΟΥ ΦΛΩΡΟΥ: «Ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς». μυθιστόρημα, σχ. 8ο, σελ. 328, δρχ. 70.

ΠΑΝΤΕΛΗ ΠΡΕΒΕΛΑΚΗ: «Ὁ θάνατος τοῦ Μεβίκουν», σχ. 8ο μέγα, σελ. 52. δ. 300.

ΠΙΠΙΝΑΣ ΤΣΙΜΙΚΑΛΗ: «Ἀπὸ τὴ ζωή», διηγήματα, σχ. 8ο, σελ. 72. δρχ. 25.

ΜΑΡΙΑΣ ΔΑΒΑΡΟΥΚΑ: «Λουλουδένιοι λογισμοί», πρόζες, «χ. 8ο, σελ. 64.

ΜΕΛΕΤΕΣ:

ΛΙΑΝΗΣ ΙΑΚΩΒΙΑΗ-ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ : «Ὁ ποιητὴς Καρθαῖος», σχ. 8ο, σελ. 64.

Θ. ΜΟΥΣΤΟΞΥΔΗ: «Αἰσθητικὰ προβλήματα», σχ. 8ο. σελ. 136, δρχ. 50.

ΔΙΛΟΦΟΡΑ:

ΕΙΡΗΝΗΣ ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗ: «Τραγουδίσε τὴς Ἀνθρώπινης (Παρνασσού)», σχ. 8ο μεγάλο, σελ. 438, δρχ. 150.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ :

ΠΑΝΤΕΛΗ ΠΡΕΒΕΛΑΚΗ: «Ἡ ψυχὴ κ' ὁ χορὸς τοῦ Πὼλ Βαλερύ». σχ. 8ο, σελ. 74

ΠΑΝΤΕΛΗ ΠΡΕΒΕΛΑΚΗ: «Ἡ ζωὴ εἶνε ἄνεμο τοῦ Καλν-ερὸν ντὲ λὰ Μπάρκα», σχ. 8ο, σελ. 164, δρ. 40.

—Περιοδικά

«ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ», δεκαπενθήμερο φιλολογικὸ περιοδικὸ, διευθυντὴς Πέτρος Χάρης, Ἀθήνα, Ἐλέβαμε τὸ νέο τεύχος. τὸ πρωτοχρονιάτικο, μὲ ἐπιμελημένην ἐμφάνισι καὶ διάφορες ἐνδιαφέρουσες συνεργασίες. Ἀπὸ τὰ περιεχόμενά του σημειώνουμε ποιήματα τῶν κ. Τ. Κ. Παπατσώνη, Γιάννη Β. Ἰωαννίδη καὶ Λάστ. Κόβρα ἐξ, ἄλλα τοιήματα τῶν Μ. Μαϊτεράκη, μεταφρασμένο ἀπὸ τὸν κ. Γιώργον Π. Γεραλῆν, Μ. Λάρμαντοῦ, μεταφρασμένο ἀπὸ τὸν κ. Ε. Βιοφόρον καὶ ἄρ. Κλίντεμαν, μεταφρασμένο ἀπὸ τὸν κ. Γιάννην Γ. Σφακιανάκη, χρονογράφημα τοῦ κ. Στρ. Μπράβη, διήγημα τοῦ κ. Κώστα Ὀδράνη καὶ Πέτρου Χάρη, μιὰ σκιαγραφία τῆς Μ. Κονσουλῆ ἀπὸ τὸν κ. Μιλτ. Μαλλιάκαν, κάποιο γράφημα τοῦ Λασκαράτουα, δημοσιεύμενα ἀπὸ τὸν κ. Σκορ. Β. Κουτσιάν, ἕνα ἄγνωστο δημοτικὸ τραγοῦδι τοῦ Κασσαν ἀγῆ, ἀνακοινούμενο ἀπὸ τὸν κ. Νικ. Σ. Γιαννόπουλον, τὴ μελέτη κ. Κυριακάκη «Ἀριστέας καὶ Κλάβδος» τοῦ κ. Νίκου Δ. Βέη, τὸ ἀνάγνωσμα «Ὁ Βίος τοῦ Μπετόβεν τοῦ Ρομαὶν Ρολλάν, μεταφρασμένο ἀπὸ τὸν κ. Νάσον Δοκζάρτζη, σημειώματα τῶν κ. Γ. Μ. Μακρῆ γιὰ τὸν ἀφρικὸς Μπέτοβεν καὶ μεταφρασὴ τοῦ Βίου δυὸ δοκιμίων του, σημειωμα τῆς κ. Λάρας Θεοδωροπούλου γιὰ τὰ «Κάλαντα», σημείωμα τῆς κ. Ἀθηνᾶς Σαρανιτίδη γιὰ τὸν Ἑλληνικὸ Λεσκόφ καὶ μετάφραση τῆς ἴδιας τῆς νουβέλλας του «Ἡ Λαίδη Μάκβεθ ἀπὸ τὸ χωριὸ Μτσένσκο», ἄρθρα καὶ σημειώματα τῶν κ. Πέτρου Χάρη, Ἥλια Ζιώγα, Κλ. Πορφύρου, Παναγῆ Λεκατσᾶ, Ἀλ. Τσουγκρᾶνη, Τούλας Παναγοπουλοῦν, Σίφη Γ. Κόλλια κ. ἄ., κριτικὲς τοῦ θεάτρου ἀπὸ τὸν κ. Ἄλκη Θρύλο καὶ κινηματογράφου ἀπὸ τὸν κ. Γ. Ν. Μακρῆν, κρι ικὲς τῶν κ.Κλ. Παράσχου γιὰ τὸ βιβλίο «Ἡ ἀνοδος τοῦ κ. Τσόρου Ἀνάβε τοῦ κ. Νοπ. Λαπαλιώτη γιὰ τὰ βιβλία «Ὁ Βασιλιὰς Ρεγκάοδος ὁ Γ.» τοῦ Σαΐξπηρ, μεταφρασμένο ἀπὸ τὸν κ. Κ. Καρβάν καὶ «Ὁ τροφὸς δόπης» τοῦ κ. Πιόσκοντ Μπόθμπεϊ καὶ τοῦ κ. Παναγῆ Λεκατσᾶ γιὰ τὸ βιβλίο «Οἱ χαρατῆρες» τοῦ Θεοφράστου, μεταφρασμένο ἀπὸ τὸν κ. Μ. Σιγούδον. ἀκόμα σημειώματα, παρακολούθηση τῆς ἐλληνικῆς καὶ ξένης κινηματικῆς κίνησης. κλπ.

«ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ», μηνιαῖο λογοτεχνικὸ περιοδικὸ, διευθυντὴς Γιάνης Ζοχοράκης. Ἀθήνα. Ἐλέβαμε τὸ νέο τεύχος. τοῦ Γενάρη. τὸ περιοδικοῦ αὐτοῦ. ἐπιμελημένην ἐμφάνισι καὶ διάφορες ἐνδιαφέρουσες συνεργασίες. Ἀπὸ τὰ περιεχόμενά του σημειώνουμε ποιήματα τῶν κ. Ἀγγελοῦ Σπηλιωτόπουλου, Κοσλίν Ἀλέπη καὶ Π. Μαχαλᾶ. πρόζες τοῦ κ. Δ. Μιχαηβίδη, διηγήματα τῶν κ. Μίχ. Γ. Πετρίδη καὶ Μίλτου Χρυσάδη, τὰ ἄρθρα «Ὁ ἀτοιλογισμὸς τῶν ἀρχαίων στερεῶν» τοῦ κ. Γιάννη Σφακιανάκη καὶ «Ἡ μορφὴ τῶν γειτονάρων» τοῦ κ. Γ. Κοτζιούλα, χρονικὰ τῆς ξένης λογοτεχνίας, γραμμένα ἀπὸ τὸν κ. Κλ. Παραγιόν. σημείωμα τοῦ κ. Τ. Κατμη γιὰ τὴς τοιχογραφίες τῆς Δημαρχίας. καμωμένες ἀπὸ τὸν κ. Φ. Κόντογλου. δύο σφαῖρες κρεατιᾶς τοῦ θεάτρου ἀπὸ τὸν κ. Γ. Πόσ σικαν. ἄλλες κριτικὲς τῆς κ. Σοφίας Μαυροειδῆ-Παπαδάκη γιὰ τὰ βιβλία «Οἱ τελευταῖοι τῆς παρόδοσης» τοῦ κ. Μηνᾶ Δημάκη, «Ἀπὸ τὴ ζωὴ» τῆς κ. Πιπίνας Τσιμικάλη, «Κορπὸς χειλιῶν» τοῦ κ. Γ. Σούρα. «Τὰ σύστα τῆς πόλης» τοῦ κ. Στοῦρου Κοσκοσκοῦνη καὶ κολλετχνικὴς ζωῆς. κλπ.

«ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ», δεκαπενθήμερο λογοτεχνικὸ καὶ βιβλιογραφικὸ περιοδικὸ. διευθυντὴς Μελῆς Νικολαΐδης, Ἀθήνα. «Ἐλέφθασε τὸ νέο τεύχος τοῦ 58ο, τῆς 23ης Δεκεμβρίου, μὲ ἐπιμελημένην ἐμφάνισι καὶ διάφορες ἐνδιαφέρουσες συνεργασίες. Ἀπὸ τὰ περιεχόμενά του σημειώνουμε χρισογεννιάτικο ἄρθρο τοῦ κ. Π. Δ. Ἠλιάδη, σημείωμα γιὰ τὴ γλῶσσα, τοῦ κ. Βασίλη Κ. Φωκᾶ. σταχτιοῦ τοῦ κ. Π. Πικόλου. φιλόσοφο, πεζογράφημα τοῦ κ. Πότη Ψαλτήρα, διήγημα τῆς κ. Λυδίας Κόκκου. ποιήματα τῶν κ. Κ. Κασσάτσου, Γιώργου Π. Καλαμαντιανοῦ, Κοῦλη Ἀλέπη καὶ Μαρίας Δεβάρα, ἕνα ποίημα τοῦ Λουκρήτιου, μεταφρασμένο ἀπὸ τὸν κ. Κώστον Καταστρόν, τὸ ἄρθρο «Ἀπομημένη τέχνη καὶ τυπίοι» τοῦ κ. Δ. Ζ. Πουλιανοῦ, σημείωμα τοῦ κ. Κώσ.α "Ἀθανασιάδη γιὰ τὸ «Χαμόγελο», κριτικὲς τῶν κ. Γιάνη Χατζίνη γιὰ τὸ βιβλίο «Ζωσπλᾶ» τῆς κ. Εἰρήνης Ἀθηναίας. Γιώργου Ν. Κα

ΓΡΑΦΕΙΑ
Ρ. ΠΑΛΑΜΗΔΗ 4
ΤΗΛΕΦ. 30-297

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΑΘΗΝΑ Περίοδος Ε
ΤΙΜΗ ΔΡΑΧ. 4
ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 162

ΦΡΑΝΣ ΣΙΛΑΝΠΑΑ

Όπως εἶναι γνωστό, το φετεινό βραβεῖο Νόμπελ γιά τὴ φιλολογία ἀπονεμήθηκε στὸν ἐθνικὸ ποιητὴ τῆς Φινλανδίας κ. Φράνς Ἔεμιλ Σιλανπάα.

Ὁ Σιλανπάα, ποὺ στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, παρεχτὸς μερικά του ἔργα(*) τίποτε ἄλλο δὲ μετα-

Ὁ Φράνς Σιλανπάα

φράστηκε, εἶνε ἕνα πραγματικὸ παιδὶ τῆς πατρίδας του. Γιὸς Φινλανδῶν χωρικῶν, ἔζησε τὴ ζωή του λεύτερος σὲ μιὰ μαγευτικὴ φύση, ποὺ ἀπ' τὴ γνωριμία της ἄντλησε τὴν ἀπλότητά του, τὴ γαλήνια δύναμή του, τὴ βαθειὰ κι' αὐτοδίδαχτη γνώση τῆς ψυχῆς, τὴ μυστηριώδη του ποίηση, ποὺ ἀναμιγνύεται μὲ μιὰ ρεαλιστικὴ τέχνη, χωρὶς τὸ ταῖρι της.

Γεννήθηκε στις 16 Σεπτέμβρη τοῦ 1888, σὲ μιὰ καλύβα τοῦ χωριοῦ Χαμεενκύρο, χαμογελαστὸν καὶ φιλόπονο συνοικισμὸ στὰ δυτικὰ τῆς χώρας: μὲ πόση χάρη δὲν ἔχει περιγράψει τὴν πατρικὴ καλύβα, τὸ ποταμάκι, τὸ μύλο, ἀπ' ὅπου «φαίνεται ἡ παρυφὴ τοῦ δάσους ποὺ γαλαζώνει μακρυά»... Ἀνάμεσα σ' ἕναν πατέρα «συγκρατημένον καὶ σκεφτικόν», καὶ στὴ Μίννα, τὴ γλυκειὰ μητεροῦλα, τὴν αἰσθαντικὴ κι' εὔθυμη, σχηματίστηκε ἡ ψυχὴ τοῦ μικροῦ Ἔεμιλ' μόνη ἡ τρυφερότητα τῶν γονιῶν του, γιὰ τοὺς ὁποίους ὁ Σιλανπάα διατήρησε μιὰν εὐλαβικὴ καὶ συγκινητικὴν ἀνάμνηση, τὸν ἔκανε εὐτυχισμένο: ἡ εἰκόνα τους, ἡ ζωή τους, τοῦ ἔδωκαν τὰ δῶρα νὰ τραγουδήσει τὴ μητρικὴν ἀγάπη ὁπως κανένας. Ἀνάμεσα στοὺς χωριάτες, τοὺς ἥσυχους καὶ ἀξιοπρεπεῖς, ἀνάμεσα στὰ κατοικίδια ζῶα, μέσα σὲ μιὰ φύση που ξεδιάλυνε τὰ μυστήριά της, γεννήθηκε στὸν Σιλανπάα, μιὰ ψυχὴ πανθεϊστῆ ποιητῆ, ποὺ κυριαρχεῖ σ' ὅλο του τὸ ἔργο. «Ἀπὸ μιὰν ἄποψη εἴμουνα πραγματικὰ ἕνας ἄνθρωπος πλούσιος κι' εὐτυχισμένος, γιατὶ τὰ παιδικά μου χρόνια εἴταν ἐξαιρετικὰ γλυκὰ καὶ μαγευτικά». Μὲ πόση ὠμορφιὰ καὶ δύναμὴ ἀναπολεῖ τὰ χιονισμένα Χριστούγεννα, τὰ λαμπερὰ καλοκαίρια τοῦ Βορρᾶ, τὶς ἐναλλασσόμενες ἁρμονίες τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ σκοταδιοῦ: τὸ γράψιμό του εἶν' ὡραῖο καθὼς ὁ ἥλιος ποὺ ἀνατέλλει.

Ὅταν ἀκόμα εἴτανε μαθητὴς στὸ σχολειὸ τοῦ χωριοῦ, ὁ Σιλανπάα ἔγραφε στίχους, ποὺ τοὺς ἔστελνε μὲ ψευτόνομα σέ μιὰ μικρὴ τοπικὴ ἐφημερίδα· καταφέρνει νὰ τὸν προσέξουν καὶ στὰ 1900 μπαίνει στὸ Λύκειο τοῦ Τάμπερε. Δουλεύει, διαβάζει πολύ, μαθαίνει τὰ γαλλικὰ καὶ τὰ γερμανικά, ἀνακαλύπτει τὴ ζωὴ τῶν πόλεων. Ὀχτὼ χρόνια ἀργότερα, τὸ πανεπιστήμιο τοῦ Χέλσινκι τὸν γράφει στὸ μητρῶο τῆς σχολῆς τῶν φυσικῶν καὶ βιολογικῶν ἐπιστημῶν. Ἡ κλίση του γιὰ τὸ ἀληθινὸ καὶ τὸ ἀκριβὲς τὸν προσανατολίζει σ' αὐτὲς τὶς σπουδές, ποὺ τὸν προικίζουν μὲ μιὰ πνευματικὴ πειθαρχία. Ἀλλὰ τόσο, ὥστε τὸ μικροσκόπιο νὰ μὴ σκοτώσει τὴν ψυχὴ τοῦ νεαροῦ ποιητῆ. Τότε ἀνακαλύπτει τὸν Κνοὺτ Χάμσουν, ποὺ θὰ ὑποστεῖ τὴν ἐπίδρασή του, τὸν Γιοάννι Ἄχο, τὸν «μαίτρ» τῆς φινλανδικῆς πεζογραφίας, τὸν Μαίτερλινγκ, τὸν Ἄρθιντ Γαίρνεφελτ, ποὺ ἀποκάλυψε τὴν «ἀφάνταστη ὡραιότητα τῆς καθημερινῆς ζωῆς». Ἀλλὰ ἡ νοσταλγία τῆς φύσης τὸν πλημμυρᾶ καὶ στὰ 1913 θὰ ὑποκύψει, ἐγκαταλείποντας γιὰ πάντα τὴν ἐπιστήμη.

⁂

Στὸ μικρὸ δωμάτιο τοῦ πατρογονικοῦ του σπιτιοῦ, ἀγνοώντας τὸ μέλλον του, ὁ Σιλανπάα ἀρχίζει νὰ γράφει διηγήματα καὶ νουβέλλες ποὺ στέλνει στὶς ἐφημερίδες. Ἡ ζωὴ κυλᾶ μέσα στὴν ἡσυχία τῶν ἀγρῶν, ἐνῶ ἡ χαρὰ καὶ ἡ πίκρα τῶν πρώτων ἐρώτων, ἡ ἀγωνία τῶν πρώτων μεταφυσικῶν ταραχῶν, πλουτίζουν τὴν προσωπικότητά του καὶ τοῦ ἀποκαλύπτουν τὸ δρόμο του. Ἀπ' τὰ 1914 μπαίνει στὴ συνταξη μιᾶς ἐφημερίδας τοῦ Πόρβοε: ἀλλὰ ἡ καρδιά του ἔμεινε στὸ χωριό. Ἀποτραβηγμένος ὄχι μακρυὰ ἀπ' τὸ Χαμεενκύρο παντρεύεται καὶ θεμελιώνει μιὰ οἰκογένεια, ποὺ σήμερο ἀριθμεῖ ἑφτὰ παιδιά: ἡ δουλειὰ καὶ ἡ ἀγάπη ἀνταμείβουν τὴ φτώχεια.

Τὸ 1916 τοῦ ἐπιφυλάσσει τὴ μεγάλη χαρά: θριαμβευτικὴ ὑποδοχὴ ἔγινε στὸ πρῶτο του μυθιστόρημα «Ζωὴ καὶ Ἥλιος», ὅπου ἱστορεῖ τὸ εἰδύλλιο ἑνὸς φοιτητῆ, ποὺ κάνει τὶς διακοπές του, μὲ τὴ «γλυκειὰ Λούλι» καὶ τὴν «ὡραία Ὄλγα»: «τὰ φυτά, οἱ ἄνθρωποι, τὰ σύννεφα, ὁ ὁρίζοντας γλυστροῦν μέσα σ' ἕνα φῶς φανταστικό, στὰ σύνορα, τὰ κοιμισμένα καὶ σύγχρονα ἄγρυπνα, τῆς συνείδησης, τὸ μουσικὸ κι' ἁρμονικὰ χρωματισμένο ὕφος τοῦ Σιλανπάα ἔχει μιὰ πα-

Τὸ σπίτι ὅπου γεννήθηκε ὁ Σιλανπάα

ράξενη πληρότητα.

Ὁ Σιλανπάα δὲν ξέφυγε ἀπ' τὴν ἀγωνία τοῦ παγκόσμιου πολέμου. Καὶ σὰν γιὰ νὰ ξελευτερωθεῖ ἀπ' αὐτὸν τὸν ἐφιάλτη, ἔγραψε τὸ δεύτερο μυθιστόρημά του, «Ἁγία Ἀθλιότητα» (1919), ποὺ ἀφηγεῖται ἕνα ἐπεισόδιο τῆς φινλανδικῆς ἐπανάστασης τοῦ 1917. Μιὰ μεγάλη ἐπικὴ πνοὴ καὶ μιὰ βαθειὰ συμπάθεια χαρακτηρίζουν τὸ βιβλίο αὐτὸ τῶν παθητικῶν ὑπάρξεων ποὺ ἀντιμετωπίζουν τὶς κτηνωδίες τῆς ζωῆς. Ἡ φήμη τοῦ συγγραφέα καταχτᾶ τὸν κόσμο. Ἀλλὰ δὲν παύει νὰ ζεῖ ἁπλᾶ, ὅπως πρῶτα. Μέχρι τὰ 1930 ἐκδίδει ἑφτὰ βιβλία ἀπὸ διηγήματα καὶ νουβέλλες: τὸ ἕνα ἀπ' αὐτὰ εἶν' ἀφιερωμένο στὰ παιδιά. Στὰ 1931 φτάνει στὸ ἀπόγειο τῆς δόξας του μὲ τὴν «Κοιμισμένη νέα» — ἱστορία μιᾶς νεαρῆς Φινλανδέζας, ποὺ ὁ ἔρωτας βυθίζει σὲ μιὰ ἰλιγγιώδη ἔκσταση καὶ πεθαίνει στὰ εἴκοσι χρόνια της, «σὰν τὸ φωτεινό της ὄνειρο νἄμελλε νὰ συνεχιστεῖ κάπου». Κι' ἄλλα βιβλία του ἐκδόθηκαν, στὰ ὁποῖα ὁ Σιλανπάα ἀνανεώνει ἀκατάπαυστα τὰ ἀγροτικὰ θέματα καὶ στὰ ὁποῖα, ἀποκαλύπτονάς μας τὴ χωριάτικη φινλανδικὴ ζωή, φτάνει μὲ μιὰ τέχνη εὔστροφη, παιγνιώδη, σοβαρὴ κ' εἰρωνικὴ συνέμα στὰ μεγάλα ὕψη τῆς ποίησης καὶ τοῦ στοχασμοῦ.

(*) Δές, λ. χ., σὲ προηγούμενο φύλλο τῶν «Ν. Γρ.» τὸ ἄρθρο του «Ὁ Φινλανδὸς χωρικός».

ΤΟ ΦΙΝΛΑΝΔΙΚΟ ΔΑΣΟΣ

Τοῦ Α. ΣΩΒΑΖΟ, καθηγητῆ τῆς Σχολῆς Ἀνατολικῶν Γλωσσῶν Παρισιοῦ

Ὁ περίπατός μου μὲ πῆγε πολὺ μακρυὰ στὴν ἐξοχή. Ἀφοῦ ἄφισα τοὺς ἀγρούς, ποὺ ἀνάμεσά τους ἦταν φυτεμένα ἐδῶ κι' ἐκεῖ ξύλινα σπίτια πολύνοσμα, σὰν παιγνίδια μέσα σ' ἕνα χαρτονένιο τοπίο, περπατοῦσα πλάι στὴ λίμνη ὅπου οἱ λοξές ἀχτίδες τοῦ καλοκαιριάτικου ἡλιου ρίχνανε θαμπωτικὰ κυματίσματα. Εἶχα πάρει τὸ μονοπάτι ποὺ σκαρφάλωνε τὴν πευκοσκεπη κορφὴ καὶ δὲν ἄργησα νὰ χαθῶ μέσα στὴν ἀπέραντη εὐωδια τοῦ ρετσινιοῦ καὶ τοῦ ἀνθοῦ γρασιδιοῦ.

Ἀπὸ μονοπάτι σε μονοπάτι, ἀπὸ ξέφωτο σὲ ξέφωτο, ἀπὸ λόχμη σὲ λόχμη χάθηκα στὸ τέλος. Ὅλων τῶν εἰδῶν τὰ ζῶα σηκώνονταν καὶ φεύγανε στὸ πέρασμα μου, τὰ πουλιὰ φτεροκοποῦσαν καὶ πετοῦσαν μακρυὰ μόλις πλησίαζα. Ἡ μυρωδιὰ τοῦ ρετσινιοῦ, ἡ δροσιὰ τοῦ χυμοῦ τοῦ δάσους καὶ μιὰ δυνατὴ διάθεση γιὰ μοναξιὰ μὲ διαπερνοῦσαν. Δὲν ἤξερα πιὰ πῶς θὰ μποροῦσα νἄβγω ἀπ' τὸ μαγικὸ κύκλο ὅπου μ' ἔκλειναν τὰ ἔλατα ποὺ κουνοῦσαν τὰ κεφάλια τους κάτω ἀπὸ ἕναν οὐρανὸ ἄγρωμο ἀπ' τὸ πολὺ φῶς. Οὔτε μιὰ καλύβα, οὔτε μιὰ ἀνθρώπινη ψυχή, οὔτε ἕνα ζῶο σπιτικό: τέτοιο εἶναι τὸ φινλανδικὸ δάσος, ὅπου ὁ περιπατητὴς συλλογιέται τὰ μέγια ποὺ περιγράφει ὁ Καλέβαλα (τὸ περίφημο φινλανδικὸ ἔπος ποὺ συντάχτηκε ἀπὸ τὸν Λενρὸτ σὲ βάση λαϊκῶν τραγουδιῶν, περισυλλεγμένων ἀπὸ Φινλανδοὺς χωρικοὺς) καὶ περιμένει ν' ἀνακαλύψει στρίβοντας ἕνα μονοπάτι τὴ σιλουέττα τοῦ γέρου Βαινεμόϊνεν μὲ τὰ πεταχτὰ μάγουλα καὶ τὰ ἄσπρα γένεια, ποὺ κρατάει στὰ χέρια του τὴν ἱερὴ «κάντελε» (εἶδος κιθάρας).

Μεγαλόπρεπη, γιατὶ τὸ φινλανδικὸ δάσος δὲν βουΐζει, δὲν τραγουδάει, δὲν ταράζει σὰν τὰ δικά μας δάση. Οἱ εὐωδιές του εἶναι λιγώτερο μεθυστικές, μὰ ἔχουν κάτι πιὸ φρέσκο, πιὸ παρθενικό. Ἐκεῖ αἰσθάνεται κανεὶς τὸν ἑαυτό του πιὸ χαμένο, πιὸ ἀπομακρυσμένο ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους σὰν μπροστὰ σ' ἕνα ὄνειρο ἀπλωμένο γύρω του. Σὲ λίγες στιγμὲς δὲν ξέρει κανεὶς ἂν εἶναι ξύπνιος ἢ ἂν περπατάει σ' ἕνα εἶδος ὕπνωσης. Εἶναι ἡ φινλανδικὴ μαγεία, ποὺ τὸ γόητρό της τὸ περιγράψανε ὁ ἕνας μετὰ τὸν ἄλλο ὅλοι οἱ ποιητὲς τῆς φινλανδικῆς γῆς σὲ σουηδικοὺς ρυθμοὺς ἢ στὴ μυστηριώδη κι' αὐθεντικὴ φινλανδικὴ γλῶσσα.

Μόνον ὅταν βαθεια συλλογιστοῦμε μέσα στὸ φινλανδικὸ δάσος, τότε ἀρχίζουμε νὰ μαντεύουμε τί εἶναι ἡ Φινλανδία. Γιρέπει νἄχει κανένας χαθεῖ ἐκεῖ μέσα, νἄχει γνωρίσει τὴν ἱρομάρα πὼς δὲν θὰ ξανάβρει τὸ δρόμο του, κ' ὕστερα νἄβγει ἀξαφνα ἀπὸ ἕνα μονοπάτι τυχαῖο, γιὰ νὰ νοιώσει ὅλα αὐτὰ τὰ πράματα. Στὴν ἄκρια τοῦ δάσους μιὰ μικρὴ σκούρα λίμνη, ἀντιφεγγίζει τὰ δέντρα. Σ' ἕνα ἔχθη της γέρνει μιὰ καλύβα μὲ μαύρα δοκάρια. Τὸ χιόνι τοῦ χειμῶνα τὴν ἔχει γύρει ὁλόκληρη πρὸς τὸ νερὸ τῆς ὄχθης. Λίγος καπνὸς ξεφεύγει ἀπὸ τὴ στέγη της.

Ἐκεῖνο τὸ καλοκαιρινὸ βράδυ, διευθύνθηκα μὲ ἀνακούφιση σ' αὐτὴ τὴν ξεσκέπαστη ἰupa (καλύβα), ἀκριβῶς τὴ στιγμὴ που ἀπελπισμένος ξαναβρισκόμουνα στὴν καρδιὰ τοῦ δάσους. Ὁ καπνὸς ἔδειχνε πὼς ἦταν κατοικημένη. Στὸ κατῶφλι της κάθόταν ἕνας γέρος χωρικὸς μὲ γένεια, μὲ πολλὰ μαλλιά, μὲ μπόττες, καὶ μὲ ντύσιμο ποὺ θύμιζε μουζίκο.

Μὲ προφορὰ φινλανδέζικη πολὺ πρωτόβγαλτη καὶ μὲ φράσεις στεγνές, παρμένες ὅλες ἀπὸ γραμματική, τοῦ διηγήθηκα τὸ πάθημά μου καὶ τοῦ ζήτησα νὰ μοῦ δείξει τὸν καλὸ δρόμο.

Μοῦδωσε νὰ καταλάβω πὼς εἶχα νὰ κάνω μιὰν ἀρκετὰ μεγάλη διαδρομὴ γιὰ νὰ ξανάβρω τὸ μέρος ποὺ ξεκίνησα. Θὰ μὲ συνόδευε, μὰ πρωτοῦ κινήσουμε, ἤθελε νὰ μὲ στηλώσει καὶ μοῦ πρόσφερε ἀμέσως γάλα, ἕνα ψωμὶ σταχτὶ καὶ βαρύ, καὶ βούτυρο. Ἦταν ὅ,τι εἶχε.

Ἀνησυχοῦσε νὰ μάθει ἂν εἴμουνα κουρασμένος κι' ὕστερα μὲ ρώτησε ὅν εἴμουνα Σουηδός, γιατὶ ἡ προφορά μου ἦταν ξενική. Τοῦ εἶπα πὼς εἴμουνα Γάλλος. Προσπαθοῦσα νὰ τοῦ ἐξηγήσω πὼς ὁ τόπος μου ἦταν πολὺ μακρυνὸς κι' ὅτι δὲν εἶχε τίποτα τὸ κοινὸ μὲ τὴ Σουηδία. Μὲ σταμάτησε δίνοντός μου νὰ καταλάβω ὅτι ἤξερε πολὺ καλὰ τί εἶναι Γαλλία καὶ Γάλλοι. Ἔπειτα μὲ ὁδήγησε σὲ μιὰν ἐταζέρα ποὺ βρίσκονταν σὲ μιὰ γωνιὰ καὶ ποὺ ἀπάνω της ἦταν βαλμένα μερικὰ βιβλία. Μιὰ Βίβλος, μιὰ μετάφραση τοῦ Σαίξπηρ, πολλὰ ἡμερολόγια καὶ ἕνας καινούργιος τόμος ποὺ μοῦ τὸν ἔδωσε μ' ἕνα εἶδος ἐπιδεικτικότητας. Τὸν πῆρα στὸ χέρι καὶ διάβασα τὸν τίτλο: «Anatol France: Jumalat janoavat». Ἦταν ἡ φινλανδικὴ μετάφραση τοῦ βιβλίου τοῦ Ἀνατὸλ Φράνς «Οἱ Θεοὶ διψοῦν», ποὖχε μόλις ἐκδοθεῖ στὸ Χελσίνσκι. Κοκκινίσα κι' αἰσθάνθηκα ντροπή. Σὰν βλάκας πῆρα αὐτὸ τὸν ἄνθρωπο γιὰ ἕναν φτωχὸ κι' ἀγράμματο χωριάτη. Ἔκρινα ἀσυνείδητα. Ἡ φτώχεια τοῦ περιβάλλοντος ποὺ βρισκόμουνα, μ' ἔκανε νὰ σκεφτῶ πὼς ἡ ἄγνοια θὰ κατοικοῦσε σ' αὐτὴ τὴν καλύβα μὲ τὴν πρωτόγονη ὄψη. Βρισκόμουνα στὴ γῆ τῆς Φινλανδίας ποὺ ζητάει ἀπ' ὅλους μιὰν ἡρωϊκὴ ζωή. Ἡ δυστυχία ἐκεῖ δὲν εἶναι ἀτιμωτική, μὰ θεοφοβούμενη, κατὰ τὴν ὡραίαν ἔκφραση τοῦ Φράνς Σιλανπάα (τοῦ συγγραφέα ποὺ τιμήθηκε τελευταῖα μὲ τὸ βραβεῖο Νόμπελ τῆς φιλολογίας). Ἡ φτώχεια δὲν ἀποκλείει οὔτε τὸ ὄνειρο, οὔτε τὴ σκέψη, καὶ προπάντων, δὲν ἐμποδίζει νὰ μορφώνεται κανένας ἢ νὰ πλησιάζει τὴν «Ἁγια Τράπεζα» τοῦ πνεύματος. Βλέποντας τὴν προσοχὴ μὲ τὴν ὁποία τὰ ροζιασμένα χέρια τοῦ χωρικοῦ κρατοῦσαν τὸ βιβλίο ποὺ εἶχε ἀποκτηθεῖ μὲ τόσες στερήσεις ποὺ δὲν τὶς γνώριζα ἐγώ, μὰ ποὺ μποροῦσα νὰ τὶς φανταστῶ, κατάλαβα τί ἦταν ὁ φινλανδικὸς πολιτισμὸς ὁ καμωμένος ἀπ' τὴ βαρειὰ ἐργασία τοῦ κορμιοῦ καὶ τὴν ἐνθουσιαστικὴ πνευματικὴ μελέτη. Κανένας ἄλλος πολιτισμὸς δὲν εἶναι πιὸ φτωχὸς σὲ ὑλικὰ μέσο καὶ κανένας πολιτισμὸς δὲ μπόρεσε νὰ πραγματοποιήσει τόσα θαύματα μέσα σὲ μιὰ μεγαλόπρεπη μὰ ἀχάριστη φύση, κάτω ἀπὸ ἕναν ἀμείλικτο κι' ἀγέλαστον οὐρανό. Κανένας ἄλλος δὲν ἀνέβασε πιὸ ψηλὰ τὶς ἠθικὲς ἀξίες, κανένας ἄλλος δὲν εἶχε σὲ τέτοιο βαθμὸ τὸ πάθος τῆς γνώσης, τῆς ἀφιλόκερδης γνώσης. Ὁ Φινλανδὸς χωρικὸς ἢ ὁ Σουηδός, μὰ προπάντων ὁ Φινλανδός, μορφώθηκε γιὰ νὰ μορφωθεῖ, καὶ στὸ διάβα τῶν αἰώνων, οἱ γενιὲς διαδέχτηκαν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη, πάντα διψασμένες γιὰ μάθηση καὶ χάθηκαν χωρὶς νὰ μπορέσουν νὰ ἱκανοποιήσουν ἐντελῶς τὴν ἀχόρταγη αὐτὴ δίψα.

Γυρίζοντας στὸ καταλυμά μου, ἀφοῦ βρῆκα τὸ δρόμο μου ξανά, χάρη στὸ γέρο Φινλανδὸ χωρικό, σκέφτηκα πὼς συγχρονως εἶχα βρεῖ τὸ δρόμο ποὺ ὁδηγάει στὴν κατανόηση τῆς Φινλανδίας. Θυμόμουνα πὼς τέτοιοι χωρικοί, σὰν αὐτὸν ποὺ εἶχα συναντήσει, εἶχαν τραγουδήσει ὁλόκληρους αἰῶνες τὶς στροφὲς τοῦ Καλέβαλα ποὺ μέσα ἀπὸ τοὺς ρυθμοὺς του μεταβιβάζονταν ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ ἡ πνευματικὴ κληρονομιά, ἡ ἀποχτημένη ἀπὸ τοὺς πρώτους Φινλανδοὺς ἀποίκους, ὅταν ἐγκαταστάθηκαν στὴ Βαλτικὴ καὶ ἦρθαν σ' ἐπαφὴ μὲ τοὺς Βαλτες καὶ τοὺς Γερμανούς. Θυμηθήκα τὸν Μιχαὴλ Ἀγκρίκολα, τὸ γιὸ τοῦ φτωχοῦ ψαρᾶ τοῦ Περνάγια, ποὺ πῆγε νὰ σπουδάσει στὴ Βυτεμβέργ γιὰ νὰ μεταφράσει κατόπι φινλανδικὰ τὴν Ἅγια Γραφή, αὐτὴ τὴν πρώτη πέτρα ποὺ ἀπάνω της χτίστηκε ἡ γραπτὴ γλῶσσα τῶν Φινλανδῶν. Κοντὰ στὴν Περνάγια ἔμελλε νὰ γεννηθεῖ ἀργότερα ὁ Λένροτ ποὺ ἀνακάλυψε, συγκέντρωσε καὶ σφυρηλάτησε τὸν Καλέβαλα. Ἦταν γιὸς ἑνὸς φτωχοῦ ράφτη. Ἕνας ἄλλος γιὸς ράφτη, ὁ Ἀλέξης Κίβι, γεννημένος στὴν ὄκρη τοῦ φινλανδικοῦ δάσους, δημιούργησε τὴ νέα φινλανδικὴ πρόζα.

Σκέφτηκα ἀκόμα καὶ τὸν Γιοχάνες Λιανκόσκι, γιὸ χωρικοῦ, ἐργάτη στὴ ξυλοπλοΐα καὶ αὐτοδίδακτο, στὸν ὁποῖον ἡ Φινλανδία χρωστάει τὸ «Τραγούδι τοῦ Κόκκινου Λουλουδιοῦ» καὶ τόσα ἄλλα δυνατὰ βιβλία.

Πιὸ κοντὰ σὲ μᾶς, ἕνας Σιλανπάα γεννήθηκε στὸ ταπεινὸ σπίτι ἑνὸς φινλανδοῦ χωρικοῦ, χαμένο μέσα στὰ δάση καὶ στὰ νερά.

Ὁ ἴδιος ἀγῶνας ἐνάντια στὸ κρύο, ἐνάντια στὴ φτώχεια καὶ στὴν πείνα, τὸ ἴδιο ὄνειρο μέσα στὴ μοναξιὰ τοῦ δάσους ἢ στὴν ὄχθη τῆς λίμνης, ἡ ἴδια δίψα τῆς μάθησης, ἡ ἴδια ἀνάγκη νὰ γυμναστεῖ τὸ πνεῦμα, ἀφοῦ σκληραγωγηθεῖ τὸ κορμί, ἔχουν κάνει ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους φιλόσοφους καὶ ποιητές. Γιατὶ ἕνας Φινλανδὸς δὲ θὰ μποροῦσε νἆναι τόνα χωρὶς τ' ἄλλο, ἄλλα πάντα καὶ τὰ δυὸ μαζί: ποιητὴς καὶ φιλόσοφος.

Ἔτσι πραγματοποιεῖται αὐτὴ ἡ ἁρμονία τοῦ φινλανδικοῦ πολιτισμοῦ ποὺ πῆρε ὅλες τὶς κατακτήσεις τοῦ σημερινοῦ κόσμου, γιὰ νὰ τὶς κάνει δικές του, ἐξακολουθῶντας νὰ ὑφαίνει τὸ χιλιοχρονο ὄνειρό του. Ἐνάντια σ' ὅλους, παρ' ὅλες τὶς εἰδοβολές, τὶς κατακτήσεις, τοὺς λιμοὺς τὶς ἐπιδημίες, τὶς κοινωνικὲς ἢ οἰκονομικὲς κρίσεις, ἡ Φινλανδία ἐξακολούθησε τὸ δρόμο της, τελείοποιήθηκε, ἔγινε ὅλο καὶ πιὸ ὄμορφη ἀλλὰ ὄχι πιὸ πλούσια ἢ πιὸ μεγάλη.

Ἐπιστρέφοντας στὸ Χελσίνσκι, προμηθεύτηκα ἕνα ἀντίτυπο τῆς μετάφρασης τοῦ «Οἱ Θεοὶ διψοῦν» ποὺ μοῦχε δεῖξει ὁ χωρικὸς τοῦ δάσους τῆς Καγκαζάλα. Τὸ φυλάω σήμερα σ' ἕνα ράφι τῆς βιβλιοθήκης μου κι' αὐτὲς τὶς μέρες τὸ ξεφύλλισα πολλὲς φορές. Ξαναβλέποντας τὰ κιτρινισμένα φύλλα πότισμένα ἀκόμα ἀπὸ τὴ μυρωδιὰ τοῦ ρετσινιοῦ μοῦ φαίνεται πὼς ξαναζῶ ὅλο τὸ γόητρο τοῦ φινλανδικοῦ δάσους. Ξαναβουτῶ στὸ τραχὺ τοῦ χυμοῦ του, μέσα στὸ μυστηριῶδες βάθος τῆς σκιᾶς του. Ὅλες οἱ εἰκόνες ποὺ εἶδα ἐκεῖ κάτω, ξεπετοῦνε ἀπ' τὴ θύμηση αὐτή. Ὅσο περνᾶνε μιὰ — μιὰ, ἀπ' τὴ σκέψη μου, τόσο μοῦ φαίνεται πιὸ ἀδύνατο ν' ἀμφιβάλλω γιὰ τὸ μέλλον ἑνὸς λαοῦ ποὺ μπόρεσε νὰ δημιουργήσει ἕναν πολιτισμὸ τόσο τέλειο καὶ ποὺ τὸν ἐκφράζει μιὰ τόσο ὡραία γλῶσσα.

Μεταφρ.: ΚΛ. ΑΡΑΠΙΔΟΥ